

ПОЛИТИКИН

ЗАБАВНИК

4.50
Шведска 28.00 SEK,
USA 3.50 USD,
Македонија 65.00 ДЕН,
БиХ 2.00 KM,
Црна Гора 1.00 EUR
Хрватска 7.00 KN

ISSN 0032-339-X

9 770032 339010

19. 4. 2002. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА LXIV • ЦЕНА 40 ДИНАРА • БРОЈ 2619

ПИРАНА

ЛОВАЦ У МУТНОМ

Речник за
ИНТЕРНЕТ

ВЕЛИКИ
ЉУДИ
ОГЊЕНЕ
ЗЕМЉЕ

СТРИП

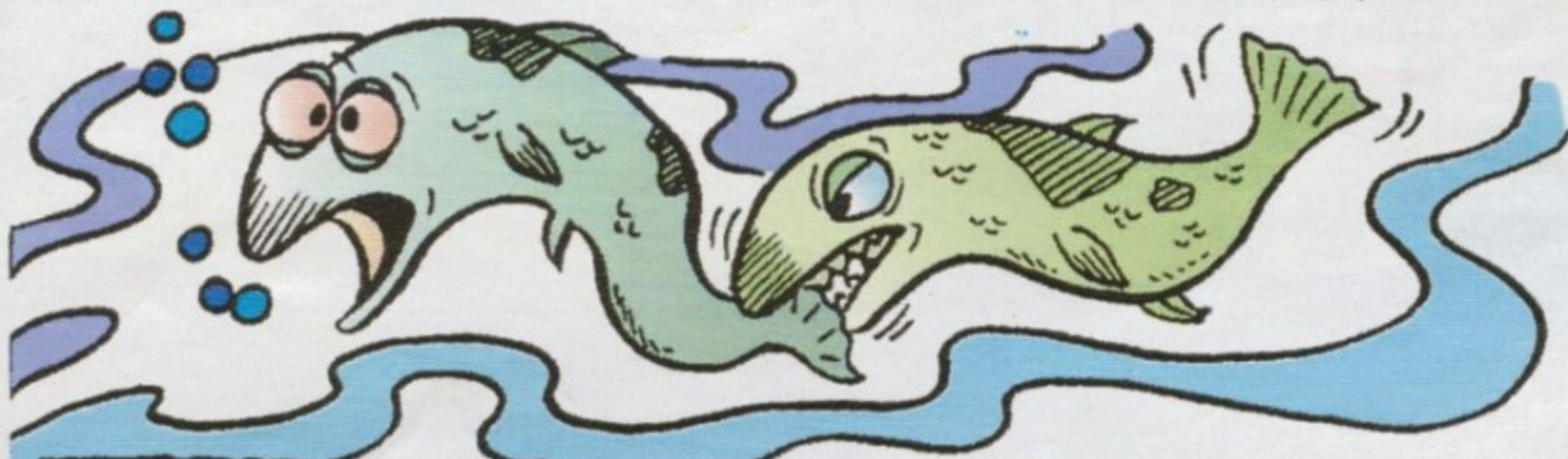
МАРИНА

Заклејива из црне куле

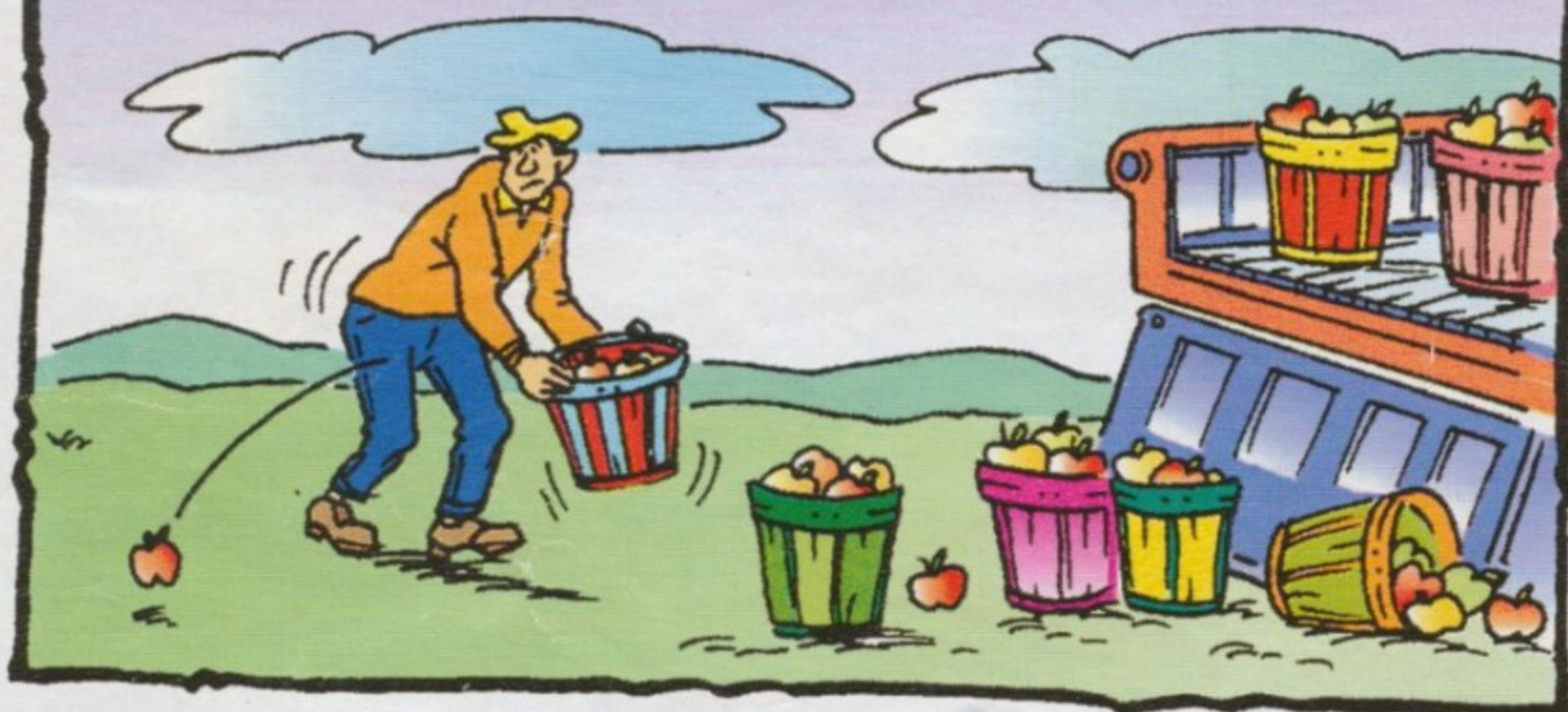

За све од 7 до 107

**ЕЛЕКТРИЧНА РИБА
ХРАНИ СЕ РЕПОВИМА СВОЈИХ СРОДНИКА
И ЖИВИ У АМАЗОНУ, ЈУЖНА АМЕРИКА.**

**ВИШЕ ОД 7 ТОНА ЈАБУКА ЗА 8 САТИ
УБРАО ЈЕ ЏОРџ АДРИЈАН ИЗ ИНДИЈАНОПО-
ЛИСА У ИНДИЈАНИ 1980. ГОДИНЕ.**

**Заробљен у лифту
62 сати**

БИО ЈЕ ГРЕЈАМ КОУТС ИЗ
БРАЈТОНА У ЕНГЛЕСКОЈ
1986. ГОДИНЕ.

ЈЕСТЕ ли већ чули да...

●●● позоришни глумци по-
чели су да носе костиме који
тачно одговарају времену у
коме се радња збива тек у
време Француске револуци-
је. Француски глумац Телма
(1763–1826) први је обукао
тогу у трагедији „Брут“ ■

●●● зна се да су стари Егип-
ћани измишљали надимке.
Најчешћи су били: Црвени,
Ђелавко, Лењивац, Мајмун,
Главоња ■

●●● савременици немачког
писца Фридриха Шилера
(1759–1805) тврдили су да је
писао држећи ноге у хладној
води ■

●●● слоница, медведица и
мајмуница ударе своје мла-
дунче да би га, ако нешто
згреши, натерале на ред ■

●●● у Спарти је постојао
службени пијанац који је сва-
кодневно морао да се опија
да би на очигледан начин
младим Спартанцима прика-
зао штетност алкохола ■

●●● срце жирафе тешко је
око 11 килограма ■

●●● илустрације у српским
новицама први је објавио вој-
вођански културни радник и
новинар Теодор Павловић и
то у свом „Српском народ-

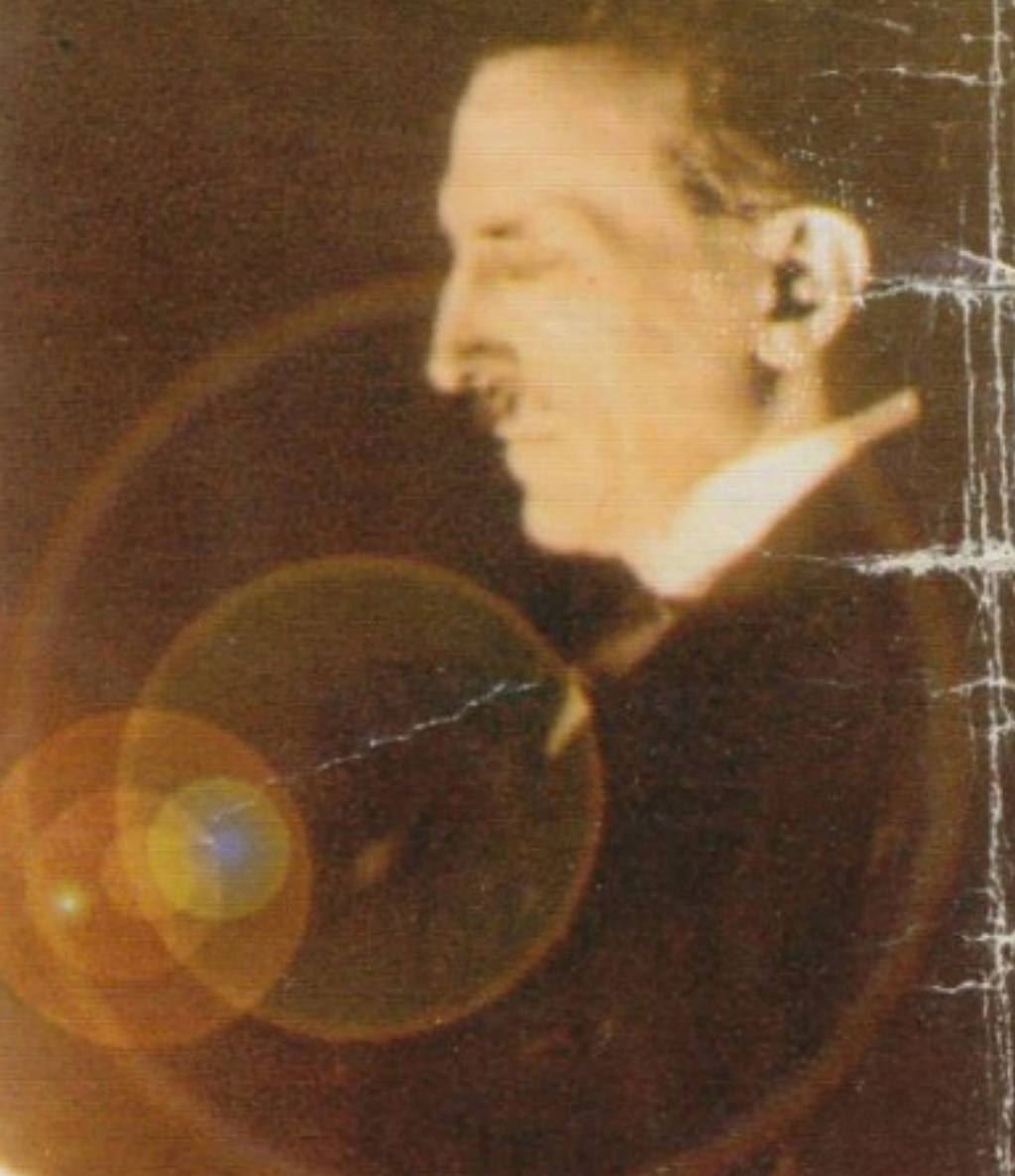
ном листу“ који је излазио од
1835. до 1849. године. ■

●●● за грчког филозофа
Диогена (412–323. пре нове
ере) и данас се прича да је
живео у бурету. То, у ства-
ри, није било буре, већ ве-
лики глинени ђуп од 200 ли-
тара ■

●●● доказано је да пас пре
угине од неспавања него од
глади ■

●●● римски цар Калигула
(37–41) појављивао се у на-
роду с брадом начињеном од
златних жица ■

●●● такозване арапске
бројке у данашњем облику
први је нацртао велики сли-
кар и гравер Албрехт Ди-
рер (1471–1528), а најста-
рији писани споменик у ко-
ме су арапске бројке упо-
требљене је „Кодекс Виги-
ланус“ писан 976. године у
Шпанији ■

●●● двадесетосмого-
дишњи Никола Тесла
искрцао се на амерички
континент (1884) са све-
га четири цента у џепу ■

●●● у ведрици с поклопцем
од брезове коре течност се
не мрзне чак ни на веома ја-
ким мразевима ■

DIK
BROWNE

ХОГАР СТРАШНИ

ВОЛИМ КАД МИ ЈЕ КУКА
ТИП-ТОП СРЕБЕНА...

P5

... И СВАКА
СТВАР НА
СВОМ
МЕСТУ!

©KFS Disir Bulls

ХЕЛГА, ГДЕ СИ СТА-
ВИЛА ЧИСТЕ
КРПЕ?

У ПЛАКАР!
ОДМАХ БУТИ
ДОНЕТИ!

САМО ТИ РАДИ!
САМ БУ
СЕ
СНАБИ!

САЧЕКАЈ
ТРЕНУТАК!

ЕВО МЕ!
ДОЛАЗИМ!

DIK BROWNE

ПРЕКАСНО!

King Features Syndicate, Inc. World rights reserved

ПОДЛУЧНИК
ЗАБАВНИК

19. 4. 2002.

три

Најпре је ваљало смислити како сла-ти поруке. Време је 1804. године било опасно, водио се рат против турске силе, непријатељ је лако могао ухватити курира. Устаници су се досетили да писма пишу „на лимун“: на једној страни хартије писало се лимуновим соком, а са друге је могло бити неко трговачко писмо које није било у вези са војним опера-цијама. Кад би се писмо писано „на лимун“ ставило изнад топлоте, невидљива слова постала би видљива и порука је могла да се прочита.

Поруке које су се прено-силе „усмено... у ухо“ биле су нешто сигурније, али је претила опасност да ће по-верљивог курира ухватити и, како је говорио Карађорђе, „Енеде! А кад Туре мет-не на муке, како не би ка-зао?“ Испитивање заробљених, уз мучење, било је уобичајено и на српској и на турској страни.

Као и увек, за најгоре се сматрало издајство, па је Карађорђе у 24. параграфу Кривичног законика запре-тио смртном казном издај-ницима: „Који би се Србин уфатио и осведочио да тај-но води разговор с Турци-ма и пријатељство, то јест шпијунлук, да Турцима до-казује и род свој издаје тај да се каштигује (казни) да му се пребију обе ноге на два места и обе руке и та-ко жив да се дигне на коло и да се не скине док кост траје.“ Издајници су, ипак, најчешће погубљивани на лицу места, сечом главе „јер је страшна рана отсе-чена глава“. Ваљало је да-ти застрашујући пример.

Број хитаца – лозинка

„Имати добро ухо на све стране“ била је неопходна врлина. Задатак обаве-штајца једне стране био је и да ставе под сумњу ина-че одане обавештајце не-пријатељске стране. Тиме би се и њихова обавеште-ња ставила под сумњу.

Шта ако није било могуће послати уходу у брдовите и неприступачне крајеве или по великом снегу, а ратна дејства су у току? Устаници су се досетили да у таквим случајевима користе топовски пуцањ. Број хитаца, по унапред договореном кључу, била

четири—

Плаћени пријатељи јављају...

ШТА

Задатак оба-вештајца или, како се у Милошево време гово-рило, „шпијо-на“ није био само да до-знају снаге непријатеља, покрете вој-ске... Имати добро ухо на све стране била је неоп-ходна врлина

СЕ

ДУЦК

је порука о томе шта се дешава и шта ваља чинити. Број хитаца је био нека вр-ста лозинке. „Кад пређу Турци на Косијереву, да истури Макса један топ. Ако ли одмах пођу Соколу на конак, три топа, ако ли лањским путем у Рађеви-ну крену два топа.“ Велика би невоља настала ако би Турци такође примењива-ли ратну варку, па најпре кренули на конак, Макса истурио три топа, а затим ипак кренули у напад. А дешавало се...

Србима је била неопход-на подршка и помоћ у оружју и војној сили јер је њихов непријатељ био не-сразмерно јачи. Љута му-ка их је натерала да крену и у дипломатске мисије у далеке земље и градове за које су само чули да по-стоје. Најпре су се окрену-ли Русији. У прву, тајну ди-пломатску мисију већ у но-

вембру 1804. годи-не упућени су про-та Матеја Ненадо-вић и Петар Чарда-клија.

На тајни пут, у непознато, крену-ли су „све ка всхо-ду сунца“ (ка исто-ку), у обичном чамцу: „А ми се на-возимо на тихи Дунав да нађемо Русију за коју ни-шта не знамо где је, но смо само у песми чули да је има, и да Србију упознамо са Русијом...“ Издавали су се за трговце, а прошенија (молбе) руском цару добро су скривали. Могла их је издати и одећа јер је прота испод мантије носио вој-ничко одело, Чардаклија „немачко“, то јест европску одећу, будући да је био Ср-бин из Војводине. Трећи члан делегације Јован Про-тић, који се придружио у

Раму, носио је турску каба-ницу. Када су стигли у Ру-сију, топло им је препору-чено да тако одевени и упадљиви не излазе на улицу.

Гошћење на силу

Устанци су прошли. Од-мах, 1815. године, кренула је прва од седам дипломат-ских мисија које су између 1815. и 1830. године бора-виле у Цариграду. У сло-женим међудржавним од-носима и ратовима између великих сила ваљало је да на Порти израде права која су била темељ будуће др-жаве Србије. Буне и нeredи у Цариграду учинили су да сви странци, па и делегаци-ја која је стигла 1820. годи-не, Турцима изгледају сум-нителни (сумњиви). Из-сланици су се склонили у цариградску патријаршију. Својим су очима гледали мучење и погубљење цари-

градског патријарха и православних свеште-ника. Као никад, Бога су молили на јелин-ском (грчком) заједно са Грцима, и као никад ухватио их је највећи могући страх. Турци су делегацију склонили у сарај, где је практично била заточена. Уједале су их стенице, једва су преживели због слабе хране, болести и страха. Ову заштиту и гошћење де-легати су доживљавали као „гошћење на силу“ и успели су да се избаве тек после четворолетног стра-данија. У томе им је помо-гао и сам кнез Милош јер је привидно сменио ову и упу-тио наредну делегацију.

Међутим, преписка изме-ђу кнеза Милоша који је

Захарије Власто, што је значило српски кнез, али и Кир Андроника, са значењем Милош Обреновић. Султан је називан – Тиоклит, Турци – Тиоклотовци, Србија – Фокшин, а Срби – Фокшинци, Београд је био Кофин, Русија је била – Манолаћ, Руси – Манолаћи, чланови депутације – учитељи, цариградски патријарх – Велики црквењак. Поуздано се зна да су постојале и шифре у виду бројева, понекад комбиноване с речима, али тај шифарник није сачуван.

Лажно приказивање

Преоблачење у турску одећу ради неупадљивог шпијунирања у редовима противника користило се и у рату и у миру. Чак се и Абдурахман-паша, београдски везир лично, понекад облачио у неупадљиву одећу која би скривала његов високи положај, па је тако, тајно, ишао кроз турске редове не би ли дознао шта се то зуцка.

И Срби су били вешти да преоблачење искористе за лажно приказивање. Приликом преговора о висини пореза са Марашли Али-пашом, везиром Београдског пашалука, народ је пред пашу излазио обучен у дроњке, мушкарци су се опасавали липовом кором, а на главу стављали убрусе натопљене соком од црног лука. Камуфлажа је требало да покаже њихово велико сиромаштво и тугу – плакали су и брисали сузе – и немогућност плаћања високог данка.

Петнаестогодишњи преговори на Порти су успели. Срби су добили аутономију – право на властите судове и законе, право да граде болнице, школе и цркве, право на јасне границе своје земље... Хатишерифима 1830. и 1833. године у Србији је укинут феудализам и вишевековна турска окупација. Турци су остали само у утврђеним градовима, а Србија се обавезала да плаћа данак у износу од 2.300.000 гроша. Премда су себе у „дипломатическим шифрама“ називали – Фокшинци, Срби нису из петовековног историјског мрака изашли ни као Раци, нити као Илири, Власи, Сораби, Сербљи, него као – Срби ■

Гордана Каћански

боравио у Крагујевцу и српских делегација у Цариграду водила се редовно, пуних петнаест година, а сваки детаљ кнежевих упутстава имао је доследно да се поштује. За добар бакшиш свака је порука стигла тамо где је упућена. Преношење поруке плаћало се и до 100 златника. И упошљавање обавештајца у Цариграду било је ску-

по: само 1825. године трошкови преговарачке делегације у Цариграду износили су 57.700 гроша, а трошкови тајне службе 75.122 гроша.

Поред писања „на лимун“, смишљен је „дипломатически стил“ којим су се писала писма са кнежевим упутствима и извештаји делегације о стању преговора. Прибегло се шифрама којима су се служили све време боравка у

Цариграду. Тако је једна директива кнеза Милоша гласила: „Да се колокола у Кофину скине“, што је значило „Да се царина у Београду укине“, или: „Да се међе Фокшинске одреде и Манолаћеви и Теоклитови људи да их извиде“ са значењем „Да се границе Србије одреде и да их потврде и руски и турски људи“.

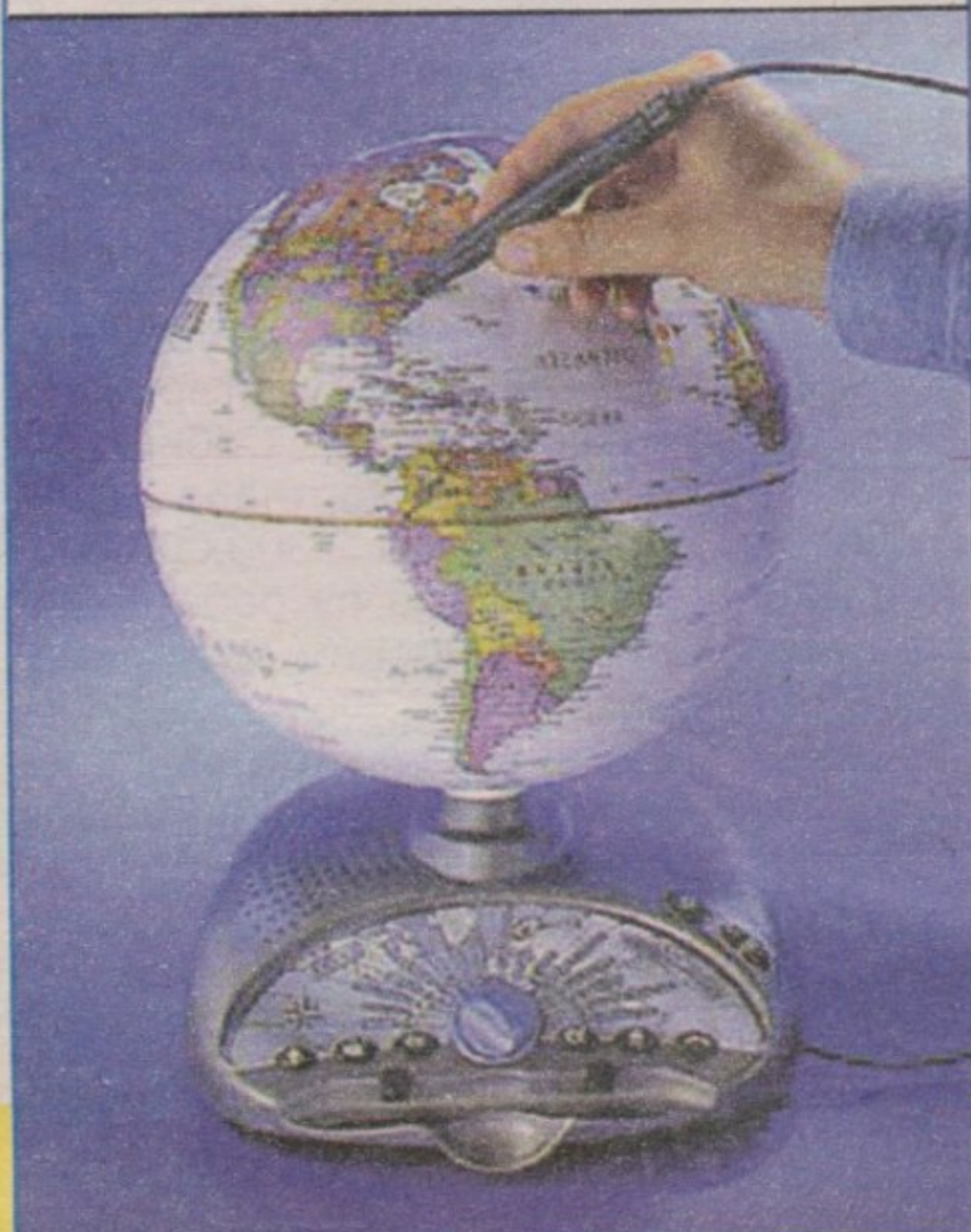
Кнез Милош за себе је смислио шифровано име

ГЛОБУС КОЈИ ГОВОРИ

У складу с вртоглавим развојем технике мењају се и нека вековима иста учила. Тако се уз глобус Одисеј III добија и нарочита електронска оловка која од на изглед обичне кугле прави „живог“ професора географије. Када се оловком обележи било која тачка на карти света, глобус почиње да прича. Из базе података снимљени глас износи чињенице о изабраној држави: броју становника, привреди, новцу, клими, државном и друштвеном уређењу, култури... За веће и познатије државе обезбеђени су и снимци химне или препознатљиве националне мелодије. Поред свега тога, глобус причалица располаже и основним подацима о престоницама и већим градовима, чак и чланицама федералних држава, као што је случај са Америком.

Захваљујући рачунарском систему, који чини срце овог занимљивог учила, може се добити и растојање између било које две тачке на Земљиној кугли. Глобус је висок 30 центиметара, а да би учење било занимљивије, ту је и неколико квизова у којима се четворо учесника надмеће у познавању географије ■

КАКО УПЕЦАТИ КРИМИНАЛЦЕ?

Колико су пута обалски стражари безуспешно покушавали да стигну глисер за који поуздано знају да превози криминалце са неоцарињеном или забрањеном робом? И? Могли су само да се вајкају што њихов глисер није довољно брз да стигну кријумчарски брод и приведу преступнике. Имајући то на уму, група научника која ради за америчку морнарицу дошла је на спасоносну замисао.

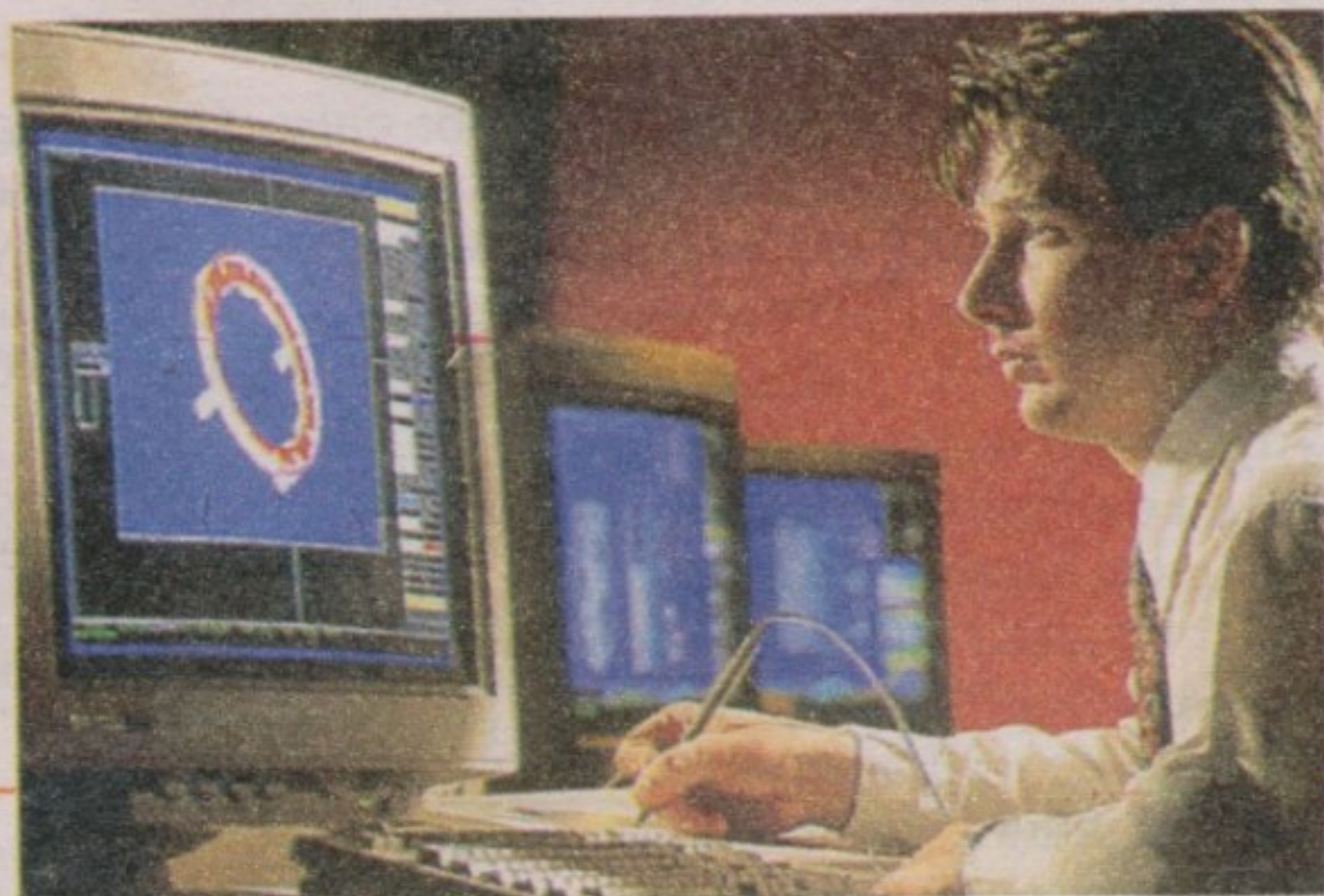
Можда посебна мрежа, направљена у сврху рашчишћавања подводних мина, може да се преради и искористи за „пецање“ криминалаца. Баш тако – на ракетни погон – мрежа би се избацила на глисер који јури и тако би кријумчари или преступници, заједно с лађом, упали у мрежу и у руке људи од закона ■

ДО ПСИХОЛОГА ПРЕКО ИНТЕРНЕТА

Да рачунари улазе у све видове људске делатности, доказ је и најновији начин психотерапијског лечења преко Интернета. Осмислио га је Алфред Ланг, професор психологије са Универзитета у Амстердаму, а одмах су га прихватиле његове холандске колеге.

Уместо да долазе у ординацију и да о својим страховима, депресијама и траумама причају с лекаром, пацијенти могу да од куће, преко Интернета, затраже савет и помоћ психолога. Довољно је да кликну на сајт www.psy.uva.nl/ResEdu/KP/home.shtml, па да у року од неколико сати добију одговарајуће савете ■

НА ВАЗДУШНОМ ЈАСТУКУ

Возило којим је Лук Скајвокер јездио по песку Татуине у првим „Ратовима звезда“ 1977. године било је део филмског трика. Међутим, данас је могуће купити врло сличну напаву која се на ваздушном јастуку креће изнад разних врста тла – песка, снега, леда, па чак и воде. Двоцилиндрични мотор с воденим хлађењем покреће елису којом се ствара ваздушни јастук испод трупa. Возило може да развије брзину и до 65 километара на час и лако је за управљање. Труп је сачињен од материјала отпорног на корозију, а у два резервоара може да стане по 35 литара. Може да издржи тежину две одрасле особе, а цена је 21.000 долара ■

КУЋА ИЗ СНОВА

Саградити лепу, пространу породичну кућу није ни лако ни јевтино. Такав подухват за већину људи остаје само неостварен сан.

– Тако је било до сада – поручују студенти више стручне школе за технику и грађевинарство у Берлину. – Ми имамо решење за остварење сна. Савременом технологијом могуће је са мало новца и за кратко време саградити кућу по свачијој мери у којој заједно или одвојено може да живи више генерација – кажу студенти и показују макету „куће из снова“, како су је и назвали.

Удо Крафт, вођа пројекта, објашњава њихову замисао. Кућа би се градила по целинама, као да је од „лего“ коцака. Основа од 50 квадратних метара је најисплативија, а довољна је за дневну собу, кухињу и ку-

патило. Била би изграђена из једна, од такозваних гас-блокова, начињених од кварцног песка, креча и праха алуминијума, па су лаки. На приземље би се постепено додавале готове собе, које би се за основу причвршћивале дебелим металним жицама. Кућа би тако могла да расте увис, али и да се шири или одваја, јер спратови могу да се поставе и на нову основу. Уз све то, „кућа из снова“ може да се растави и пренесе на неко друго место, где ће бити састављена по жељи ■

На стативу високом 13 метара налази се камера повезана с рачунаром преко кога се подешава и изаштрава сваки снимак

СА ЗЕМЉЕ КАО ИЗ ВАЗДУХА

На недавно одржаној изложби панорамских фотографија у Берлину, радови Михаела Кребера и Валтера Реха привукла су велику пажњу свих излагача. Разлог је био невероватан – поглед из птичије перспективе на њиховим фотографијама „ухваћен“ је камером са земље.

Двојица младих довитљивих сниматеља, вештих у руковању рачунаром, смислили су како да што једноставније обаве овај задатак. Уместо летелице користили су аутомобил на који су поставили лаган и склопив метални статив с камером који може да досегне висину од 13 метара. Објектив камере повезали су с лаптопом, преко кога су кадрилирали, подешавали и изаштравали сваки снимак.

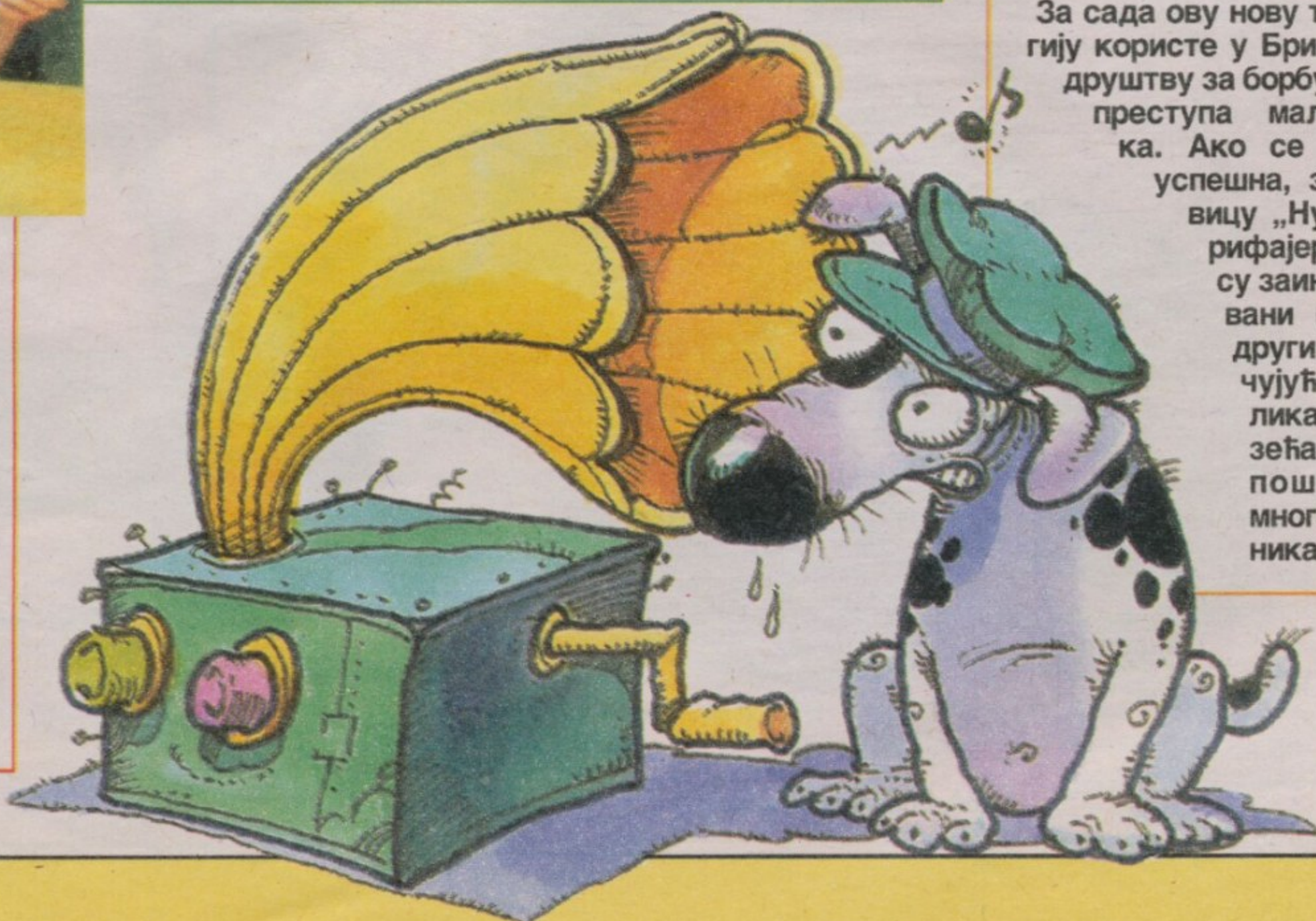
Иако начињеним фотографијама не може да се нађе ниједна замерка, самом изуму може. Употребљив је само у равничарским пределима и местима без високих грађевина ■

ПО ГЛАСУ ТЕ ПОЗНАЈЕМ

У борби против криминала технологија која користи „отисак људског гласа“ имаће у будућности све већу примену. За препознавање неке особе уз помоћ отисака прстију, или црта лица, неопходни су сложени уређаји. Уз нови „Нуанс верифајер“, справу која може да открије и најмање нијансе сваког појединачног гласа, људи који воде бригу, рецимо, о малолетним преступницима имаће знатно лакши посао.

„Нуанс верифајер“ биће постављен у контролним центрима и само једним телефонским позивом моћи ће да се провери да ли је одређена особа у одређено време на месту где јој је одређено да буде. Тако ће социјални радници лакше бити у сталној вези с малолетницима који су начинили неки преступ и пуштени су из домова на слободу. Преступник ће морати да изговори одређени низ бројева и речи и „Нуанс верифајер“ ће одмах, по некој врсти отиска гласа, открити да ли је с друге стране жице права особа.

За сада ову нову технологију користе у Британском друштву за борбу против преступа малолетника. Ако се покаже успешна, за справу „Нуанс верифајер“ већ су заинтересовани и многи други, укључујући и велика предузећа која запошљавају много радника ■

О

ГУРМАНЛУЦИ СА ЗАПАДНЕ СТРАНЕ

ПАМЕТИ И ЗАЛОГАЈУ

У 17. и 18. веку европски самостани трошили су баснословне своте на јело и пиће. Гозбе као да нису имале граница. Глас о посластицама из манастирских зидина ишао је толико далеко да је то постало помало незгодно.

У једном самостанском куварском приручнику из 14. века пише да је за прављење карамел крема потребно ни мање ни више него две стотине јаја!

Илустровао
Добросав Боб Живковић

Добром

Нико из групе младих музичара који су се лета 1978. године упутили у манастир Сан Франческо у Сарђану, поврх Ареца, није могао да претпостави шта ће се тог врелог јула иза манастирских зидина тачно догађати. Једно је било извесно: у Тоскани или негде другде, у самостану или некој учионици, за њих је свакодневно свирање било неминовно и неизбежно. Већ први сусрет са тосканским брежуљцима и чемпресима, фрескама Пјера дела Франческе, наговештавао је да ће надахнуће бити веће од очекиваног. Нешто што се не заборавља.

Из центра Ареца вијугави пут водио је до фрањевачког самостана из 15. века где су студенте му-

зике дочекали љубазни и насмејани фратри. Поглед који се са огромне терасе самостана пружао на околину говорио је о обдарености старих градитеља да изаберу право место за размишљање, али и уживање у природи. У једном делу самостана, где световне особе супротног пола нису смеле да улазе, редовници су проводили своје овоземаљске дане у потпуној усамљености. Да ли ће и они тако некако провести наредних месец дана? – питали су се музичари припремљени на неку врсту „летње музичке аскезе“. Али, већ за вечером коју су им приредили домаћини схватили су да нема ничег од строгих правила манастирског живота – бар што се хране тиче.

– Знате, свети Тома Аквински говорио је да су дебели људи паметнији – тихим гласом, готово стидљиво, правдао је фратар студенткињи гитаре из Београда богату трпезу за којом су се те вечери нашли. Предјела, неколико врста најмекшег и најукуснијег меса припремљеног са мирисним травама, затим сиреви, тоскански неслани хлебови, све то заливано црним вином, чувеним „кјантијем“ из манастирског подрума...

Хронике бележе да је познати теолог свети Тома Аквински (1224–1274) имао готово 150 килограма и био далеко од оличења хришћанске уздржаности у јелу... Можда је та једна реченица о спрези памети и доброг апетита била довољан повод да се с једнаком пажњом, као и остали делови цркве и манастира, разгледа и велика самостанска кухиња оп-

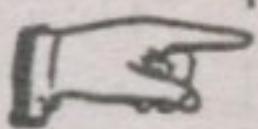
скрбљена старинским бакарним лонцима, пушница у којој су висиле пршуте и где су дозревали безбројни котурови сира, огроман кокошињац, узгајалиште кунџа... виногради... подруми... Све је то говорило о посебној традицији која се никако не може ни занемарити, ни заборавити, па ни сакрити. Мада је Католичка црква током дугих векова неговала причу о томе како су баш сви редовници, браћа и сестре, били аскете. А није било тако.

Печење за краља

Године 1309. самостану Светог Августина у Кентерберију у Енглеској припала је част да га посети краљ. Шест стотина угледних посетилаца требало је угостити печењем. Печењем? Самостанска хроника тачно бележи шта се нашло на трпези: 36 волова, 100 свиња, 200 прасића, 200 оваца, хиљаду гусака, 973 петла, 24 лабуда, 600 зечева, 16 великих дугачких дасака на-

товарених печеном вепровином, 4000 јаја, а поврх тога бадеми, ораси, мед и други слаткиши. Гости су попили 11.000 литара вина и 15.000 литара пива. Рачун показује да је по особи потрошено око пет килограма меса и пет литара алкохолног пића. Није баш тако мало за само један оброк...

Верује се да је први мајстор кулинарства у хришћанској историји била жена коју је црква напослетку наградила светачким ореолом. Та жена се звала Радегунда и живела је од 518. до 587. године. Била је франачка краљица, али је побегла од мужа, јер је злостављао. Шта је могла да учини него да оснује самостан? Прави разлог што је њен самостан убрзо по оснивању постао најпознатије свратиште тога времена била је добра кухиња. Постоји легенда по којој су се и пагани, само због једног јединог тањира Радегундиних специјалитета, преобраћали у хришћанску веру. Писана сведочанства говоре управо о таквом случају.

Преобраћеник је одлучио не само да прими веру, већ и да остатак живота проведе у том женском манастиру. Да ли је то значило да је хришћанску љубав спознао путем желуца? Било како било, сладокусац и јунак ове повести био је Римљанин, песник Венантије Фортунат, рођен 530. године у Тревизу. Умро је као бискуп 610. године.

ЕВРОПСКИ ХРАМ ЖДРАЊА

Велико гурманско такмичење врхунске префињености одиграло се 1780. године у познатом португалском манастиру Санта Марија крај Алкобаке, подигнуто у 12. веку (о ком је „Забавник“ писао у броју 2609). О томе сведочи путопис (боље речено хвалоспев) енглеског приповедача и великог путника Вилијема Бекфорда, писца чувеног романа „Ватек“. Бекфорд, познавалац уметности, био је и нека врста стручњака за самостане будући да је и сам основао опатију Фонтхил у Енглеској. Стога није одолео позиву португалског принца намесника да посети манастир Санта Марија, надалеко чу-

вен по огромној кухињи и изванредним куварима. И није се преварио – био је то највећи кулинарски двобој коме је икада присуствовао. У самостан цистерцита допутовао је са две стотине слугу и двадесет кола, сопственим креветом, сребрним прибором за јело, шатором за купање и, што је најважније – сопственим куваром. Дочекало га је чак четири стотине чланова самостанске заједнице предвођених архиопатом. Подразумева се да је Бекфорд уживао глас великог сладокусца.

„Никада моје очи ни у једном другом европском самостану који познајем нису виделе“, писао

Томас Аквински (1224/25 – 1274), доминиканац, мислилац који је поставио основе католичке теологије

Будући песник, описао је многе Радегундине кулинарске чаролије. Сматрао је како од мириса телећег рагуа из њене кухиње човек може да изгуби разум. И да скратимо причу: нежне ручице некадашње злостављане краљице, мајке Радегунде и њене помоћнице мајке Агнеше прве су зањихале колевку потоње чувене француске кухиње.

Подразумева се да се кулинарске мајсторије не ве-

зују само за средњи век. И стари Грци су финој кухињи као и добрим куварима придавали огроман значај. Римљанин који је желео да има доброг куvara морао је да буде спреман да му годишње плати сто хиљада сестерција. Треба имати у виду да је један сестерциј вредео два и по магарца! То значи да је кувар могао да заради 50.000 магараца годишње...

Правила која се крше

Самостанско кулинарство почело је када и самостански живот, од времена Бенедикта од Нурсије коме су се римске баханалије толико смучиле да је одлучио да се повуче у мир и тишину. Тако је 529. године настао манастир Монте Касино. За место изградње манастира изабрано је брдо над античким паганским градом Казинумом. Самостан се налазио на највишој тачки у околини, што ће постати особеност свих потоњих бенедиктинских манастира. Бенедикт је написао правила која су најразрађенији израз верског законодавства. Његово дело постало је узор свим каснијим римокатоличким редовима јер је уређивало све видове самостанског живота. Између осталог, Бенедикт је одредио и број дневних obroка и број појединих јела.

Али, правила су ту да била кршена. Од њих се одступало често: у случајевима болести, затим за време

је Бекфорд, „тако огроман простор посвећен искључиво кулинарству. Невиђено велика дворана дугачка најмање двадесет метара с предивним унакрсним сводовима. На средини трпезарије жуборио је поток с водом чистом као кристал. Текао је у дрвени базен за рибе у ком су биле речне рибе свих могућих врста и величина. С једне стране савијали су се столови под брдима дивљачи и перади. Други столови били су прекривени воћем и поврћем. Поред низа огњишта и пећи дизале су се гомиле најфинијег брашна, белог као снег. Комади шећера велики као стене. Високе посуде пуне најфинијег маслиновог уља. Велики број браће и њихових помоћника ва-

љао је неописиве количине теста у стотине облика и фигура. Док су радили, певали су и звиждали као шеве у пољу. – Дакле – рече опат – нећемо умрети од глади. Обилни су Божији дарови. И право је да у њима уживамо!”

Бекфорд закључује да су му следећи дани остали у сећању као непрестано ждрање, пијанчење и банчење. Ма колико домаћини изгледали надмоћни у справљању јела, победу су, можда захваљујући пробраним француским винима која су са собом донели, ипак извојевали гости. Старешина португалског самостана понудио је Бекфорду огромну суму само да му допусти да задржи у служби његовог куvara■

Бенедикт од Нурсије (480 – 550), 529. године основао је први манастир западног монаштва

празника, разних светковина, недељом... За врло кратко време нагло је порастао број дана који су се славили као празници! Упркос претњама, бујање славља било је немогуће обуздати.

„Редовник не сме бити пијанац“, писао је Бенедикт, „а како је редовнике нашег времена немогуће у то уверити, морамо бар постићи да не пију до миле воље, него мање.“

Бројни самостани који су ницали широм западне Европе, школовали су лекаре, правнике, инжењере, сликаре, писце, дипломате, златаре, виноградаре, свеце, филозофе, музичаре, краљеве као и велики број – куvara. И нико од њих није живео само од хлеба. Славна дела прошлости, односно рецепти грчких и римских мајстора кулинарства, с љубављу су преписивана и тако доспевала на полице самостанских библиотека. У доба ренесансе када је обновљен антички смисао за узвишеност и лепоту многи су се досетили дела Римљанина Марка Целија Апиција. Његова чудесна збирка рецепата верно је одражавала врхунске домете грчко-римског кулинарства. Врло брзо самостани су постали средишта кулинарских вештина.

Ликери и „боцкаво пиће“

Виноградаре и пивничаре заузимали су висока места у самостанској хије-

рархији. Редовници и редовнице западне цркве оставили су за собом стотине рецепата алкохолних напитака свакојаким укуса и боја. Североисточно од Гренобла, у француским Алпима, налазио се матични картузијански манастир Велики Шартрез. Почетком 16. века фратри овог манастира направили су својеврсно ремек-дело, чувени ликер „шартрез“. И данас се „шартрез“ производи у две боје: за господу је зелен и има 55 одсто алкохола, а слађи, жути, намењен је дамама и садржи 43 одсто алкохола. Бенедиктинац Бер-

нардо Винћели изумео је 1510. године такође изврсни и данас познати ликер „бенедиктин“. Сто педесет година касније (1688) под сводовима бенедиктинског манастира у Француској слепи пивничар Перињон свом опату је понудио пенушаво, „боцкаво“ пиће. Попивши гутљај вина, старешина самостана је крикнуо: – Па, ја пијем звезде! – И тако је рођен шампањац.

Будући да су мушкарци одређивали црквена правила, опатицама је вино често било потпуно забрањено. – Највећа ђаволска искушења су вино и младост. Они су ватра, близанци пожуде. А чему доливати уље на пламен тела које букти? – питао се свети Јероним.

Готово осам векова трајао је рат између прописа Бенедикта од Нурсије о исхрани и кулинарских страсти самостанске браће и сестара. Прилике су постајале неподношљиве за време поста или посних дана. Додуше, вино је било добра утеха. У време поста пили су више вина него обично, можда тешећи се изреком како „риба мора да плива“. Када је на самостанску кулинарску позорницу ступила света Хилдегарда из Бингена, недоумица око поста била је решена. Она је закључила: „Перната живина је допуштена, јер не подстиче страсти!“ На то ни свети Бернар из Клавироа није имао примедби, па је тако западноевропски „кокошији рат“ добила света Хил-

ПАТКА У ВИНУ

„Clos de Vougeot“ сматра се претечом свих црних бургундаца. Реч је о питком, али тешком црном вину. Редовници цистерцити неговали су своје винограде и гајили грожђе за ово вино скоро пет стотина година, све док им револуционари 1789. године нису одузели имања. За славни француски рецепт патке у вину, настао у цистерцитском самостану, потребно је управо вино „Clos de Vougeot“.

Како је некада давно у француском самостану припремана патка у вину?

Потребна је већа патка која се најпре очисти од свих костију (осим батака). Патка се намаже бибером, сољу, коњаком и португалским вином портом. Од ребара и осталих костију скува се супа. Затим се приступа прављењу пуњења, односно надева. На врелом маслацу испржи се нешто мање од пола килограма исечене меснате сланине, иста количина телећег меса сецканог у коцкице, гушчије цигерице бар три стотине грама и исто толико печурака. Томе се дода и неколико главица црног лука и разноврзне мирођије, пре свега тиммијан и лавор. Када се ово пуњење охлади, треба га самлети. У самлевени фил потребно је додати чашицу коњака, 250 грама маслаца, као и десетак жуманаца. Тиме се патка пуни, а онда зашије, па чврсто увије у салвету и стави у посуду. Прелије се литром вина „Clos de Vougeot“ и пачјом супом, толико да цела огрезне, и кува непуну два сата. Потом се извади на тањир и остави да се хлади. За то време остатак вина и супе укувава се док се сасвим не згусне. Тим сосом печење се напоследку прелије■

дегарда. „Кокошије дискусије“ иначе су у 11. веку биле врло честе.

Кокошке, риблиа браћа

Редовницима је још у 9. веку било допуштено да једу кокошије месо. То им је омогућио Храбанус Маурус, опат самостана Фулда у Немачкој. Он је пернату живину назвао „рибљом браћом“. „Није ли Бог створио све птице и рибе истог дана? Не потичу ли и рибе и птице из морских дубина?“, питао се. „Кокошку пажљиво очерупај“, саветовао је, „па је потопа у велики лонац кључале воде док се не скува. Будући да долази из таквих дубина, у кокошијем месу ће – као и сваком другом створењу из мора – уживати и духовне особе.“

Најпознатија немачка збирка песама која говори о прождрљивости фратора зове се „Кармина бурана“ из 13. века. У 17. и 18. веку европски самостани трошили су баснословне своте на јело и пиће. Гозбе као да нису имале граница. Глас о самостанским специјалитетима ишао је толико далеко да је то постало помало незгодно. Мноштво нових намирница и мирођија дошло је у Европу са освајачима

Новог света. У самостанском куварском приручнику из 14. века пише да је за прављење карамел крема потребно ни мање ни више него две стотине јаја!

У самостану крај Болцана у Италији где се и данас чува књига старих рецепата, чак и за најједноставнији колач (слатки хлеб или слично), потребно је бар двадесет јаја. Винчестерски самостан предвиђао је пет литара пива дневно за сваког брата, као и бар шест јаја и исто толико риба. Из рачуна за брашно у самостану Клини, у 12. веку, произлази да је сваки од три стотине редовника трошио око два килограма дневно. Не може се прећутати ни податак да је сваки појединац у познатом манастиру у Клинију јео тридесет јаја дневно.

Књиге и јеловници који се и данас чувају, сведоци су незајажљивих, снажних гурманских страсти средњовековних и ренесанских самостанских житеља. У поређењу са њиховим обичајима, укусни оброци које су фрањевци крајем 20. века приређивали у манастиру Сан Франческо крај Арца били су попут строге дијете. Традиција понекад уме да избледи■

Мирјана Огњановић

ШТА СЕ ВОЗИ, НОСИ, СЛУША...

УСПРАВНО, НА ДВА ТОЧКА

Овај дугонајављивани скутер, који на први поглед личи на косилицу за траву, коначно је приказан јавности. Дин Кемен, изумитељ овог практичног и необичног „тротинета“ с мотором, слушаоцима популарног ТВ програма „Гуд морнинг Америка“ („Добро јутро, Америко“) неколико месеци причао је о предностима возила које је направио. И заиста, овај скутер који постиже брзину од готово двадесет километара на сат људима који живе у великим градовима знатно ће олакшати кретање закрченим улицама.

„Џинџер“ како је Кемен назвао свој скутер, потпуно је компјутеризован што значи да ће њиме моћи да управљају и особе које не знају да возе. Пошто нема управљач ни кочнице, рачунар уграђен на „Џинџеру“ препознаваће покрете човека који га вози. Ако се возач мало нагне уназад, рачунар ће тај покрет препознати као жељу возача да се заустави, а нагне ли се напред, скутер ће се покренути. Овај тротинет остаје стално у усправном положају, а кад се батерија истроши, лако може да се напуни кад се укључи у

струју. Довољно је стабилан да се не претури ако на путу наиђе на неку рупу или избочину.

Дин Кемен најављује да ће се „Џинџер“ појавити у продаји највише за годину дана и да ће у почетку стајати три хиљаде евра. Можда је то много, али такве су и предности, тврди изумитељ.

– Много је боље кретати се кроз град возилом тешким само тридесетак килограма – каже Дин Кемен – него грдосијом од скоро сто килограма коју је тешко паркирати. А „Џинџер“ можете и да понесете■

После лаког и брзог тротинета на ножни погон, који се виђао и на нашим улицама, ево новог, потпуно компјутеризованог „тротинета“ који ће развијати брзину од 20 километара на сат.

Илустрације су урадили студенти треће године Факултета примењених уметности у Београду, одсек графике: Јована Лазовић, Никола Вуловић, Синиша Бановић, Нино Маљевић, Марија Хајстер, Јована Јефтовић, Емануела Булатовић и Александар Михајловић.

БОГОУГОДНА ТИШИНА

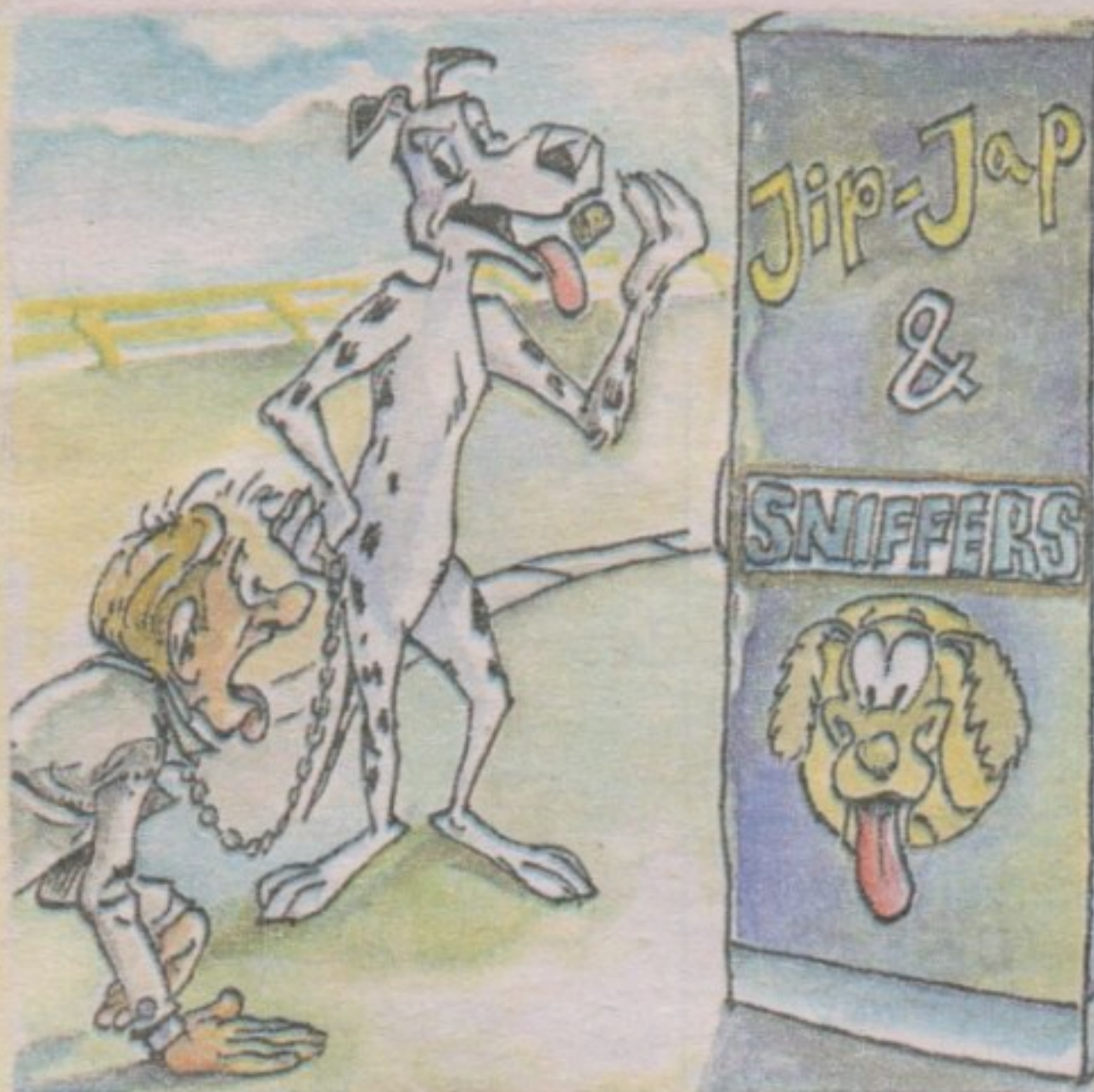
Велечасни Франсиско Љопис, пастор из града Мораире на југозападу Шпаније, коме је дозлогрдило зврјање мобилних телефона усред богослужења, постарао се да својој пастви обезбеди потребни мир. У цркву је уградио уређај који помоћу радио-сигнала онемогућава рад свеprisутних телефончића.

Продаја уређаја сличних оном коме је одлучни пастор из Мораире прибегао забрањена је у САД, Канади и Уједињеном краљевству и законом ограничена у Аустралији и Јапану. У Шпанији за сада по том питању нема ограничења, у цркви велечасног Љописа током мисе владају богоугодни мир и тишина ■

ЈИП ЈАП АУТОМАТИ

Од краја марта аутомати за продају безалкохолних напитака, чоколада и жвакаћих гума на десет одморашта дуж аутопута 95 у америчкој држави Мејн снабдевени су и слаткишима за куце путнике.

За сада та дивна створења могу да се надају само двема врстама посланица: јип јап „бомбоницама од нане за освежавање даха“ и „сниферс“ карамелама, производима компаније „Чомп“ са седиштем у Лебанону, у Њу Џерсију. Људи из „Чомпа“ уверени су да је најзад одзвонило страшним временима у којима су сироте куце са задњих седишта аутомобила тугаљиво гледале како њихове га-

зде уживају у слаткишима из аутомата у којима за њих нема ни једне једине бомбонице ■

АМЕРИЧКИ ПРОСЕК – ИСПОД ПРОСЕКА

Америчка национална научна фондација крајем деведесетих година 20. века спровела је истраживање чији је циљ био да се провери колико су Американци образовани. Једино питање у тој анкети било је: Да ли су наши далеки преци живели кад и диносауруси? Требало је да испитаници заокруже да ли је тврдња тачна или нетачна. На запрепашћење научника, само 48 одсто Американаца одговорило је да људи нису живели када су нашем планетом тутњали диносауруси ■

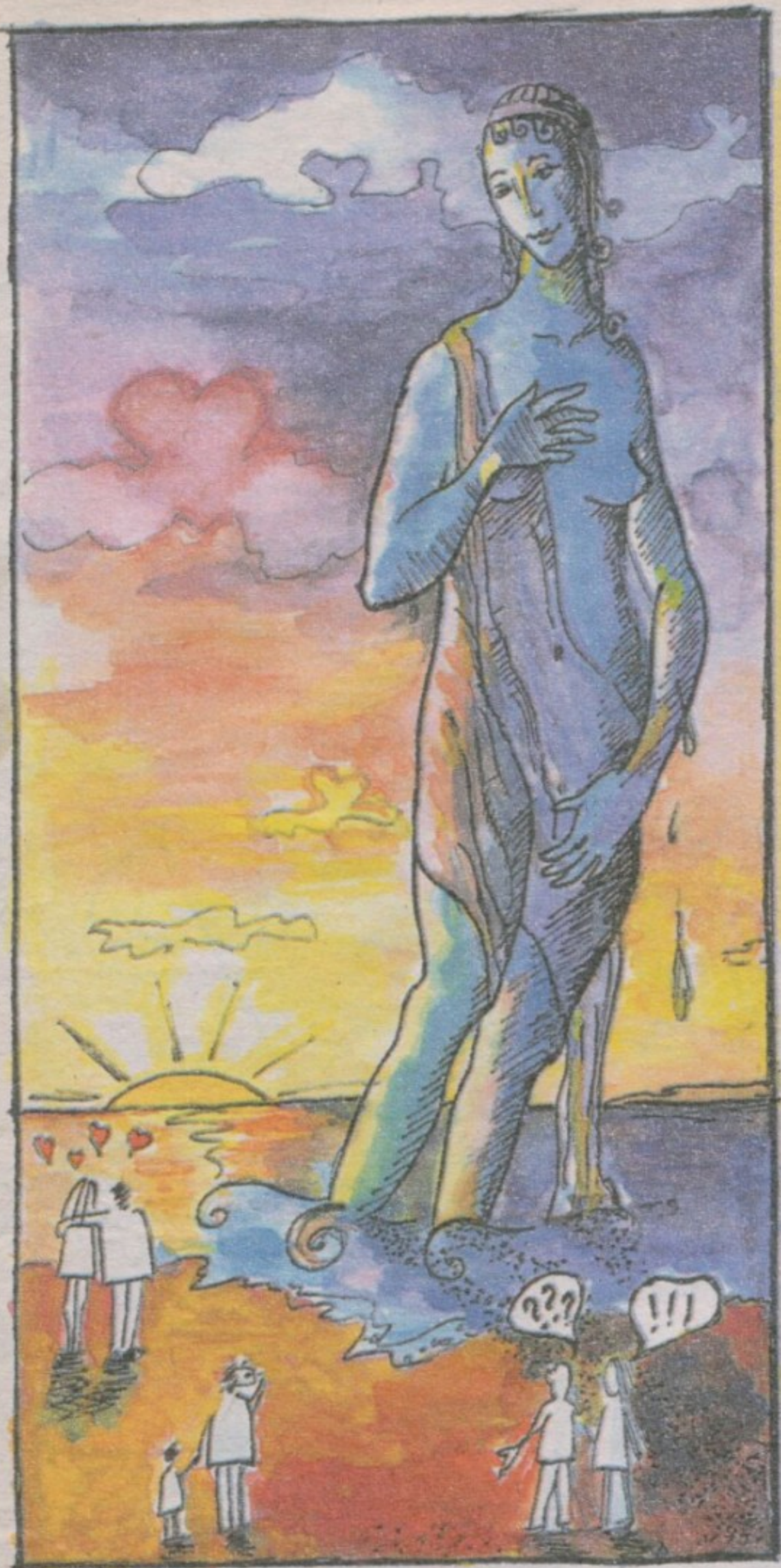
ГРАДОНАЧЕЛНИЧКА ЗБРКА

Госпођа по имену Рене Ларсон из градића Лед у Јужној Дакоти, САД, недавно се кандидовала за градоначелницу. Једна друга Рене Ларсон из истог америчког града није. На папиру, једина разлика између њих две је у броју слова е. Једна Рене пише се са два, друга с једним е. Збуњени?

Ако ви и нисте, гласачи града Леда богами јесу. Рене с два е којој никада није било ни на крај памети да се кандидује за било шта, одједном се, ни крива ни дужна, нашла у жижи јавности иначе досадног америчког градића. У знак подршке кандидатури коју никада није истакла, суграђани су одједном кренули да јој прилазе на улици, да је затрпавају писмима и електронском поштом.

Упркос сасвим пристојним изгледима да добро прође на изборима, некандидаткиња Рене каже како је градоначелничка фотеља једноставно не занима. Друга Рене је, напротив, и даље веома заинтересована ■

ЦИНОВСКА БОГИЊА ЛЈУБАВИ

Министарство туризма Кипра одлучило је да се Афродити, богињи љубави, подигне споменик у мору поред обале Кипра, где је, по легенди, ова богиња рођена. Једни тврде да ће споменик богињи привући још више посетилаца, а противници овог подухвата сматрају да од свега може да испадне само голи кич.

Пошто у Министарству супротстављене стране не могу да се договоре, одлуку ће донети влада у Никозији. Министар туризма сматра да статуа треба да буде висока бар као нека од египатских пирамида и постављена крај Пафоса где се богиња појавила из морске пене■

НЕСУЂЕНИ МЛАДОЖЕЊА

Узалуд су Сенгдаун Џонбурон и њени родитељи чекали Сомсак Свонга да се врати. Обећао је да ће само да скокне до куће и узме две хиљаде долара и златну огрлицу коју је, као будући супруг, наводно наменио Сенгдауни. Пошто се Сомсак није појавио ни после два сата, родитељи несрећне невесте одлучили су да позову полицију. Убрзо се сазнало зашто се Сомсак Свонг није вратио.

Полицијаци су нашли Свонга како лежи у жбуњу, у близини своје куће у предграђу Бангкока. Уместо да га сместа одведу у болницу или бар у кућу будуће супруге, привели су га у полицијску станицу. Оно што је испричао звучало је сувише сумњиво. Наводно, напали су га лопови, одузели му новац и огрлицу, везали му руке, онесвестили га и гурнули у жбуње.

После унакрсног испитивања несудбени младожења коначно је признао да је све то била лаж. Пошто није знао како да вољеној призна да нема довољно новца ни за свадбу ни за поклон, одлучио је да измисли причу о наводним лоповима. Уместо пред олтаром, Сомсак Свонг завршио је у затвору. За овакав преступ може да очекује до три године затвора■

УА (ПОГРЕШНИ) СУДИЈА!

Крајем марта Норвешка пошта дошла је до непријатног открића. На милион и триста поштанских марака штампаних у част стогодишњице Норвешке фудбалске федерације на којима се види фудбалски судија у акцији, уместо договореног приказан је лик погрешног судије, а да, засад, нико не зна ко је незнанац који је грешком доспео на слављеничку марку.

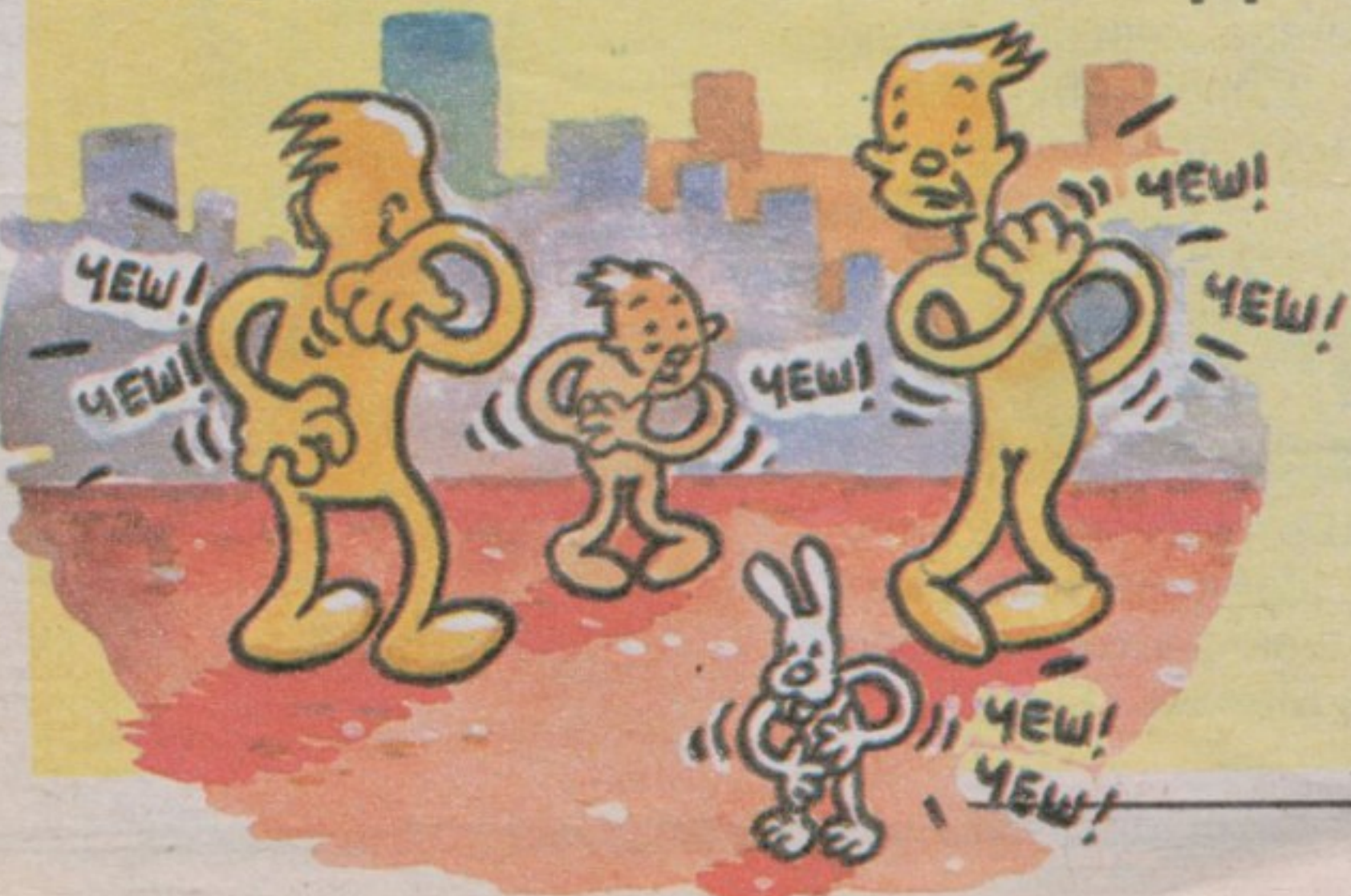
Двадесетседмогодишњи фудбалски судија Ларс Јохан Хамер, који је треба-

ло да се нађе на марки, прилично је разочаран: „Томе сам се заиста радовао и унапред припремио све своје пријатеље и породицу на велики догађај...“

У настојању да утврди кога је то грешком овековечила, Норвешка пошта дала је оглас у најтиражнијем дневном листу у коме моли све који можда препознају незнанца да се сместа јаве њеној служби за информисање■

НАЈСВРБЉИВИЈИ ГРАД

Становници Сиднеја били су збуњени. До сада се овај градић од шест хиљада људи, смештен у западном делу америчке државе Небраске, ничим није посебно истицао. Откако је у фебруару проглашен „најсврбљивијим градом“ у САД, у Сиднеју не престају да стижу новинари.

Универзитетски центар у Делаверу, у сарадњи с фабриком „Ланакан“ која производи креме за лице и тело, једном годишње направи ранг-листу градова у којима је влажност ваздуха испод нормале. Обично су то градови у планинским подручјима, изложени јаким струјањима ваздуха и честим ветровима, где становници у својим домовима додатно исушују ваздух јер, због хладноће, морају да појачају грејање. Сув ваздух исушује кожу, а сува кожа пуца и сврби.

Одмах иза Сиднеја, на другом месту ове необичне листе је Гудланд у Канзасу, потом три града у Колораду – Колорадо Спрингс, Денвер и Пуебло.

На питање новинара шта каже што је Сиднеј понео ту необичну титулу, градоначелник Гери Персон уз смех је одговорио да би на улазу у град можда требало да истакну таблу с натписом: Најсврбљивији град у САД! Иначе, за двадесет пет година колико живи у Сиднеју, каже Персон, ни од кога није чуо да има икакве тегобе са сувом кожом или да не може да престане да се чеше ■

ДИСК ПРЖИ,

Захваљујући Мрежи, светом је завладао енглески језик. Изрази су често непреводиви, односно, превод звучи без везе мада за оне чији је то матерњи језик смисла има. Ако ове речи и изразе знате, баш лепо. Ако вам неки нису познати, још лепше

COOKIE

(куки) – Подаци о вама које ствара сајт на Нету који посетите и архивира их као фајл на вашем компјутеру. Требало би да убрза ваш следећи улазак на сајт чији је куки, али, пре свега, служи да означи и запамти ваше посете.

FLAME

(флејм) – Увредљиви коментари, подсмеваше и псовке, право испаливање у чету и електронској пошти. Размена таквих непристојних порука зове се флејм вор (flame war) и значи ратовање испалама.

SPAM

(спем) – Џанк мејл (junk mail) или пошта-ђубре, глупости.

То је електронска пошта која није намењена само вама као што су разна ланчана писма, рекламе, промоције... поруке које се шаљу дугачким списковима насумично одабраних адреса.

DOWNLOAD

(даунлоуд) – Пребацити, скинути податке, слике, текст, програме с Нета на сопствени компјутер.

FIRE WALL

(фајер вол) – Заштитни зид или филтер између вашег компјутера или локалне мреже компјутера и Интернета. Служи да спречи недозвољене упаде у ваш компјутер.

CACHE

(кеш) – Складиште података на вашем компјутеру које убрзава приступ Интернету. Подаци о често посећиваним сајтовима „складиште се“, остају у кешу, и компјутер при поновној посети користи тај кеш што је много брже него да све скида с Нета.

CYBERSPACE

(сајберспејс) – Назив за Интернет. Под тим именом први пут се појављује у роману Вилијема Гибсона „Neuromancer“. Реч cyber потиче од грчке речи kyberno = владам.

LINK

(линк) – Веза, спој, мост између једне странице компјутера и неког документа, странице на другом компјутеру, која се остварује једним „кликом“ на „миша“.

URL –

Адреса вебсајта, скраћеница од Uniform Resource Locator. У говору се користи као: „Који је твој URL?“, што значи: „Која је твоја адреса?“

WORM

(верм) – Врста компјутерског вируса, званог црв или пантљичара, који се сам умножава и прослеђује даље за разлику од других вируса који морају да се прикаче за неки програм и пошаљу.

JAVA

(џава) – Програм, компјутерски језик за Интернет, направљен да би се користио на Мрежи.

БОНТОНА СЕ ДРЖИ!

BURN

(берн) – Снимити податке на диск као: „Спржи ми један диск с музиком!“ Израз је настао због коришћења ласерског зрака у снимању компакт-дискова.

ISP –

Скраћеница за Internet Service Providers, компаније које омогућују приступ Интернету.

THREAD

(тред) – Низ тематски повезаних порука (чет) или пошиљки (електронска пошта) на одређену тему.

REBOOT

(рибут) – Угасити компјутер и поново га покренути као: „Ако ништа друго не успе, ребутуј компјутер!“

HACKER

(хекер) – Веома вешт програмер. Најчешће се користи у негативном смислу за некога ко користи ту своју способност за упадање у осигуране системе.

PORTAL

(портал) – Страница на Нету која служи као почетна тачка преко које се лако приступа осталим сајтовима.

NETIQUETTE

(неткет) – То је Интернет бонтон. Реч потиче од net=мрежа и etiquette = етикеција, лепо понашање.

Ради се, значи, о одређеној пристојности и правилима лепог понашања на Мрежи. Писање великим словима, на пример, није пристојно јер на Нету велика слова значе урлање!

OFFLINE

(офлајн) – Неповезаност за Интернет као: можете да пишете електронску пошту ван Мреже, неповезан, откачен, офлајн, али, да бисте га послали, морате да будете онлајн (online), односно повезани, закачени.

APPLET

(аплет) – Мали програм уграђен у вебсајт. Скраћеница од речи application ■

Боб Живковић
Бојана Дожић

ЗАПИС
ИЗ ЕТНОГРАФИЈЕ,
ЈАВНО
О ТАЈНОМ

ДА Л' ПО ИЛ' ПО

О ткад је човека и света, односно човекове бриге да опстане у том и таквом свету, понајвише је бринуо о свом потомству. У свим цивилизацијама и епохама томе је посвећивана велика пажња. Било да је реч о освиту цивилизације када су пре-

ЈЕДАН НЕОБИЧАН ОДЕВНИ ПРЕДМЕТ БИО ЈЕ КОД НАШИХ ПРЕДАКА САСВИМ УОБИЧАЈЕН. РЕЧ ЈЕ О НАВЛАЦИ ЗА МУШКИ ПОЛНИ ОРГАН

- СТИДНОЈ КАПИЦИ -

владале бајалице, призивање духова, обреди плодности, тајне речи и знакови, затворена друштва и скровита места, амајлије и магијски предмети... било да је реч о нашем двадесет и првом веку у коме савремени човек све зна а најмање како да успешно продужи врсту, без обзира на сва расположива помагала.

Наши преци су, ако је судити по етнографским записима и предметима до теклим до наших дана, том задатку прилазили темељно и својеручно. Девојке су уз свој, у многим крајевима и временима обавезан, мираз (прћију) будућем животном сапутнику уобичавале да доно-

се и један за наше доба необичан одевни предмет. Била је то навлака за мушки полни орган, такозвана стидна капица која у народу има језички примеренија имена: накурњак, накурак, накитњак, накурчењак, куродрж...

Неки подаци упућују да је он и данас, истина сасвим ретко, у употреби у крајевима где од зиме пуцају и камен и дрво и где прошлост и те како живи у

садашњости. Неки подаци, наиме, сведоче да они који још носе накурњак не знају за невоље с простом. Јер, и мушки полни орган је, попут свих других, склон прехлади.

Подразумева се да су га девојке плеле у потаји, и то од најлепше и најмекше вунице. Само се не зна да ли су га плеле по причању или по сећању. Зна се, на пример, да су својевремено девојке из околине То-

поле – пре предавања тој више него одговорној работи – тајновито одлазиле на извор, ту квасиле своју родницу и онда из ње чупале најдужу длаку коју би прву уплеле у накурњак. Да њеног драгог њен део увек прати и – чува. Дакако, и од зиме, али и од непожељних очију.

Машта и умеће у плетењу су, наравно, имали пресудну улогу. Од маште је зависила ширина и дужина те магијске рукавице (проверавана тек након прве брачне ноћи), а од умећа сви они детаљи неопходни да се накурњак држи на предвиђеном месту, односно да се узана

ПОДНИКИ
ЗАБАВНИК

19.4.2002.

ПРИЧАЊУ СЕЋАЊУ?

Накурчењак, наравно, није покривао само уд, већ и два сведока, како се латински већ називају (testis, testimonio – сведок). Оба су се увлачила у те малене плетене торбице. А у Сибиру, баш као и у Финској, накитњак се правио (није проверен податак да ли се и даље прави) од крзна поларног зеца, с тим што му је крзнени, маљави део окренут са унутрашње стране, и због топлоте, али и због мекоте.

пређица петљом веже на леђима и око бутина, да капица не спада или не стеже, да се лагодно, са задовољством, носи.

У том својеврсном преплету снова, љубави и бриге удаваче су – зависно од материјала, али и маште – почесто користиле пет игала с наранџастом, црвеном, жутом, плавом и зеленом вуницом, мада је најчешће коришћена црна и црвена вуна, по могућству најмекша. Најпреданије девојке су, уз то, уплетале и разне геометријске украсе, по најчешће змију као својеврстан народни симбол плодности и родности.

СТИДНА КАПИЦА НА СЦЕНИ?

Драган Ускоковић, аутор поодавно гласовитог „Чеговића“, недавно је завршио нову комедију под називом „Стидна капица“. Мотив је нашао управо прелиставајући етнографске записе у којима је открио тајновити део опреме коју су девојке удаваче носиле у мираз. Текст је на ишчитавању у неколико наших позоришта ■

Ова узгредна прича о путовању кроз део етнографије своју опипљиву потврду налази у београдском Етнографском музеју. У њему постоје два сачувана примерка накурњака откупљена још давне 1925. године. Један је дужине 24 центиметра, из околине Рожаја, плетен од црвене и модре вунице, такозване рудице, с уплетеном геометријском шаром која подражава змију. Други потиче из села Молавана на ободу Купрешког поља, мањи је, такорећи дежмекаст, тек 16 центиметара, има отвор оивичен чипком кроз коју је провучена узица за везивање око струка. Дародавци нису познати, или су га даровали кад им је већ било свеједно. Поклон је уистину драгоцен као део наше не тако давне прошлости и прилог разумевању времена и обичаја за нама ■

Петар Милатовић

Суусрети патуљцима

Чини се да је значајан број људи у животу бар једном суусрео неког патуљка, гнома или вилењака, али о томе би изгледа сви радије да ћуте. Неки су ипак одлучили да са другима поделе своје искуство мада, предострожности ради, нису желели да открију своја пуна имена, чак ни за верне читаоце „Забавника“ који најчешће умеју да разумеју и најневероватније појаве у животу. Ево, дакле, прича из живота о суусретима с патуљцима:

Ћао, мала!

Здраво!
Имам 17 година. Одлучила сам да вам откријем своју тај-

ну. То се десило пре отприлике пет година, а догађај који ћу описати био је за мене, најблаже речено, стравичан! Једне вечери мирно сам дремала у

дневној соби будући да ме је успавала нека досадна емисија на телевизији. Одједном, учинило ми се како ме неко намерно буди. Отворила сам очи

и угледала малецку сенку како се невероватном брзином креће по намештају. Тек кад сам чула како се отварају вратанца на витрини, схватила сам да ту свакако некога има. Одмах затим зачуо се пискав и непријатан смех, тачније злобно кикотање. Скочила сам да упалим светло, али ниједна лампа није радила – као да је нестало струје. Као без главе излетела сам из дневне собе и ускочила у кревет покривши се преко главе... Неколико година касније нешто слично поново се догодило. Било је лето. Врата балкона била су отворена, а ја сам се сунчала. Док сам, опуштена, уживала у сунцу чији су ме зраци просто ми-

ловали, зачула сам онај исти пискави, злобни гласић:

– Ћао, мала!

Овога пута смогла сам снаге да упитам: – Где си?

– Гласић је пакосно одговорио: – Ту, пред твојим носом!!! – Ја, ипак, никога нисам успела да видим...

Верна читатељка Ф.

ПОДТИКНИ
ЗАБАВНИК

19. 4. 2002.

Хоћеш благо?

Зовем се М. и имам 80 година. Унука сада записује причу за коју је моја давно покојна мајка тврдила како је сушта истина. Дакле, све се то збило током веома тешких, трагичних догађаја у Првом светском рату, негде између 1915. и 1918. године. Мој отац је био на ратишту, а мајка је, сирота, бринула о нама деци. Причала ми је како је ноћу посећивало некакво створење, патуљак, не виши од пола метра, чудно обучен. Нудио јој је новац и сваку другу врсту материјалне помоћи као да је знао кроз какав смо пакао пролазили. Али, моја мајка увек је одбијала ту понуду правдајући се уверењем како се тако нешто оцу не би свидело. Ипак, патуљак јој је био драг: иако је тада било тешко наћи уље, мајка је сваке вечери остављала упаљено кандило испред иконе, а ујутру би га налазила допуњено уљем. Догађало јој се такође да скоро свакодневно, идући улицом, нађе новац на земљи. Бар нешто ситнине. Причала је то својим пријатељицама. Ни једној се ништа слично није десило. Једне ноћи патуљак се приближио мојој мајци и, помиловавши је по лицу, рекао својим тихим, старачким гласом: – Марија, желео сам да те учиним богатом и донесем ти свакојако благо, али ти то ниси хтела. – После те ноћи, моја мајка више никада није видела патуљка, али ми је редовно препричавала тај догађај. Па тако и ја својим унукама.

Поздрав од баке М.

Изгубљена коцкица

Здраво свима,
Мени се пре више година догодило нешто необично. То је могао бити сусрет са патуљком или вилењацима. Имао

сам десет или једанаест година. Био сам у својој соби са једним рођаком и још двојицом пријатеља. Нас четворица седели смо за сточићем и играли „Човече, не љути се“. Бацајући коцкицу у тренутку сам промашио сто и она је пала на под. Пошто нисам успео да нађем коцкицу (иако је моја соба врло мала), прекинули смо игру... Да скратим причу: коцкицу никада више нисам нашао мада сам собу преврнуо неколико пута, чак сам и намештај померио. Све ми је то било необично и сумњиво... почео сам да примећујем како ми из собе нестају неке ситнице! Да ли су то узимали патуљци? Уверен сам да осим мене у соби и данас живе „сустанари“ – патуљци, вилењаци, ђаволци, тролови или нека друга мајушна створења. Додуше, још нисам успео да их ухватим на делу, али убеђен сам да патуљци постоје. Признајем, такође, да их веома поштујем. Верујем да ће ми се једног дана показати.

Р.

Два црна ока

Драги Забавниче!

Све је почело када ми је било шест година. Суботом и недељом будила сам се пре родитеља и одлазила у дневну собу да гледам цртане филмове на телевизији. Једног недељног јутра учинило ми се како чујем некакво мљацкање, као да неко грицка кекс. Добро сам погледала око себе. Напомињем да се никада ничега нисам плашила! Утврдила сам одакле допире шум а када сам угледала одшкринута вратанца на креденцу, знала сам да ћу ту наћи одговор. И заиста, иза њих су ме посматрала два бадемаста, црна ока, као две црне перле, без зеница... Неко чудно мало биће седело је на тањирима и јело кекс. Гледало ме је, и то веома озбиљно. Мислим да смо пиљили једно у друго бар десет минута. Не знам на основу чега, али одмах сам закључила да је женског рода. Напослетку је биће скочило на земљу и брзо нестало крећући се уназад, на рукама.

Вратила сам се у кревет престрављена, али никоме нисам рекла ни речи. Њу сам од тада сваке недеље ујутру налазила на истом месту. Пиљила је у мене и даље... Храна је од тада на необичан начин нестајала из куће. После отприлике годину дана патуљасто створење од једном је ишчезло.

Појавила се поново када сам имала десет година. Ушла сам једне вечери у собу и видела како нека чудна главица виси са мог лустера. Почела сам да вриштим и сви су дотрчали у собу. Мало је недостајало па да ме одведу код психијатра! Али, чим су сви отишли из собе, она се поново појавила...

Сада ћу вам описати како је изгледала: била је висока отприлике један метар и имала је тамнољубичасту пут, црну косу и зелени шешир. Црне очи су, као што сам рекла, биле бадемастог облика, без зеница, са дубоко урезаном бором испод. Уста су се налазила по средини лица док је нос био спљоштен. Зубе нисам приметилa. Можда су били црни?

Врат танак, џемпер смеђе боје и на све то – кратке панталоне израђене од необичне тканине, као од коре дрвета. У руци је имала бич на чијем су крају висиле две лоптице. Није била нимало лепа. Покрети су јој били смешни и трапави, глас озбиљан и прозукао: „Месец, месец мења лице... окреће нам леђа... од нас не остаје ништа...“ – рекла је пиљећи у мене. Никада нећу заборавити те речи. Затим је нестала.

Од тада је прошло доста времена. Виђам је и даље с времена на време, можда једном или два пута годишње: гаси ми телевизор, помера предмете, смеје се без разлога. Не шалим се! Најчешће ми пева, а најомиљенији јој је провод да наглавце

виси с лустера и љуља се. Морам признати да је нико други осим мене није видео, зато вам и пишем. И никада нисам могла храбрости да јој се обратим.

Поздравља вас верна читатељка С.

Забележила
Мирјана Огњановић
Снимио Анђелко Васиљевић

— деветнаест

ЖИВОТ ПИШЕ
ДРАМЕ

ТЕДОВА СРЕЋА

На месту где је до малопре вирио остатак брода, сада се видео само узак појас разбуктале нафте. Било је то само три минута пошто је „Бизмарк“ погодио своју мету...

У леденим водама северног Атлантика, кроз вечно залеђено поље Арктичког мора, тмурна мајска зора помаљала се пре два сата ујутро. Пробијајући се кроз узбуркано сивило мора, насупротив ветру и снежним иглицама, огромни сиви ратни брод неумољиво је пловио у сусрет непријатељу. Била је 1941. година. Тај брод био је „Худ“, најславније пловило Британске морнарице. Посада од 1422 људи била је спремна за битку у ноћи. Већина њих мислила је како је спавање излишно у тренуцима када су били обузети размишљањем о борби на живот и смрт против два најмоћнија немачка ратна брода: „Бизмарк“ и „Принц Еуген“.

Високо изнад палубе, под бледим светлом командног моста, седео је вицеадмирал Ланселот Холанд. Окружен својим

официрима, Холанд је осматрао хоризонт нервозно куцкајући прстима по двогледу. Чекајући на одлуку главнокомандујућих, осамнаестогодишњи сигналиста Тед Бригс, чији је задатак био да прослеђује наредбе у доње делове брода, седео је у својој високој осматрачници. Бригс је први пут видео „Худ“ када је као дванаестогодишњак путовао уз обалу Јоркшира 1935. године. Била је то љубав на први поглед и он је још тада одлучио да оде у морнарицу како би пловио на овом величанственом броду. Од тада је прошло шест година. Сада је био ту и са помешаним осећањима страха и опчињености у тишини слушао разговор старијих официра.

Новајлија у борби

„Худ“ није раније био у борби. Бригс је знао да би то био крвав посао, али је истовремено био уверен да би његов

„Худ“ 1937. године – брод дугачак 262 метра важио је за најлепши у Британској морнарици. Његово уништење потресло је британску јавност јер су многи веровали да је непотопив.

Тед Бригс са мајком и сестром, недељу дана после потапања „Худа“. Госпођа Бригс примила је телеграм о његовом спасењу само сат времена пошто је на радију чула да је брод потопљен са мало изгледа да има преживелих.

брод, као и „Принц од Велса“ који му је пловио уз бок, брзо потукао било каквог противника.

Међутим, Бригс је грешио. „Бизмарк“ је био противник каквог нико не би пожеleo. Тешко наоружање и одлична заштита – оштри углови и брзина брода – били су велика супротност складној линији „Худа“. Као и „Худ“, био је дугачак 250 метара, али и двадесет година млађи и прави пример најновије поморске технологије. „Худ“ је у поређењу с „Бизмарком“ изгледао као права старудија.

Око 5.30 h ујутро, примећена су два немачка брода. Злослутне црне тачке, на удаљености од око 27 километара, убрзо ће бити у домету „Худовог“ тешког наоружања. На двадесет километара „Худ“ је отворио ватру. Његове гранате летеле су ка „Бизмарку“ и „Принцу Еугену“ два пута брже од брзине звука. Прошло је скоро пола минута пре него што се огроман талас, висок попут торња, издигао између два брода која су се приближавала. „Худ“ је промашио...

Високо горе, у осматрачници, Тед Бригс је био сведок „Бизмарковог“ му-

њевитог одговора. Златни блескови с ужареним средиштима затрептали су на удаљеном броду. Потмули фијук гранате превалио је двадесет секунди дугачак пут између два брода. Бригсов снажни предосећај претворио се у стварност када су се четири огромна стуба воде дигла на прамцу брода. А онда га је експлозија оборила с ногу.

„Худ“ је био погођен у саму основу главног јарбола и ватра се ширила даље. На палуби су противваздушне гранате експлодирале као петарде. Крици рањених људи чули су се преко разгласа који их је повезивао са морнарима на осталим деловима брода.

Завршни ударац

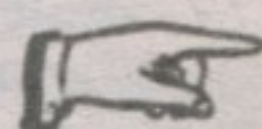
Када се „Худ“ окренуо да би својим стрелцима омогућио бољи поглед на непријатеља који се приближавао, друга велика експлозија потресла је брод и Бригс је поново пао. Гранате са „Бизмарка“ продирале су дубоко у унутрашњост брода и изазивале детонације залиха муниције. Истовремено, посада „Принца од Велса“ видела је невероватно тиху експлозију – као да је огроман црвени језик погодио четири пута труп брода. Делови главног јарбола, огромне осматрачнице и граната летели су кроз ваздух.

Када се Бригс усправио, осетио је самртни страх схвативши да је његов брод уништен. „Худ“ се полако нагнуо надесно и кормилар је повикао у разглас да бродом више није могуће управљати. Потом се брод нагнуо улево и почео да тоне. Како је под постајао све стрмији, посада са командног моста неодлучно је кренула ка силазним степеницама. Капетан је остао по страни пропустивши Бригса да први сиђе. Као окамењен у својој столици, вицеадмирал Ланселот Холанд седео је беспомоћно свестан да је поражен.

Бригс се спустио низ степенице на доњу па-

лубу нагнутог брода где му је море већ квасило ноге. У очајничкој журби почео је да се ослобађа сувишне опреме, бацио је шлем и гас-маску пре него што га потпуно окружи ледена вода. Брод је великом брзином нестајао у дубини, а Бригс је осећао невероватан притисак у ушима и мислио како смрт долази по њега. Није успео да се одржи на површини јер се у очајничким покушајима да дише нагутао воде. Испод површине паника је спласнула. Попут детета, преплављен блаженом сигурношћу, чинило му се да га мајка ставља у постељу. Али, ове блажене мисли на срећу су прекинуте. Један велики талас изненада га је избацио на површину.

Кашљући и плујући воду, Бригс је успео да поново удахне пуним плућима и тада је угледао ужасан приказ. Морска површина око њега није била ништа друго него базен с местимично запаљеном нафтом. Остаци брода били су на педесетак метара од њега. Задњи део брода, у усправном положају, нестајао је у води великом брзином. Сваки пут када би врели метал и ужарено дрво дотакли ледену површину мора, ширио се непријатан звук. „Принц од Вел-

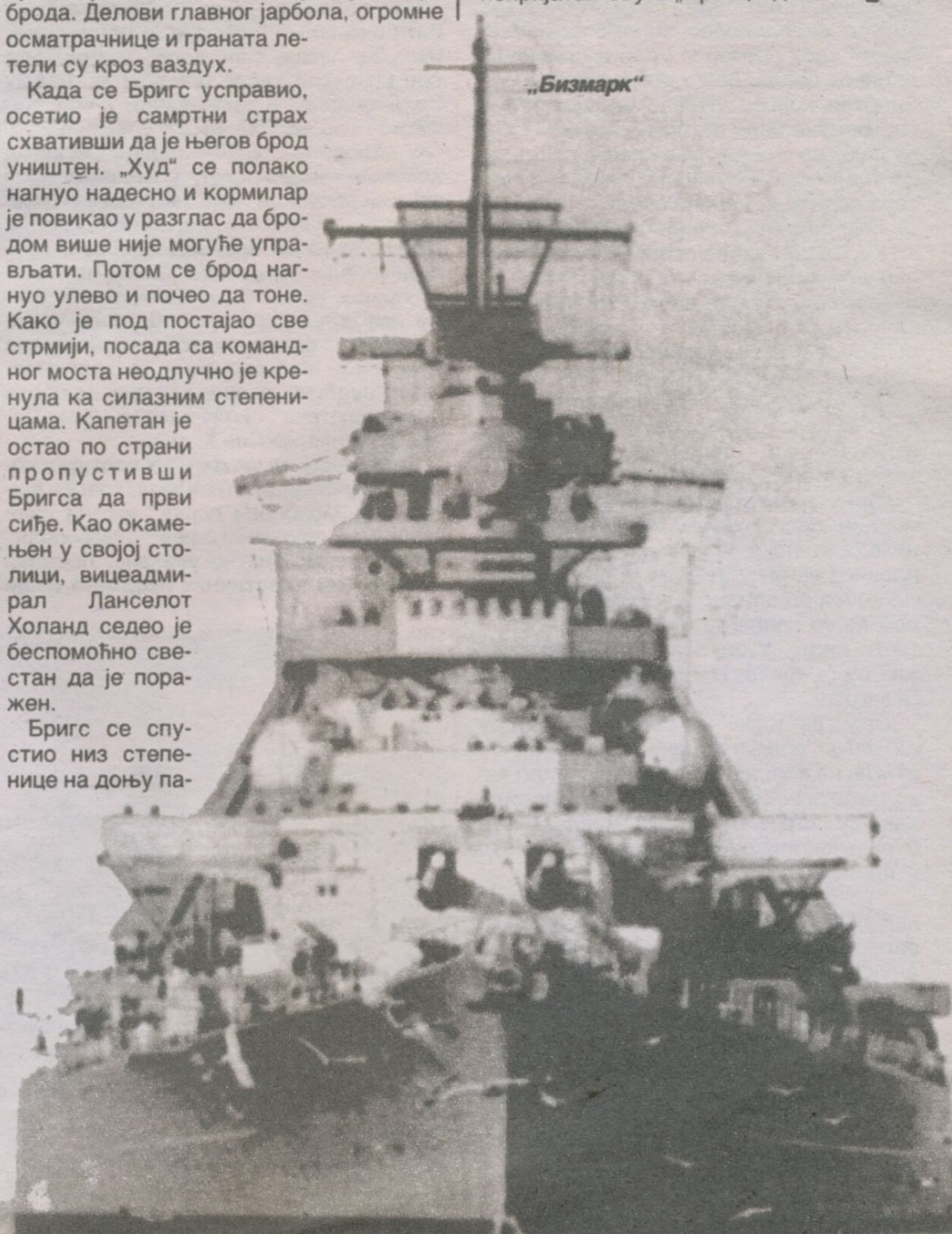

ДВА ПОТОНУЋА „ХУДА“

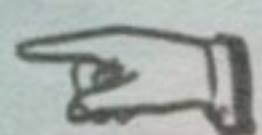
Контраадмирал Хорас Худ био је командант ескадре бојних крсташа у Јитландској бици која се одигравала 31. маја и 1. јуна 1916. године. Ова ескадра била је на челу британске Велике флоте у сукобу с немачком Флотом отвореног мора којом је командовао адмирал Хипер. У борби је Хиперов командни брод морао да напусти борбени поредак, али је на командном броду контраадмирала Худа „Непобедиви“ („Invincible“) експлодирала мунициона комора која га је преломила напола и брод је потонуо заједно са хиљаду људи и контраадмиралом Худом. После победе у овој бици британска Велика флота постала је неприкосновени господар Северног мора.

Највећем броду израђеном на крају Првог светског рата Британци су дали име „Худ“. Овај брод доживео је судбину контраадмирала чије је име носио ■

Б. А.

двдесет један

са“ пловио је поред њега, готово ударајући у олупину.

Схвативши да би вртлог који је стварао брод поново могао да га усиса у дубину, Бригс је пливао тешком муком се пробијајући кроз нафту на површини воде. Најзад је успео да се ухвати за једну од дасака којих је било свуда око њега.

На месту где је до малопре вирио остатак брода сада се видео само узак појас разбуктале нафте. Било је то само три минута пошто је „Бизмарк“ погодио своју мету.

Бригс је још био у смртној опасности. Гранате са „Бизмарка“ и „Принца Еугена“ падале су око „Принца од Велса“ а нафта у којој је пливао могла је да се запали сваког тренутка.

Тројица преживелих

Пливајући даље од нафте, тражио је погледом преживеле. И угледао је двојицу. Сва три човека примакла су се на својим даскама и веслала, држећи се заједно. На једној дасци био је млађи официр Бил Дандас, који се налазио на позиционој платформи са Бригсом. Када је „Худ“ експлодирао, он се спасао скочивши кроз прозор у море и пливајући даље од брода. Други је био морнар Боб Тилбурн, који се затекао на доњој палуби. Њему је било потребно највише среће да би се спасао. Преживео је експлозију складишта муниције, у којој су у ваздух полетели делови брода и тела људи који су били на горњој палуби. Када је „Худ“ почео да се преврће, Тилбурн је скочио у воду и брод га је поклопио. Да невоља буде већа, радио-телеграф закачио му се за чизме којих се једва ослободио и успео да исплива на површину.

Три човека сада су поново била у смртној опасности, овога пута од смрзавања. Да би остали будни, Дандас их је терао да без престанка певају неку популарну ратну песму. На срећу, нису морали дуго да чекају помоћ. Приметио их је британски разарач „Електра“ и запловио према њима.

Укочен од хладноће, Бригс није могао сам да се попне на брод, па су морали да га дигну. У бродској амбуланти одмах су га пресвукли и дали му рума да га загреје.

„Електра“ и још три брода послати су да нађу бродоломнике. Али, када су стигли на поприште битке, ту је било тако мало знакова живота да су мислили како су погрешили. Бригс, Дандас, Тилбурн и неколико дасака били су све што је преостало.

„Худ“ је повео са собом на вечни починак 1418 чланова посаде, од вицеадмирала до ложача – сви су завршили на дну северног Атлантика.

Тед Бригс је преживео рат. Тридесет пет година провео је у морнарици стекавши чин наредника после чега му је додељен орден Заслужног грађанина Британске империје. Данас живи у Хемпширу, у Енглеској, и истакнути је члан удружења „Худ“ које чува успомену на овај некад славни брод ■

Снежана Ђукановић

ПРОЧИТАЈ ПРОСКИТАЈ

НАЈВЕЋИ „МОНОПОЛИ“ НА СВЕТУ

У калифорнијском граду Сан Хосеу, незваничној престоници Силицијумске долине, изграђена је највећа светска табла за популарну стону игру „Монополи“. Табла је постављена у Гвадалупе ривер парку, а гранитна поља изградио је каменорезац који се иначе бави израдом надгробних споменика. Коцкице за игру су величине портабл телевизора, а израђене су од пенасте гуме, па се играчи често гађају и додају њима током игре.

Иза подухвата, чија ће коначна цена бити око 500.000 долара, стоји удружење „За лепши Сан Хосе“. Изградњом ове циновске табле привући ће, надају се, дародавце и посетиоце и тако сакупити новац неопходан за уређење других делова града. Већ сада су неке од компанија које послују у Силицијумској долини закупиле неколико поља (углавном она љубичаста, најскупља), док је Калифорнијски водовод одабрао, природно, поље „водовода“, док је казнено-поправна установа из Санта Кларе стала иза поља „затвора“. Дали су чак и „пругаста“ одећа као костиме за играче који током игре доспеју у „затвор“. Иронијом судбине, први играч који се обрео „иза решетака“ био је капетан Скот Симен из полиције Сан Хосеа.

За разлику од шаховских партија у којима су учесници глумили шаховске фигуре, у „Монополи парку“ играчи ипак покрећу препознатљиве „Монополи“ фигуре, само знатно увећане. Локални произвођач пластичних предмета изра-

дио је и увећане кућице и хотеле који се смештају на поља.

Занимљиво је да новчанице за игру неће бити увећаване, а исто важи и за „картице среће“ које у станој верзији стоје у унутрашњости табле. Произвођач „Монополија“, фирма „Хазбро“ из Масачусетса, не даје лиценцу за игру ван компаније, чувајући углед који је игра током година стекла. Ипак, према речима директора маркетинга Марка Мориса, у случају Сан Хосеа начинили су изузетак јер су увидели да је у питању нешто несвакидашње и нешто што ће бити урађено са стилем.

„Монополи парк“ је чекао свој тренутак пуних десет година и најзад постаје стварност. У плану је и израда амфитеатра и зида за донаторе на коме ће стајати име сваког дародавца чији прилог премаши 500 долара. Како кажу организатори, нема места на свету где би циновски „Монополи“ боље пристајао него у Сан Хосеу, престоници трговине, непрестаног такмичења, вртоглавих цена за изнајмљивање пословног простора, средишту успона и краха пословних царстава савременог света. Грађанима Сан Хосеа правила „Монополија“ су у крви ■

Н. В.

Мали слоновии радују се сусрету са Дафне Шелдрик

СЛОНЧИЋИ СИРОЧИЋИ

Национални парк надомак Најробија има и своје обданиште. Намењено је малим слоновима који су остали без мајке, па зато о њима морају да брину чувари.

Већ више од четири деценије доктор Дафне Шелдрик, којој сада помаже и кћерка, живот посвећује нези напуштених афричких животиња – слончића, нилских коња и осталих „великих беба“. Дозволу да у Националном пар-

ку оснује те у свету јединствене јаслице добила је од кенијских власти.

А када је пре скоро пола века из Америке стигла у Кенију, поставила је себи задатак. Знала је да слончићи који остану без мајки тешко могу да преживе чак и ако неко о њима преузме бригу. Без мајчиног млека младунци слона брзо подлегну разним заразама и умиру. Имајући на уму да ове животиње не могу да

преживе ако се, рецимо, хране крављим млеком, доктор Дафне Шелдрик годинама је покушавала да смисли како да се хране те велике бебе.

После двадесет осам година ова упорна Американка, заједно са својим сарадницима, открила је замену за млеко: течност коју једноставно зову S-26 и која се добија од кокосовог млека и још неких састојака. Протеклих година се показало да мали слоновии који је пију напредују веома добро.

– Словии су слични људима – каже Дафне Шелдрик. – То су паметне животиње невероватног памћења и знања које преносе с генерације на генерацију. Као и код човека, живот сваког слона може да се подели у три раздобља – детињство и време одрастања, зреле године и старост.

Ова пожртвована жена настоји да најраније године малим слоновима учини што безбрижнијим. Да би то постигла, морала је да запосли велики број чувара. Сваки слончић, а у јаслицама их је тренутно седам, има по два „старатеља“. То

су чувари који са својим штићеницима проводе двадесет четири сата. Дању их воде у истраживање околине, показујући им шта смеју да једу, од чега треба да зазиру... Укратко, покушавају да науче слончиће свему ономе чему би их научиле праве мајке. Кад их увече сместе у одељке прекривене свежеом травом и сламом, чувари се ни тада не растају од својих штићеника. Неки слончићи мирно спавају и ноћу се не буде, а неки имају немиран сан, стално се трзају и као да траже да их неко ушушка и помази док поново не утону у сан.

– Слона не можеш преварити – истиче Дафне Шелдрик. – Он непогрешиво осети ко му је привржен и коме може да верује. Уколико се неко претвара, одмах ће му окренути леђа. Понекад помислим да слоновии имају невероватну способност да читају мисли.

За протеклих пола века Дафне Шелдрик је успела да одгаји четрдесет пет слона и да их пусти на слободу. Задовољна је јер зна да су сада сви самостални и да се добро сналазе у дивљини, као да су у њој и одрасли ■

В. С.

ДВОСТРУКИ КРУЖНИ ТОК

Енглеско место Свиндон обележиће ове године необичан јубилеј – три деценије откако се у тамошњем саобраћају користи двоструки кружни ток. Средиште укрштања пет улица годинама је било ноћна мора за возаче и стално је долазило до судара. Онда су у септембру 1972. године градски оци одлучили да послушају предлог „Лабораторије за истраживање путева“ и на том месту је око великог острва, величине отприлике као београдска Славија, изграђено још пет мањих острва. Возач који на раскрсницу стиже левом траком (пошто се, да подсетимо, све дешава у Енглеској) обилази прво острвце у смеру кретања казальке на сату (супротно него код нас) и потом се „улива“ у саобраћај око великог острва које обилази у смеру супротном од казальке на сату, што је за енглеске возаче необично (али зато бисмо се ми осећали „као код куће“). Гледано из птичје перспективе, путања аутомобила као да исцр-

тава грчко слово омега, али отпозади.

Енглези који пролазе кроз Свиндон понекад се збуне приликом проласка кроз ову раскрсницу, али су зато туристи из Европе или Америке у потпуној паници – ионако је два савладавају вожњу у „супротној“ траци, а затим се сусретну са тако застрашујућим кружним током, где сасвим одговара изрека да се „не зна ни ко пије ни ко плаћа“.

Изненађујуће је да је током три деценије на овој раскрсници било свега петнаестак озбиљних саобраћајних удеса и око шездесет мањих, иако је густина саобраћаја значајно порасла од 1972. године. Сударе су углавном правили мотоциклисти и бициклисти, понављају у покушајима да својим покретним возилима нађу неку пречицу.

Стив Дадли, један од саобраћајаца који су својевремено учествовали у пуштању у рад овог кружног тока, кроз смех се данас сећа тих дана: „Поставили смо кран са ког је

неко од стручњака из 'Лабораторије за истраживање путева' осматрао саобраћај. На сваком од пет острваца дежурао је саобраћајац и у почетку смо наизменично пуштали возила само на једном од мањих токова. Људи би обишли мање, затим веће острво и отишли својим путем. После извесног времена отворили смо све раскрснице и пустили све возаче. Били

смо на ивици нервног слома посматрајући тај хаос, али људи су се изненађујуће добро сналазили.“

Мештани се и данас сјајно сналазе на овом кружном току и саобраћај се одвија без икаквог застоја, чак и у тако званом шпицу. Сличне раскрснице су испробане у још неким местима Велике Британије, и то с подједнаким успехом ■

Н. В.

ВИШЕ ОД ТРЧАЊА

Сваког дана Маратон

Тренутак када је скромни грчки младић Спиридон Луис утрчао на стадион Панатинаикон у Атини на ком га је поздравило око 80.000 гледалаца остаће уписан златним словима у спортској историји. Разлог не лежи само у чињеници да је Луис постао први олимпијски победник у маратону

И ме двадесеттворогодишњег младића из села Маруси у Грчкој, победника маратонске трке на Првим летњим олимпијским играма савременог доба, постало је свуда у свету симбол спортске храбрости, надљудске издржљивости и јединствене борбености. За Грке, домаћине такмичења те далеке 1896, победа Спиридона Луиса била је више од игре – спасао је част грчке атлетике јер су Американци у такмичењима која увек претходе маратону освојили девет златних медаља од могућих 12. Али, што је у том тренутку било још важније, Луисова маслинова граница симболично је означила трачак наде и среће после мукотрпних и туробних година које су балкански народи проживели у 19. веку.

Божији благослов

Годину дана после Олимпијских игара 1896. у Атини, „маратонски вирус“ примио се у Бостону, у САД, где се од тада трка одржава сваке године у априлу. „Маратонска грозница“ кренула је убрзо да се шири меридијанима, врхунац је доживела осамдесетих, а данас постала део савременог живота. Трке на 42.195 метара одржавају се током целе године и за сваки већи град значе много. Београђани се маратону радују уназад 15 година сваке треће суботе у априлу.

Учествовати, а пре свега победити баш на олимпијском маратону без сумње је највећи сан сваког атлетичара дугопругаша. Баш као и свака атлетска трка, и олимпијски маратон захтева од спортисте мукотрпну припрему и потпуну посвећеност, али и нешто више, нешто што многи зову Божијим благословом. Тим

двадесет четири

благословом био је дариван и Спиридон Луис.

Пре одржавања Игара у Атини 1896. године малобројни су били они који су веровали да ће маратонска трка донети највећа узбуђења на атлетском борилишту и да ће наследник легендарног Филипидеса бити баш неки од грчких представника. Домаћини су уочи олимпијских такмичења у неколико наврата бирали тим који ће их представљати у трци на 42.195 метара. Наде су полагали у извесног господина Лаврентиса (име му није упамћено) који је у квалификацијама забележио резултат 3 часа, 11 минута и 27 секунди. Спиридон Луис био је у тој трци тек пети.

Дрес са бројем 17

Маратонска трка одржана је у петак 10. априла. Група од 17 тркача окупила се на мосту у селу Маратон чекајући почетак трке. Међу њима је био и Аустралијанац Едвин Флек који је већ освојио златне олимпијске медаље на 800 и 1500 метара. Иако без искуства у овој трци, међу могуће победнике убрајали су се и Американец Артур Блејк, освајач сребрног одличја на 1500 метара, и Француз Албин Лермусио, трећепласирани на 1500 метара: Ђула Келнер био је једини странац који је већ истрчао маратонску стазу, а поред њега остатак групе чини-

ПОБЕДА!

● Маратонска стаза од 42.195 метара успостављена је 1908. године на Летњим олимпијским играма у Лондону, али ју је Међународна аматерска атлетска федерација (IAAF), одобрила као званичну деоницу тек 1921. године.

● Већина историчара слаже се да је прича о Филипидесу, војнику који је 490. године пре наше ере трчао од села поред Атине које се зове Маратон, како би Атињанима јавио победу у бици против Персијанаца, ипак део легенде. Тај догађај не помињу историчари из тог времена, а нема сумње да би такав подвиг забележили. Први који су написали причу о Филипидесу, око 600 година касније, забележили су да је по доласку у Атину рекао „Победа“ и потом од умора преминуо, али чувеног гласника нико није назвао Филипидес. Тек касније он је добио име по ком га данас знамо ■

ВОЈНИК
ЗАБАВНИК

19. 4. 2002.

Слава га није променила – после победе Спиридон Луис се вратио сеоским пословима у родном месту.

да је група стигла у село Каравати, мештани су је бурно поздравили, али ни то није помогло Лермусоу пошто је пао случајно се сударивши са својим земљаком који га је дуж стазе пратио на бициклу. Вратио се, међутим, на стазу, али је убрзо после тога одустао.

Како се трка примицала крају, сви су били уверени да ће Аустралијанац Флек победити. Чак и он сам био је убеђен у то,

њим и потом га на рукама пренели у краљевску ложу. Луис је постао јунак! Резултат Спиридона Лу-

Спиридон Луис убијен је у Солуну за време Првог светског рата

ТРИПУТ МЕРИ...

● **Најпознатији маратонац 20. века је Етиопљанин Абебе Бикила.** Чувен због тога што је трчао бос, Бикила је спорску јавност задивио освојивши узастопно две златне олимпијске медаље, 1960. и 1964. године.

● **Грк Григоруу на својеврстан начин је прокрчио пут до успеха земљаку Спиридону Луису на првим Летњим олимпијским играма модерног доба.** Он је на квалификационом такмичењу за Игре у Атини, 15. фебруара 1896, победио постигавши време од 3 часа и 45 минута. Пошто нико није био одушевљен његовим резултатом, Грци су одржали још две квалификационе трке и тек онда се одлучили за тим који их је успешно представљао на Играма.

● **Најбоље резултате у историји трчања на 42.195 метара данас имају Халид Канучи из Марока који је на стази у Чикагу 1999. године деоницу истрчао за 2:05,42 и Катерина Ндерба из Кеније са 2:18,47 постигнутих 2002. године такође у Чикагу.**

● **На истој стази на којој је пре наше ере трчао Филипидес, односно оној на којој је победио Спиридон Луис, али два километра и 195 метара дужи, у Грчкој ће бити одржан први олимпијски маратон 21. века, на Играма у Атини 2004. године. Циљ ће бити на новом стадиону који се данас налази непосредно поред оног из 1896. године ■**

ли су грчки такмичари са скромним искуством у трчању на дугим деоницама. Италијан Карло Аиролди био је дисквалификован уочи трке јер се испоставило да је професионални спортиста. То се косило са прописима Међународног олимпијског комитета и олимпизма као покрета уопште који је и дуго после тога строго налагао искључиво учешће спортиста аматера.

О тој првој маратонској трци коју нису, као данас, пратиле групе мотоциклиста, телевизијске екипе и хеликоптери, ипак се зна доста тога. Француз Лермусо повео је групу и наметнуо темпо. Међу четири најбржих у том тренутку није било ниједног грчког маратонца, а Спиридон Луис, момак са дресом број 17, био је далеко иза својих земљака. Место на ком су тркачи могли да се окрепе било је негде на 20. километру, код села Пикерми, а остало је забележено да су маратонци, ожеднели од сунца, врућине и напора, могли да се почасте чашом црног вина.

После Пикермија до тада равна стаза постала је другачија, са пуно успона који су довели до великих промена. Блејк је одустао, Келнер успорио, а у водећу групу стигао је Грк Василикос, победник прве квалификационе трке уочи Игара. Ка-

па је свог пратиоца послао до стадиона да најави тријумф. Када је публика сазнала вест, тишина је завладала препуном ареном Панатинаикон. У међувремену је Спиридон Луис прстигао Келнера и још неколицину својих другова из репрезентације да би избио на друго место. На нешто више од километар до циља, који је био на олимпијском стадиону, Луис је убрзао и лако прстигао исцрпљеног Флека. Имао је снаге и да се избори са покушајем Аустралијанца да се врати на челно место, што је био одличан тимски потез. Та борба изморила је Флека, а грчки атлетичари изборили су друго и треће место.

На рукама принчева

Јашући на коњу, гласник је поново најавио долазак победника – најпре лично краљу који је чекао у ложи на стадиону, а вест да ће Грк победити проширила се у секунди и изазвала одушевљење окупљене масе. Атинским улицама Луис је једва трчао од људи који су желели да му честитају. Када је крочио на стадион, придружили су му се принчеви Николас и Ђорђе који су те последње метре истрчали заједно с

иса био је 2 часа, 58 минута и 50 секунди. Седам минута касније кроз циљ је прошао његов сународник. Карилаос Василикос.

Упркос бројним даровима у новцу и уметничким делима, свечаностима у његову част, упркос понуђеном браку с дамом од угледа, Спиридон Луис ни за тренутак се није погордио. Поклоне је разделио, руку девојке одбио, прихватио само једног коња на дар и вратио се сеоским пословима у родном месту. Данас се о њему испредају разне приче, али једно је сигурно – Спиридон Луис трагично је изгубио живот. Убијен је у Солуну за време Првог светског рата.

О маратону и филозофији која је оличена у бици са толиким километрима са истинским разумевањем могу да говоре само они који су били довољно одважни да се упусте у пустоловину дугу 42.195 метара.

Маратони се данас одржавају 365 дана у години. Сваки од њих на својеврстан начин је ода Спиридону Луису, младићу који је давне 1896. године доказао да човек, руководе ли га снови, може да учини чуда ■

Ана-Марија Симоновић

Пехар који је припао победнику маратонске трке на Играма у Атини 1896. године

Слике које у нама
побуђују прастаре
страхове: јато
пирана глође једно
јагње. Већ после
неколико минута
сабласна
гозба је завршена.

Риба из прича страве и ужаса

Ловац у мутном

Жртва није имала ни најмање изгледа. Тек што је пастрмка запливала у базену с пиранама у минхенском зоолошком врту, убице су се обрушиле на њу. У делићу секунде један од њих је пастрмки која је бежала – а која је и сама риба грабљивица – откинуо са потиљка парче меса величине ораха.

То је био сигнал. Подстакнуте ловачким нагоном и потребом за храном, још шест пирана из првог јуришног одреда устремило се са свих страна на тело откидајући комаде меса. Слепи од похлепе, разбојници су кидисали тамо-амо кроз замућену воду шкљоцајући оштрим зубима.

Одједном, ни пуних 30 секунди касније, махнутање се завршило. Помама за месом је спласнула, покрети животиња постајали су све мирнији. Од велике пастрмке ништа више није остало.

Рђав глас далеко се чује

Онај ко је једном видео пиране приликом њиховог храњења никада неће заборавити тај приказ. Прастари страхови се буде. Искрсавају сећања на рђаве холивудске филмове („Пиране – оно шта после њих остаје су само кости“), а уз то и слике крава које су, наводно за свега неколико секунди, у мутним прашумским рекама биле

двадесет шест

*Крвожедна, неумољива, неза-
сита – то је слика коју смо сте-
кли читајући разне извештаје о
овим разбојницима амазонских
вода. Али, будимо фер: пирана
није само разбојник!*

Црна пирана

претваране у скелете. Ваљда ниједно друго створење, изузимајући Дракулу и белу ајкулу, није на тако рђавом гласу као ова јужноамеричка риба грабљивица.

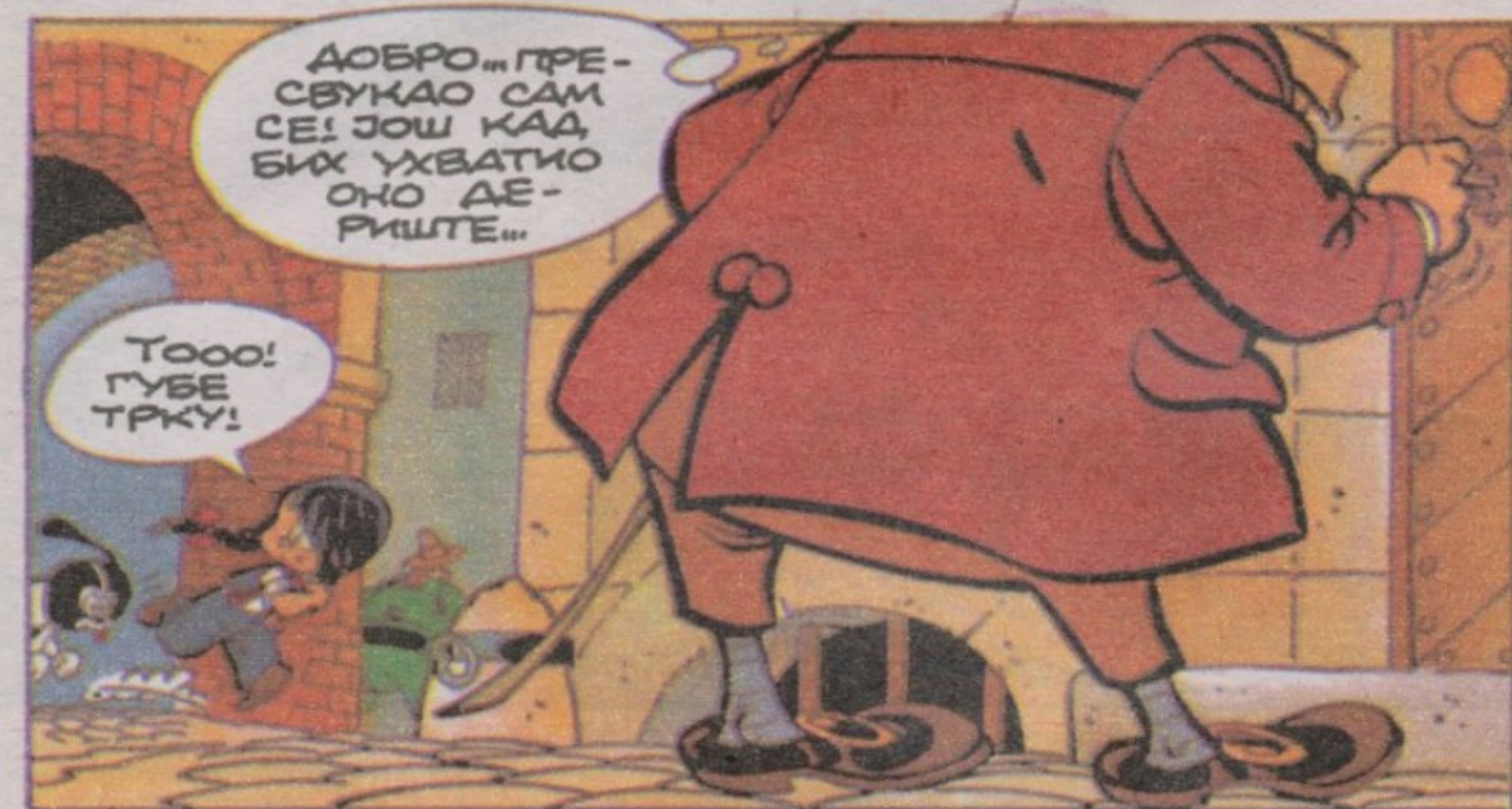
Већ и најранији извештаји испуњавали су Европљане чуђењем и стравом. „Погођени куглама из топова и мускета, Индијанци су престрављено скакали из својих кануа у реку где су их у трен ока до костију оглодале грозне пиране“, известио је 1553. године један калуђер који је пратио шпанског освајача Франсиска Писара на његовом пљачкашком походу уз ток Амазона. Очигледно, на божијег човека снажнији утисак оставиле су помахнитале пиране него чињеница да су Индијанци већ били осакаћени хришћанском руком док су, крварећи и умирући, падали у воду.

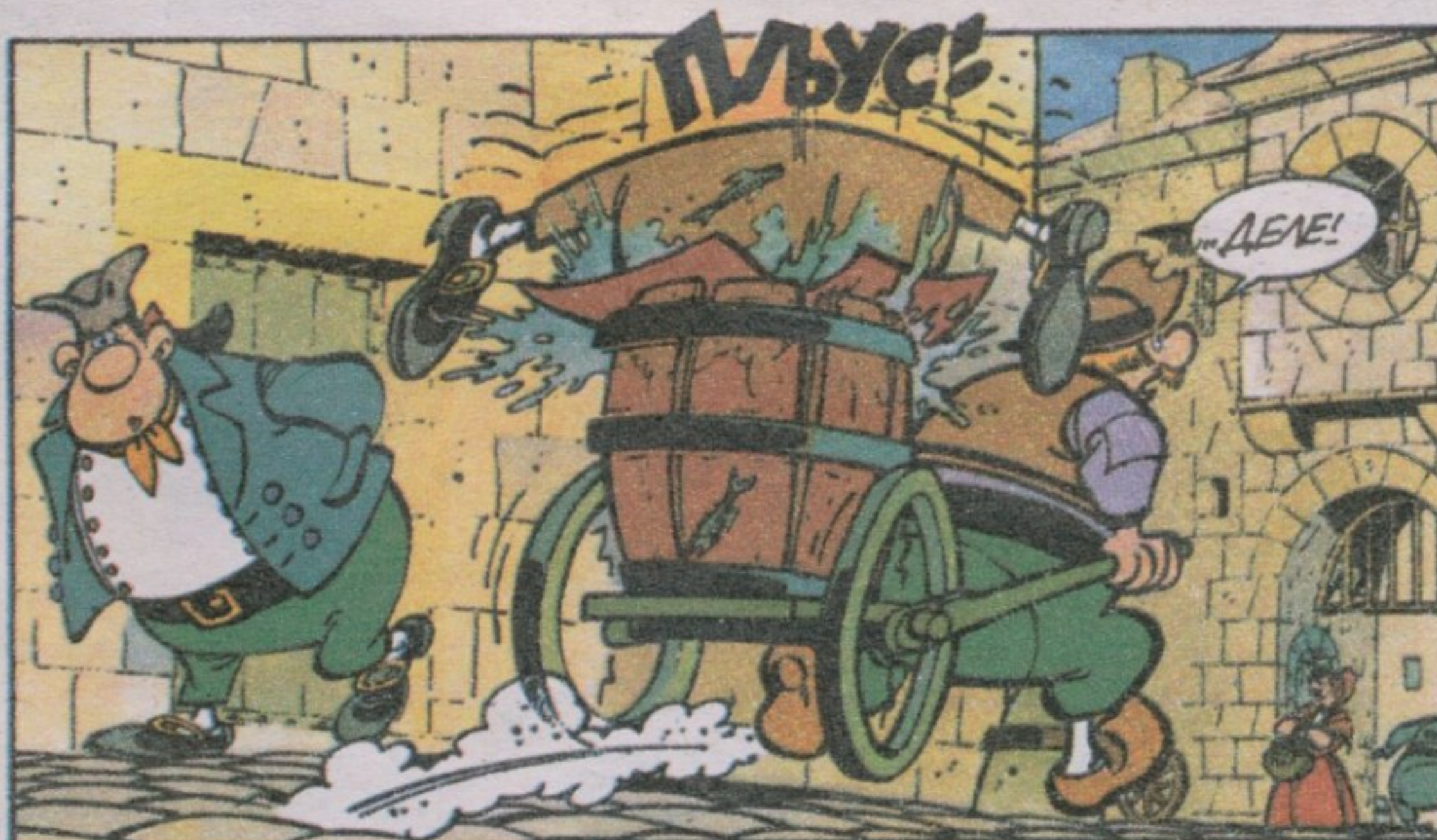
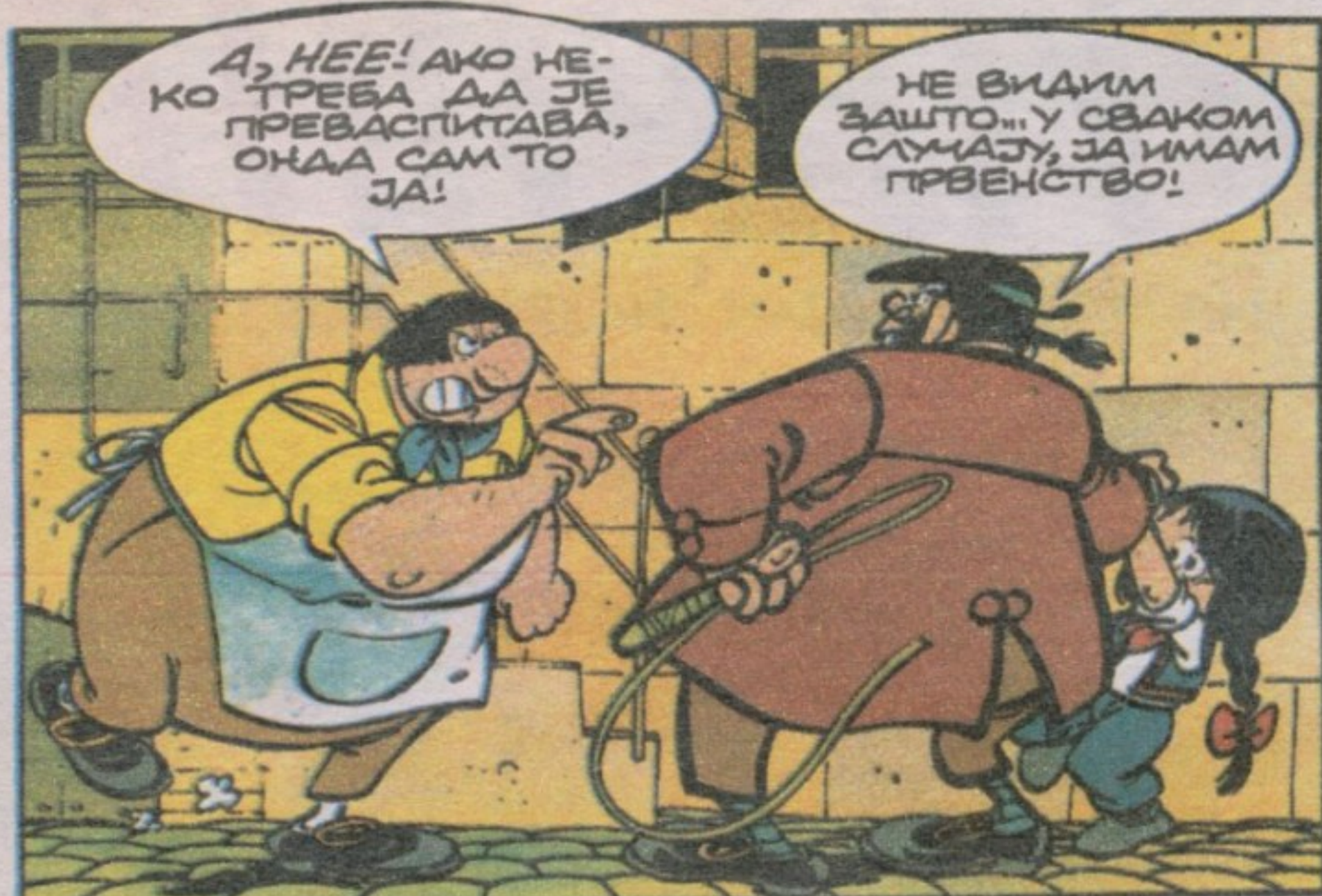
Тада су пиране стекле рђав глас. Довољна је и сићушна раница од убода комарца, па да „водена тестера“ намирише свој топлокрвни плен. Тако је, на пример, немачки истраживач Карл Фердинанд Апун известио 30. марта 1859. године из Гвајане: „Одлучивши да се окупам, једва сам се уронио у млаку воду кад сам у трен ока поскочио и хитро се успентрао натраг на обалу. Пирана ме угризла за бутину, баш на месту где ме убо комарац и које сам до крви рашчешао.“

МАРИНА

Заклећва из црне куче (II ДЕО)

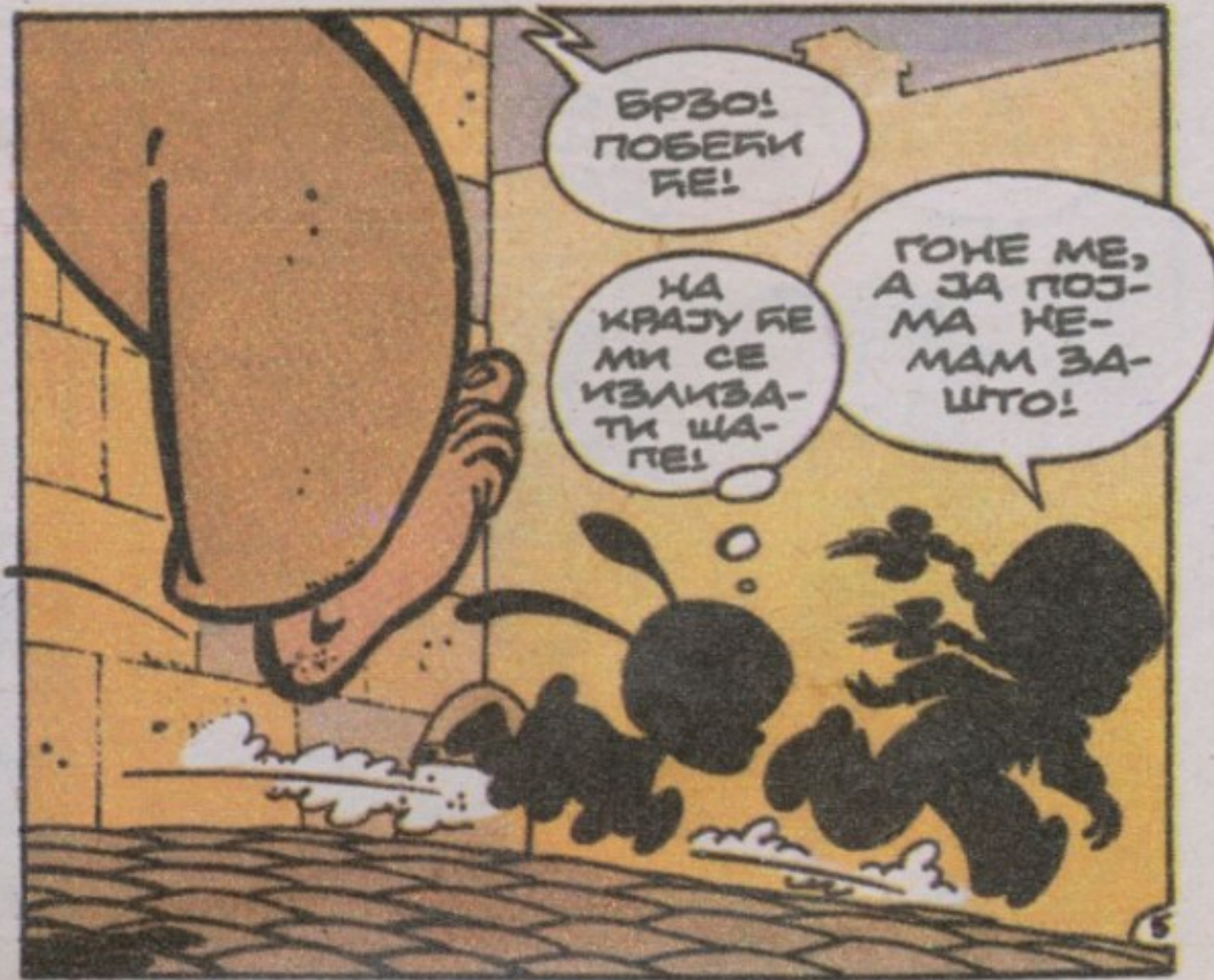
НАПИСАО ТРАНШАН НАЦРТАО КОРТЕЏАНИ

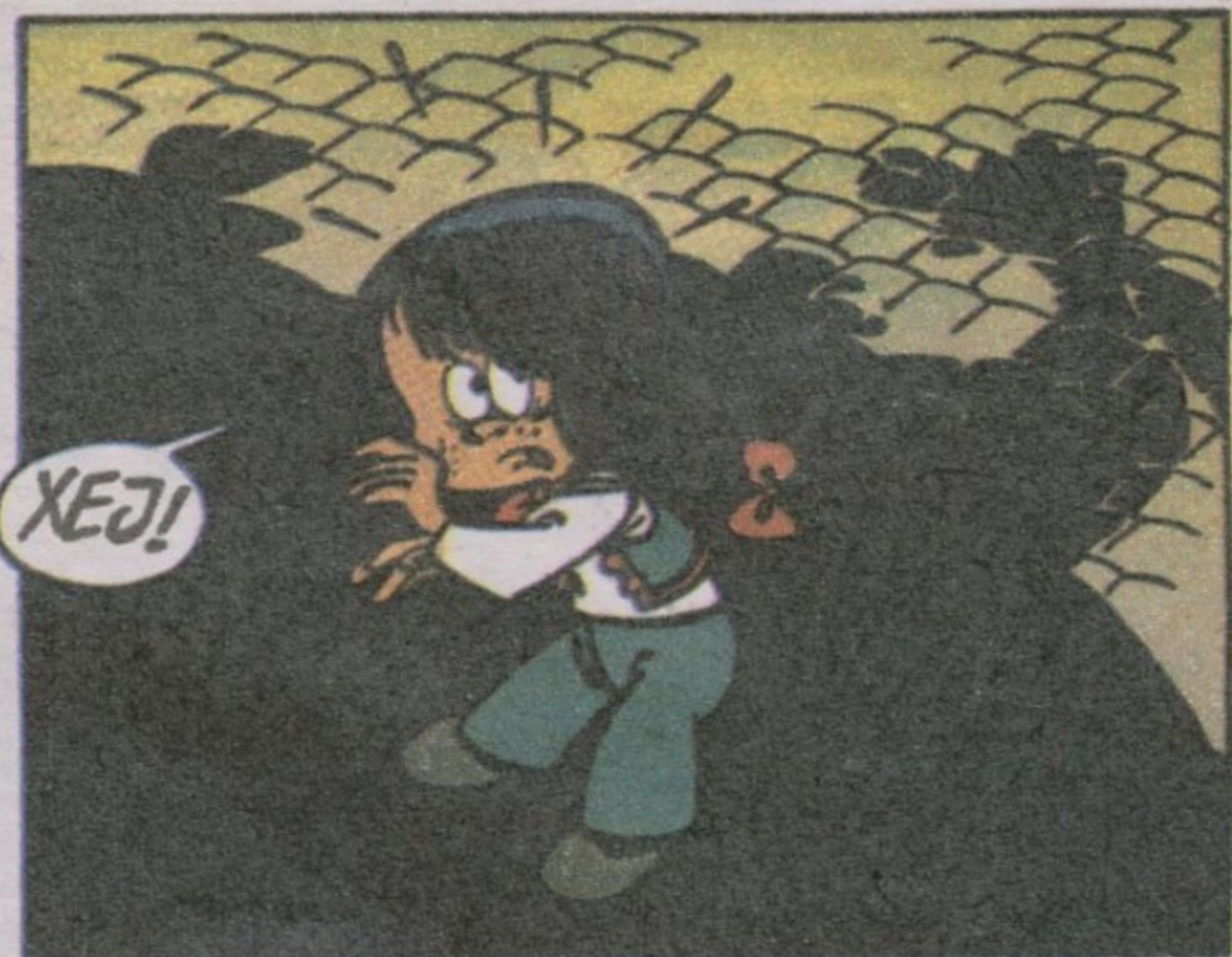

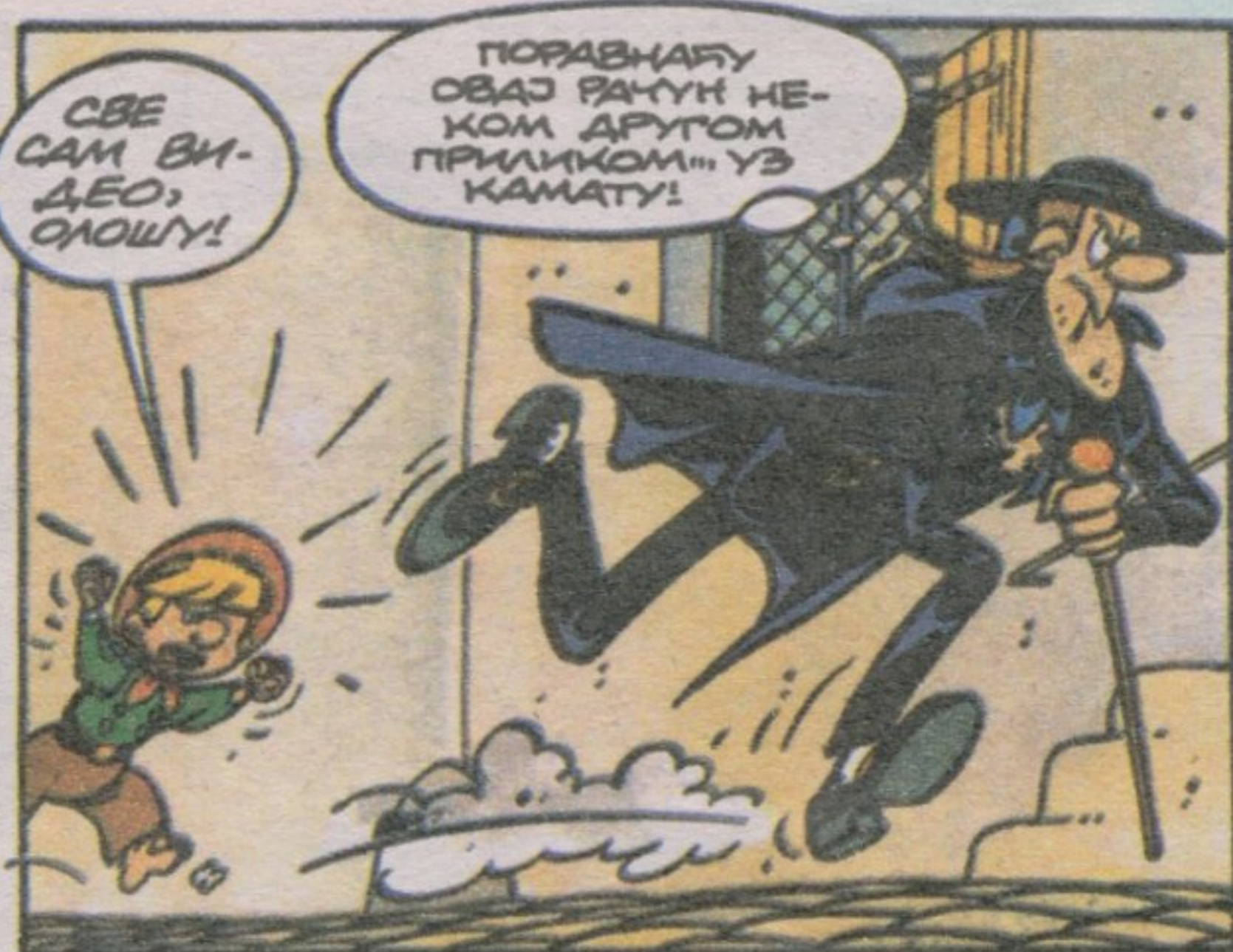
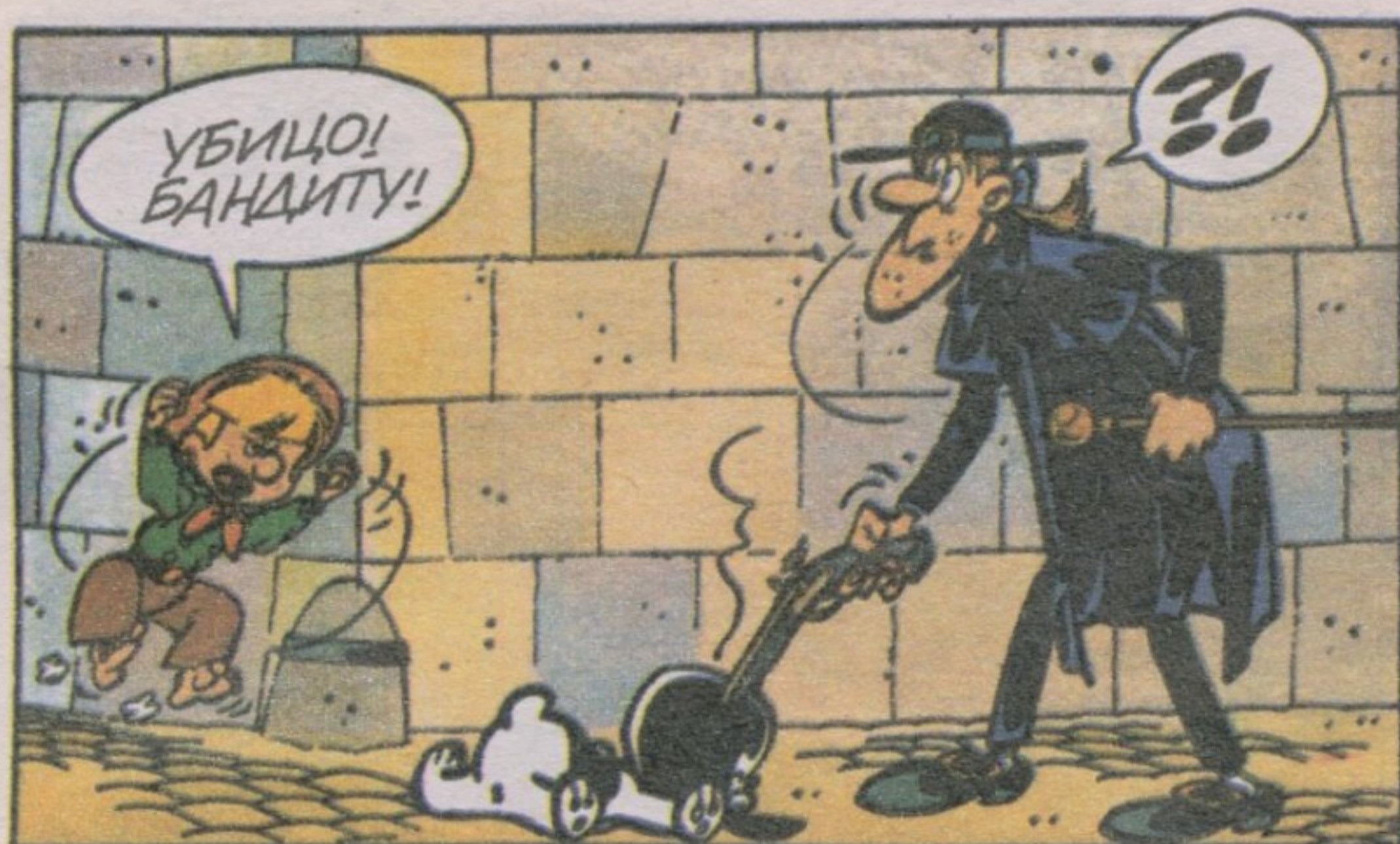

НЕКОЛИКО ТРЕНУТАКА КАСНИЈЕ,
У ЈЕДНОЈ КРИВИ, ДВА ПРИЈА-
ТЕЉА СУ НАРУЧИЛА
БОКАЛ ВИНА И...

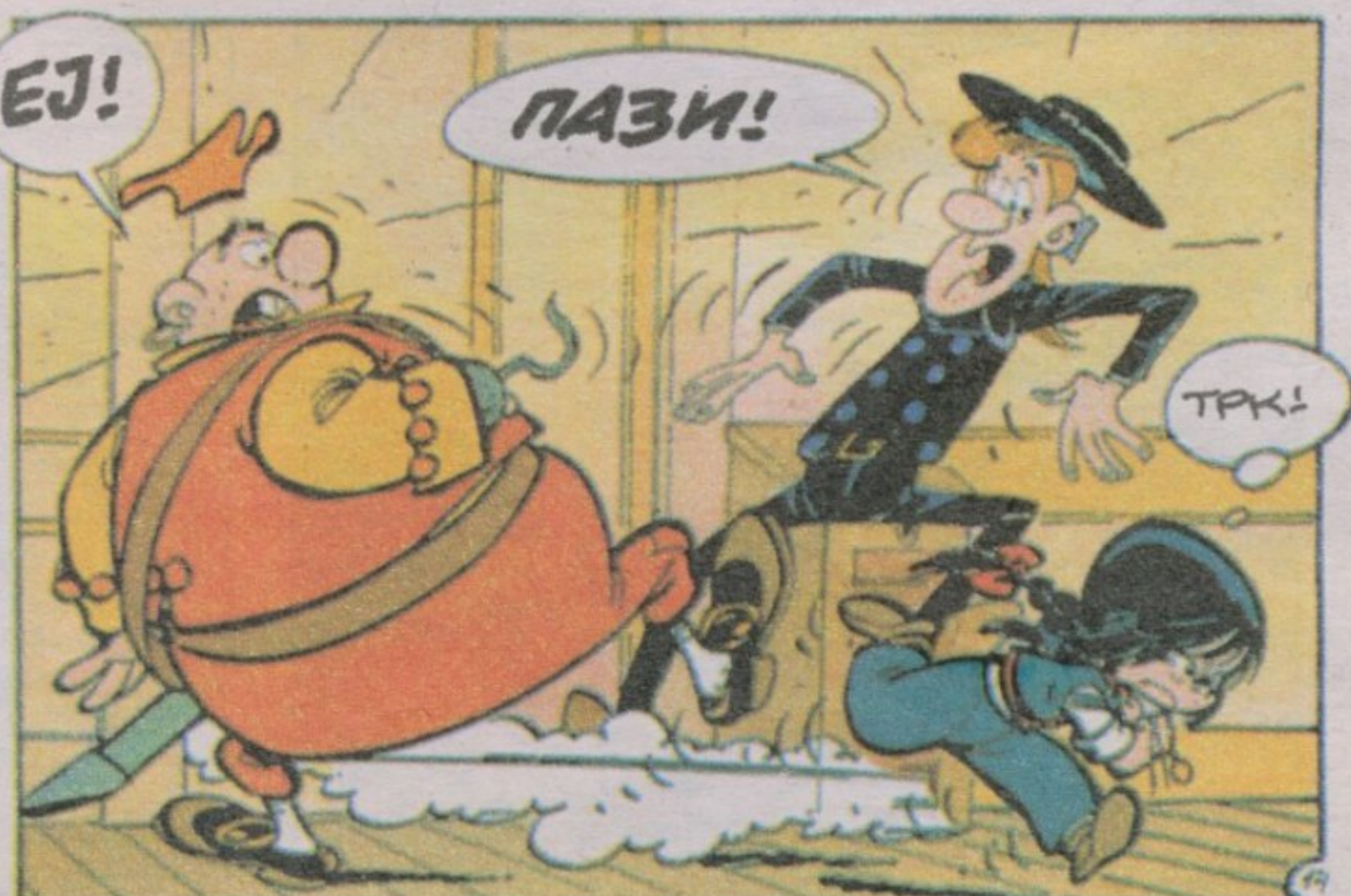

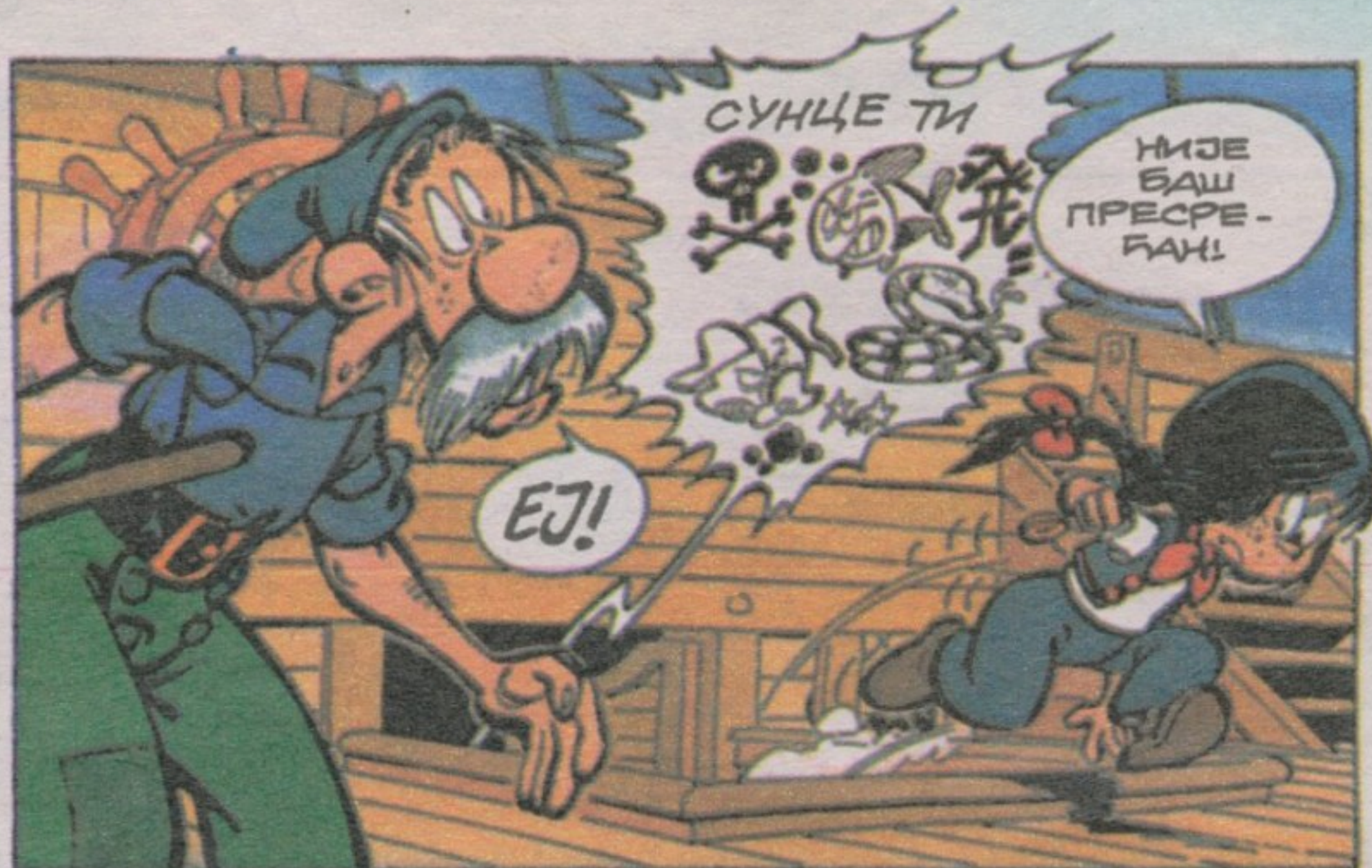

КРАЈ У СЛЕДЕЋЕМ БРОЈУ

УЛИЦА
ЛУЦКАСТИХ
БР. 13

ОД ЧЕГА ДА
ПЛАТИМ? НЕ-
МАМ НИ ЗА ХРА-
НУ! УМИРЕМ
ОД ГЛАДИ!

ААА!
СИРОМА?!
БАШ МИ ГА
ЈЕ ЖАО!

ХА! ХА! ХА! ДАНАС СУ
НОВИНЕ ПИСАЛИ РУКОМ!
КАЖУ, НЕКО ИМ ЈЕ УК-
РАО ШТАМПАРСКУ МА-
ШИНУ!

ДЕЦО! РЕКОХ ВАМ
ДА НЕ ПРАВИТЕ БА-
ЛОНЕ ОД САТУНИ-
ЦЕ! ООХ!

ПОКАЗА-
ЉУ ЗА ВАМА!
УПРОПАСТИ-
ЛИ СТЕ МИ
НОВУ ХАМИ-
НУ...

КАКО СЕ СЛАЖЕШ
С ПАПАГАЈЕМ КОГА
САМТИ ПОКЛОНИМ?

ХТЕО САМ ДА НАПРА-
ВИМ РОБОТА ОД ЧЕЛИ-
КА, АЛ' БИЛО ЈЕ МНО-
ГО СКУПО...

РЕКО САМ
ДО ПРВОГ
СПРАТА...

МОЖЕТЕ ЛИ ДА ГА ИЗ-
ВЕШТЕ? ИСПРАЗНИ БУ-
РЕНЦЕ ПРЕ НЕГО ШТО
СТИГНЕ ДО УНЕСРЕ-
ЉЕНОГ!

ЈА ПРЕМА СТАНАРИМА
КОЈИ НЕРЕДОВНО ПЛАЋА-
ЈУ, НЕМАМ МИ-
ЛОСТИ!

КАЖЕМ ВАМ, РИБА ЈЕ
СВЕЖА, САМО ИМА ПО-
КВАРЕН ЗУБ...

ПОШТО НАМ СЕ ЛИФТ ПОКВА-
РАО, ЗАПОСЛИЛИ СМО ОВОГ ЧО-
ВЕКА! ЈЕДНИН-ЈЕ ЈЕ!

СВАШТА!
НЕ ЗНАМ
КАКО МЕ ЈЕ
ОВО СНА-
ШЛО!

Пиране, рекло би се, долазе право из пакла. Питање је, ипак, колико је тачна та слика о риби убици и људождеру?

У Јужној Америци постоји више од 30 врста пирана које се, по правилу, хране мањим рибама, раковима, стрвинама и инсектима. Већина њих радо би да презалогати и месо топлокрвних створења, као што је случај са црвеном и црном пираном које спадају у најопасније врсте. „Ако, рецимо, нека млада чапља испадне из гнезда и почне бесомучно да се батрга у води, на њу се за трен ока устреми јато пирана и после свега неколико секунди још само перје плива по води“, наводи немачки биолог Волфганг Шулте једно од својих многобројних запажања. Већ тридесет година он се бави овим тропским разбојницима.

Најопасније у време суше

Али, кад је у питању крупнији плен, чак и насртљиве врсте по правилу се обрушавају на стрвину. „То да нападају живе сисаре или људе дешава се ретко и углавном само онда када у сушним временима животни простор постане скучен, кад нападнута жртва има рану

Притоке Амазона постојбина су више од 30 врста пирана.

Домороцима у сливу Амазона пиране су омиљена храна.

Због доброг меса људи радо лове ове речне разбојнике. При том морају да користе четине сајле јер би пирана без по муке прегризла обичан најлон.

Препарирана црна пирана (лево), дугачка 45 центиметара, знатно је крупнија од већине других припадника своје врсте. И сама ловац, пирана често постаје ловина. У њене највеће непријатеље убрајају се белни амазонски делфин и циновска видра (доле). Али, још жива прогутана пирана може да поцера стомак свом непријатељу.

која крвари или неку другу спољашњу повреду“, објашњава Шулте. Тада их обузима застрашујућа појава ждрања, а крв привлачи увек нове и нове нападаче из околине.

У ствари, нападачко понашање најопаснијих врста пирана увелико зависи од годишњих доба. Током кишног раздобља водостај циновских река Амазон и Ориноко може да нарасте и до 15 метара изнад уобичајеног. Вода од отопљеног снега из далеких Анда, где Амазон извире, додатно повећава водостај највеће реке на Земљи. Вода преплављује циновска подручја: човек одјед-

ном може да се вози чамцем изнад крошњи дрвећа, тамо где су птице чучале на гранама пливају рибе.

Прашума се томе сасвим прилагодила: стабла напросто и даље задржавају своје лишће. Понуда хране у води сада је огромна, између осталог и за пиране. Домороци то знају и безбрижно се купају у отвореној природи, чак и деца. На Ориноку, пуном пирана, смели скијаши на води изводе своје бравуре. Домородачки водичи туристичких чамаца кочоперно скачу у воду док се задивљени туристи задовољавају тиме да са обале или из чамца пецају пиране.

Све се то мења с доласком сушне сезоне. Тада се мање реке и потоци претварају у воде стајанице, а дуж великих река свугде се стварају „лагуна“, километрима дуга приобална језера и мртваје у којима рибе, кајмани и речни делфини остају заробљени. Због недостатка хране пиране постају најопасније и нападају све што се у води креће. „Ниједном домороцу не би током сушне сезоне пало на памет да се окупа у таквим водама“, каже познавалац пирана Шулте.

Застрашујуће зубало

Социолог Харалд Шулц, један од најбољих познавалаца подручја Амазона, упознао је током свог двадесетогодишњег боравка у Јужној Америци само седам људи које су нападе пиране. Изузимајући једног, нико при томе није био теже повређен. У ствари, до већине незгода са пиранама долази приликом пецања. Јер, ти разбојници права су посланица и добар су допунски извор беланчевина. Ниједну другу рибу није тако лако ухватити: понекад је довољно држати металну удицу у води, лупајући штапом по површини опонашати рањену рибу и – ето, један разбојник дужине шаке већ виси на удици. А ако се намерите на неко од мањих јата пирана, у каква се ове рибе радо окупљају, могуће је сваког минута извући по један примерак. Само, будите опрезни приликом скидања улова са удице: један угриз пиране која махнито шкљоца зубалом и оде прст. Чак и управо усмрћени примерци могу, деловањем нервног рефлекса, муњевито стиснути прст.

Страшни пиранини зуби прекривени су усном кожом, па зато ове здепасте животиње изгледају прилично безазлено и помало глупо.

двадесет седам

Али, ако посувратите ко-
жу, указује се застрашују-
ће зубало од троугластих,
као бодеж оштрих зуба.

И понашање пирана прили-
ком храњења необично је за
слатководне рибе и подсећа
на ајкулу. Кад зарије зубе у
плен, риба почиње муњевито
да се окреће откидајући сили-
ном свог снажног тела комади-
ће меса. Кратак застој да се
залогај прогута, а онда се зуби
поново заривају. На тај начин
пиране могу да изађу на крај с
пленом било које величине.

Ипак, пирана није неприко-
сновена краљица амазонских
вода: кајмани и крупне рибе
грабљивице радо их једу, а
исти је случај и са чапљама,
речним делфинима и мата-ма-
та корњачама. Тада ловци по-
стају ловина. Њихови непри-
јатељи при том снажно загризу
како би се уверили да је пира-
на заиста мртва. „Прогутати
живу пирану било би исто што
и прогутати кружну тестеру
која би се у стомаку укључи-
ла“, каже амерички новинар
Реј Сасер, врсни познавалац
ових риба.

И нису само зуби овог раз-
бојника вредни помена: и њена
осетљивост на крв и воњ рас-
падања готово је невероватна.
Слично ајкули, пиране могу да
осете крв разређену до 1:1,5
милиона честица. Захваљујући
том изврсном чулу мириса, оне
не морају наслепо да трагају за
пленом и муњевито искрсавају
на месту где је то потребно.

И њихово чуло слуха је из-
врсно. Када рибе пливају, ств-
арају се звучни таласи ниже
фреквенције. Будући да се
звук испод воде шири око пет
пута брже него у ваздуху,
рањене рибе које се праћакају
производе таласе више фре-
квенције, што пиране у мутној
води брзо примете.

Пиране, и поред свега, нису
незасите машине за ждрање.
Током једног опита британски
зоолог Ричард Фокс убацио је
одједном 25 златних рибица у
базен у коме су се налазиле
две пиране. Али, изостала је
очекивана оргија алавог гута-
ња. Пиране су сваког дана јеле
само по једну златну рибицу
коју би братски поделиле.
Задовољавале су само своју
дневну потребу. Свим другим
рибицама, међутим, још у са-
мом почетку одгризле су пера-
ја. Неспособне да беже, златне
рибице после тога су висиле
наглавце у води – као живо
складиште са залихама.

У својој постојбини пиране су
незаменљиве – као здравстве-
на полиција. После великих по-
плава, кад се на хиљаде мр-
твих дивљих животиња нађе у
води, без стрвинара у тим вре-
лим подручјима избиле би ра-
зне болештине чиме би и људи
били угрожени ■

Г. В.

ДВАДЕСЕТ ОСАМ

ЗАБАВНИКОВ

ИСТОРИЈСКИ ЗАБАВНИК

КАДА СЕ
ЕВРОПА

БОЈАЛА ВОДЕ

Када је у шестом ве-
ку свети Бенедикт,
у то време само
папа Бенедикт, у
једној проповеди изјавио
да је „купање само поне-
кад дозвољено“, читаву
Европу захватио је страх
од воде. Купање и кућна
купатила отишли су у за-
борав, а јавна купатила
проглашена су за „куће
греха и зла“. Европа се

више није чак ни честито
умивала.

Што су се верници врати-
ли прању и купању, треба
ипак захвалити цркви која
их је пре тога забранила.
Сваком црквеном лицу које
је нагињало земаљским ми-
слима препоручивано је да
се до врата потопа у леде-
ну воду, док је онима које
нису мориле земаљске
страсти било дозвољено
да се повремено окупају у
топлој води.

У 13. веку многа кра-
љевска купатила имала су
уздане каде, текућу воду
и одводе за прљаву. Годи-
не 1275. енглеска Вестмин-
стерска палата исплатила
је неком златару 24 шилин-
га и 8 пенија за „четири сла-

вине од позлаћене бронзе
украшене с четири лавље
главе“.

И четири века касније мно-
ги су избегавали купање, иа-
ко се већина није клонила
воде. Власници већих
имања имали су чак и своје
водоводе. Ко се није баш ку-
пао у новцу, прао се на улич-
ним бунарима и чесмама ако
их је уопште било у његовој
околини.

Крајем 19. века прилике су
се знатно промениле. Доду-
ше, добро опремљено купа-
тило служило је неким са-
мо да се похвале пред при-
јатељима и познаницима. Ку-
патила су тада била непо-
ребно пространа и раско-
шна. Енглеска краљица Вик-
торија имала је на кади у јед-
ној од својих палата бронза-
не славине које су изгледа-
ле као да су намењене
бродским котловима а не
купатилу, толико су биле
велике ■

К. В.

Илустровао Добросав Боб Живковић

ПОДАТНИК
ЗАБАВНИК

19. 4. 2002.

ШЕШИР С КРВАВИМ МРЉАМА

У ноћи 9. јула 1864. године на источној лондонској железничкој станици у Хакнију два човека ушла су у прву класу воза који је стигао из Фенчерч стрита. На седишту су угледали црни шешир од дабровине с крвавим мрљама. Испод седишта вирио је тежак, елегантан штап такође умрљан крвљу. Било им је јасно да се ту догодио злочин.

Убрзо после тога возовођа једног другог воза видео је велики завежљај крај пруге. Испоставило се да је то неки стари господин поломљене лобање, који је умро 24 часа раније. Писма из његовог џепа говорила су да се ради о Томасу Бригзу, седамдесетогодишњем шефу чиновника банке „Робарт“ у лондонској пословној четврти Ситију.

Једини траг био је шешир од дабровог крзна, сувише стар и изношен да би припадао господину Бригзу. Изгледало је да је убица грешком узео Бригзов шешир, а свој, од дабровине, оставио.

Бригзове колеге из банке рекле су полицији да је он увек носио наочари танких, златних оквира, као и златан џепни сат и ланац. А њих на лешу није било. И његов шешир био је нарочит, направљен по наруџбини и мери, и с јединственом, лако препознатљивом поставом.

За њим по Атлантском океану!

Неколико дана потом јувелир Џон Дет с лондонског Чипсајда обавестио је полицију о младом странцу који је ушао у његову радњу и заменио, уз доплату, златни ланац за сат за један јевтинији и један јевтин прстен. Златни ланац у рукама јувелира припадао је господину Томасу Бригзу.

Да, али ко је био тај млади странац? Написи у новинама о шеширу с крвавим мрљама решили су и ту загонетку. Полицији се пријавио таксиста по имену Метјуз и изјавио да је шешир власништво Немца чије је име Франц Милер и који се извесно време удварао његовој кћерки. Лично Метјуз купио је за Милера шешир од дабровине.

Полиција се стушила у Милеров изнајмљени стан и тамо сазнала да се млади господин већ иселио. Његова газдарица рекла је да је отпловио за Канаду и да је тренутно на путу за Њујорк.

Невин – до вешала

На сву срећу, „Викторија“ је била спор брод и два детектива дала су се за њим на далеко бржем „Сити ов Манчестеру“ заједно с јувелиром и таксистом. Тако је Милера, када се искрцао с „Викторије“, препознао господин Дет и детективи су га ухапсили.

Први човек који је извршио убиство у возу у Енглеској био је двадесетпетогодишњи немачки кројач Франц Милер. То је, вероватно, и прво убиство у возу уопште јер је тек десетак година касније злогласни амерички разбојник Џеси Џејмс извео прву оружану пљачку воза и у животе путника унео страх који је дотад био непознат

Илустрвала Катарина Марковић

На суђењу – које је платило Немачко друштво за законску заштиту – јавни тужилац је истакао да је златни сат убијеног и опљачканог Томаса Бригза нађен ушивен у комад платна у Милеровом пртљагу. Ова чињеница избила је одбрани из руку и покушај тврдње да је оптужени невин, а порота није губила време у доношењу одлуке да је Милер крив.

Франц Милер тврдио је да је невин све док се није нашао испод вешала. Неколико тренутака пре него што му се конопац затегао око врата, он је викнуо на немачком: „Ја сам то учинио!“ И, док се његово беживотно тело љуљало на конопцу, све-

штеник који га је исповедио повикао је: „Признао је! Признао је!“

Милер се показао као један од најтрапавијих убица свих времена. Убио је због новца, а нашао је само 30 шилинга и златан сат и ланац. Није се ни машио џепова жртве у којима су биле четири

гвинеје и скупочена бурмутица.

А заменивши одмах златни ланац и узевши погрешни шешир, сам је себи потписао смртну казну. Јединствена глупост била је што је задржао Бригзов шешир с лако препознатљивом поставом и чак га је имао на глави када је ухапшен ■

Најсензационалнији од свих убица чија су мета били возови, био је Мађар Силвестре Матушка, који је возове експлозивом дизао у ваздух јер га је призор еротски узбуђивао. Осуђен је на доживотну робију 1932. године, зато што је испод две железничке композиције подметнуо експлозив изазвавши трагедију у којој је погинуло 22 путника, а више од 100 тешко је рањено. Из затвора је пуштен за време Другог светског рата. Отишао је у САД и за Американце је као стручњак за експлозив радио у Корејском рату! ■

Бојана Дожић

УПОЗНАЈ СВЕТ У ПОНОЋ И ПЕТ

Најбољи светски документарни програм

на телевизији ПОЛИТИКА

РЕПРИЗЕ наредног дана 10³⁰ - * СУБОТОМ у 17⁰⁵

ПОНЕДЕЉАК
ГЕОПОЛИТИКА

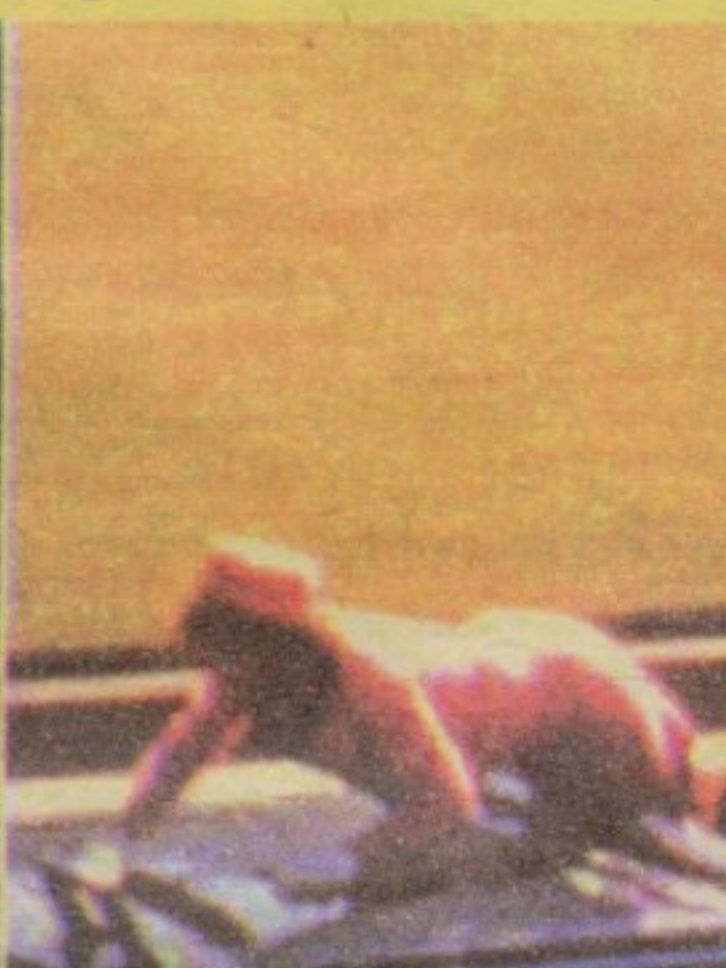
УТОРАК
СТИЛ ЖИВОТА

СРЕДА
КУЛТУРА,
ЦИВИЛИЗАЦИЈА

ЧЕТВРТАК
У ДИВЉИНИ

ПЕТАК
ИСТРАЖИВАЧ

НАЈВЕЋИ МОРСКИ СИСАРИ

тови селе. Групе су се једноставно појављивале на појединим обалама у одређена годишња доба. Данас смо, захваљујући достигнућима науке, у могућности да пратимо пут од 10.000 километара, колико дуж северноамеричке обале пређу сиви китови.

Лето проводе на Арктику где се госте јатима сићушних рачића и планктона. Када дани постану краћи, а лед прекрије море у коме се хране, они се враћају на југ. Крајем септембра јато од око 11.000 китова креће на тромесечно путовање да би стигло до мексичке обале поред које се размножава. То је догађај који је забележила камера Телевизије Национална географија и који ћемо моћи да видимо у једној од документарних епизода на Телевизији Политика.

Дуго се није знало да је јединствен начин дисања оно што сивим китовима омогућава да се тако вешто сналазе под водом.

Када изроне, сав ваздух избаце из плућа једним брзим дахом. Сваки кит ради то на другачији начин. Управо то редовно испуштање ваздуха открива положај јата приликом миграција. Оно што је некада било сигнал за китоловце, данас помаже научницима да их прате из ваздуха.

Једна од многих загонетки везаних за китове јесте и то на који начин одређују правац кретања. Као и многи примерци који живе у морима и океанима, и китови могу да примају звуке одбијене о предмете под водом што је поузданији начин одређивања положаја од било ког подморничког сонара. Рекло би се да сиви китови прате изглед морског дна јер крстаре увек на истој дубини од око 30 метара. Облик острва и ртова, звук таласа који се разбијају о обалу или чак и благ укус речних седимената дуж пута служе им, по свему судећи, као путоказ.

До краја децембра сиви китови плове око јужне Калифорније. То је уређена колона: прво иду женке које чекају младе. Оне саме долазе на места за окот. Неколико недеља касније, уколико се налазимо на једном месту, видимо остале женке уз обавезну пратњу гомиле мужјака. За њима пристижу једногодишњи младунци који се држе заједно за време свог првог искушења – путовања низ обалу.

Ана-Марија Симоновић

ПОДНИКНИ
ЗАБАВНИК

19. 4. 2002.

Ниједна животиња на свету не може да се пореди са сивим китовима. Малобројни су људи који су имали част да уживо виде ове величанствене становнике мора иако су сиви китови приобалне животиње и једина врста из своје породице која се пари и младе доноси на свет у близини обале. Донедавно није било познато да ли се китови

Никола Смоленски

GENEINE STADTROLIZER

Тренутак среће, задовољства и опуштања. Сео сам. Али, морао сам бити на опрезу... Појавио се! Брзо сам устао и пробио се кроз гомилу, на силу отворио врата и изашао. Сада ћу чекати бар још сат. Боже, у последње време гамад се намножила.

Поново сам ушао и пребацио се до циља. Овде је, на срећу, било нешто прометније тако да нећу чекати много чак и ако будем морао поново да изађем. Ушао сам.

Боже! Био је ту, заклео бих се да је исти онај који ме је гонио прошли пут. Полако се пробијао према мени, обављајући успут свој прљави посао. Гледао сам како је нашао жртве. Био је поново неколико корака од мене кад сам изашао.

Опет сам ушао. Невероватно, поново сам седео и убрзо је ушао један. Није било места за бежање. Ћутао сам и прошао је. Он се враћао, успео сам да се пробијем према излазу.

Ушао сам. Још само мало и бићу слободан. Дозволио сам себи луксуз да не погледам пажљиво ко је још ушао. Овај је био у цивилу. Као да га је нешто вукло према мени. Нисам имао излаза. Стајао сам и препустио се судбини.

– Карте на преглед, молим!■

Илустровао Добросав Боб Живковић

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

ВОДОРАВНО: 1. Грађевина са слике – Француски певач, Жилбер, 2. Погибељно – Старинска рачунаљка, абак, 3. Стрмина – **Држава на Апенинском полуострву у којој је грађевина са слике**, 4. Средишњи део људског или животињског тела – Средњовековни бугарски краљ – Страно женско име, Памела, 5. **Град са слике** – Музичка предигра, увертира у старим операма – Ознака за динар, 6. Прво и 16. слово азбуке – Узајамно банковно обрачунавање платежних обавеза – Симбол селена, 7. Ознака за понд – Струјање ваздуха кроз два отвора један насупрот другом – Део ваге, 8. Име глумице Турман – Хигијенски памук – Снага, моћ (мн.), 9. Стећи знање учећи – Трговачки попуст, 10. Прилог за количину – Приход од новца уложеног у банку, 11. Владарска столица, престо – Несклад, дисхармонија ■

УСПРАВНО: 1. Умеће да се две мелодије повежу тако да, извођене истовремено, складно звуче, 2. Руски биолог, Александар – Прастановник Новог Зеланда, 3. Подземни ходник – Римски војсковођа који се борио против Ханибала, Паулус, 4. Кожна болест – Симбол криптона – Део позоришне представе, 5. Савезна народна банка (скр.) – Острво у Јадрану, 6. Други и четврти самогласник – Цртач крајњих покрета у цртаном филму, 7. Симбол урана – Румунски писац, Панаит (1884–1935) – Ознака за ампер, 8. Супстанца – Коњска снага (скр.), 9. Тропско воће – Водена животиња, 10. Забава с плесом – Иницијали глумца Гловера – Усамљено, 11. Тим – **Река која тече кроз град са слике**, 12. Женка пса – Прилог главном јелу, 13. Око осамдесет ■

●	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1									■				
2							■						
3						■							
4					■					■			
5				■								■	
6			■								■		
7		■								■			
8				■					■				
9								■					
10							■						
11					■								

СЛОГОВНИ УГАО

1	2	3	4	
2				
3				
4				

А, ДА, ДА, ДА, КУ, КУ, МАН, МАН, НА, НА, О, РИ, РИ, ЦЕР, ЦЕР.

ВОДОРАВНО И УСПРАВНО: 1. Име и презиме јужноафричке тенисерке са слике, 2. Дрво и плод мале, слатке и ароматичне поморанце, пореклом из Кине и Јапана, 3. Име италијанског писца Фоа, 4. Мала грабљива зверка из породице мачака ■

ДОПУНИТЕ БРОЈ!

- _____ самураја
- _____ жигосаних
- _____ малих црнаца
- _____ степеница
- _____ јахача апокалипсе
- _____ миља под морем
- _____ далматинац
- _____ ратна друга
- _____ удараца
- _____ недеља

Бројеви: 3, 4, 7, 9½, 10, 12, 39, 101, 400, 20.000.

Решења на страни 49

КОМБИНОВАНА УКРШТЕНИЦА

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

Ова укрштеница водоравно се решава као мозаичка, а усправно као бела.

ВОДОРРАВНО: АНАРТ, АРСК, ВАСКРС, ГИБАТИ СЕ, ЕЛЕВАТОР, ЗНАК, ИКОСАЕДАР, ИМАМАТИ, КОЊИ, КОТ, КРФ, МОНОЛОГ, НЕМО, О, ОБЕСТ, ОСА, ОЦАЦИ, РИ, СА, Т, ТАКСА, ТЕНИСЕР, ТЕТРАПАК.

УСПРАВНО: 1. Име и презиме чувеног француског књижевника са слике (0), 2. Главни град Гане – Изглед и углед стечен захваљујући изгледу (енгл.) (1), 3. Женско име, Софија – Грубо сукно (1), 4. Коњска снага (скр.) – Наш писац, Стеван (1), 5. Послати на све стране (0), 6. Хлад, хладовина – Име глумице Моријарти (2), 7. Период од 24 часа – Врста карташке игре (2), 8. Модел израђен у сразмери према оригиналу – Иста слова (1), 9. Иницијали глумца Рида – Име глумца Јовановског – Ознака за тону (2), 10. Ознака за неутрон – Угоститељски радник, келнер (1), 11. Орган чула вида – Име глумице Папас (1), 12. Водени цвет – Дршка ножа или сабље (1), 13. Суседна слова азбуке – Најближа сродница (1), 14. Жичани музички инструмент – Иницијали глумца Круза (1) ■

КРИПТОГРАМ

ЧАСОВНИК
ВАРНИЦА
ИМЕ
ТОКСИН
МЕСТО
ОПОНАШАТЕЉ
ЦИЉ

(У сарадњи са IPS-ом и Round Records-ом)
Бр. 42/15
ЛИСТА ИНОСТРАНИХ СИНГЛОВА
(13-20.4.2002.)

1. (1) ➔ JEWEL – Standing Still (5)
2. (6) ➔ MARILYN MANSON – Tainted Love (4)
3. (2) ➔ THE DANDY WARHOLS – Get Off (7)
4. (7) ➔ GARBAGE – Breaking Up The Girl (3)
5. (4) ➔ HEATHER NOVA – Virus Of The Mind (6)
6. (3) ➔ MICK JAGGER – Visions Of Paradise (6)
7. (8) ➔ PET SHOP BOYS – Home & Dry (4)
- 8.(15) ➔ MODJO – No More Tears (2)
- 9.(17) ➔ ANASTACIA – 1 Day In Your Life (4)
10. (5) ➔ GEORGE MICHAEL – Freeek! (3)
- 11.(–) н SHERYL CROW – Soak Up The Sun (1)
- 12.(13) ➔ KOSHEEN – Hungry (3)
- 13.(12) ➔ THE CHARLATANS – You're So Pretty, We're So Pretty (5)
- 14.(–) н P.O.D. – Youth Of The Nation (1)
- 15.(10) ➔ JAMIROQUAI – Love Foolosophy (7)
- 16.(22) ➔ THE CHEMICAL BROTHERS – The Test (2)
- 17.(11) ➔ PUDDLE OF MUDD – Blurry (6)
- 18.(19) ➔ TRAVIS – Flowers In The Window (3)
- 19.(20) ➔ MOS DEF & MASSIVE ATTACK – I Against I (2)
- 20.(–) н PULP – Bad Cover Version (1)
21. (9) ➔ THE CALLING – Wherever You Will Go (8)
- 22.(14) ➔ AEROSMITH – Sunshine (7)
- 23.(16) ➔ NICKELBACK – How You Remind Me (8)
- 23.(21) ➔ KYLIE MINOGUE – In Your Eyes (9)

Испали:

ALANIS MORISSETTE – Hands Clean (8)
A – Nothing (5)
SYSTEM OF A DOWN – Toxicity (4)

Листу уређује и води Ах-Неша.
Тонски реализатор Ненад Пешић.

ЛИСТА СИНГЛОВА ДОМАЋИХ

1. (2) ➔ RARE – Blacksun Rising (2)
2. (1) ➔ ОБОЈЕНИ ПРОГРАМ – Кад се неко нечем добром нада (4)
3. (6) ➔ ПРВИ ПУТ – Ко је то (3)
4. (3) ➔ EYESBURN – Foundation (8)
5. (–) н HAVANA WHISPER – Zig-Zag Jack (1)
6. (6) ➔ БАЈАГА И ИНСТРУКТОРИ – Ала (8)
7. (4) ➔ Ђ. ДАВИД & FUZZBOX – Јутро (10)

Испали:

КРИСТАЛИ – Мењам се (10)

Листу уређују и воде:
Давид Вартабедијан и Зорица Бајић.

Мини топ-листе на 105,2 и 91,5 MHz
сваког дана од 18.30 до 19.00
(live, независна, рок, гар,
алтерготик, reggae, ретро)

Магеланов брод пловио је 1520. године кроз непознате воде крајњег југа Јужне Америке. Никада до тада Европљани нису били на тим просторима. Брод се споро и опрезно кретао кроз теснац који је спајао Атлантски и Тихи океан. Вода је била хладна, тамна и тиха као и ноћ кроз коју су пловили. Морнари, можда са зебњом у срцу, зурили су у таму пред собом. И са једне и са друге стране пролаза (који данас називамо Магелановим) налазило се копно. На том незаном, безгласном копну у једном тренутку угледали су стотине малих раштрканих ватри које су постајале светлије и јаче како је ноћ тонула у своје црнило.

Стотине малих ватри осветљавало је обе обале. Фердинанд Магелан, Португалац у служби шпанске круне, зачуђен и задивљен гледао је нестварни приказ. – *Tierra del Fuego!* – узвикнуо је. Ето зашто овај део света знамо под помало бајковитим називом – Огњена земља!

До доласка Магеланове експедиције ово неистражено подручје Јужне Америке на картама је било бела мрља преко које је писало „*Terra incognita*“ – Непозната земља.

Тек када је брод допловио до обале теснаца, Магелан и његови морнари открили су порекло тајанствених ватри. Била су то многобројна огњи-

ИНДИЈАНЦИ ЈУЖНЕ АМЕРИКЕ

ВЕЛИКИ ЉУДИ

шта индијанских породица које су ту, на Европљанима непознатој земљи, живели већ више од 6.000 година.

Ово је прича о њима, о непознатим људима са непознате земље.

Све до 1880. године ови мало познати народи Јужне Америке живели су мирно и несметано на својој хладној, лепој и неприступачној земљи као и хиљадама година раније. А онда је неко открио да „тамо доле“ има злата и бели досељеници почели су да пристижу у великом броју. Индијанци са Огњене земље никада нису успели да се прилагоде људима из Европе – одједном су нестали.

Најстарији запис о сусрету једног Европљанина и Индијанца са Огњене земље начињен је 1520. године и потиче из пера Италијана М. Пигафете, учесника Магеланове експедиције. Он пише: „... Индијанци, робусни и циновски, увијени у своје крзнене огртаче... били су то-

тридесет четири

лико високи да су наше главе досезале до њиховог струка. Ако бих хтео да ставим руку на раме једног од њих, морао бих да се попнем на прсте...“.

Узмемо ли у обзир да је просечна висина Шпанаца у 16. веку била око 164 cm, мора да су им становници Огњене земље, који су у просеку имали 180 cm, стварно изгледали као цинови. Већ и у том првом опису Фуегоса („Огњених“, како у Јужној Америци називају ова племена) поменуте су две њихове основне особине око којих савремена наука и данас ломи копља. Просечну висину од 180 cm имала су понека племена, не сва, а висина од чак два метра није била неуобичајена. Ово је чињеница која је оборила некадашњу теорију да су људи са севера крупнији и снажнији од људи с југа. Теорија се лепо уклапа на примеру, високи и крупни Швеђанин и Норвежанин насупрот ниском Шпанцу или Португалцу; висо-

ки канадски Индијанци наспрам малих Маја из Мексика; високи Масаји наспрам ситних Бушмана и Пигмеја. И све би то било у реду да није народа са Огњене земље. Јер, многи од њих имају готово два метра, а живе на крајњем југу наше планете. На крају је теорија напуштена као неоснована. У њу се, уосталом, не уклапају ни мали Ескимии који живе на крајњем северу.

Друга зачуђујућа особина ових племена јесте њихова отпорност на хладноћу и остале сурове климатске услове који владају у областима Огњене земље. Упркос веома ниским температурама, ветровима и кишама, ови људи су добар део године ишли углавном голи!

Били су високи готово два метра и у науци су познати као највиши и најкрупнији људи који су икада живели на тлу обе Америке. Своја танана осећања изражавали су бојама и певали необичне обредне песме китовима који плове дуж обала њихове земље. Нису имали никаквог вођу, били су слободни и независни

ПОДНИКНИ
ЗАБАВНИК

19. 4. 2002.

ЈАМАНЕС – БИТИ ЧОВЕК

Огњена земља налази се на самом југу јужноамеричког континента и припада Чилеу. Она је копно које је географски најближе пустом и хладном Антарктику. Обала је разуђена, са великим бројем залива, теснаца, полуострва и острва. Међу њима се истиче једно велико острво које се управо тако и зове: Велико острво (Исла гранде). Од континента је одвојено узаним пролазом (Магеланов пролаз), који на том делу спаја Атлантски и Тихи океан.

На Огњеној земљи живела су до пре педесетак година четири племена: Јаманес (или Јаганас), Алакалуфес (или Кауоескар), Селк'нам (или Она, Аона) и Хаусх. По начину живота и физичком изгледу могу се грубо сврстати у две групе: Јаманеси и Алакалуфеси припадали би једној групи (живели су на мору и били су ниског раста), а Селк'нами и Хаусхи другој (они су живели на копну и били су највиши људи обе Америке).

На најјужнијим деловима Огњене земље, тамо где је

ли прави номади мора. Део Огњене земље који су насељавали састоји се од великог броја малих острва, има их више од стотину. Јаманеси су пловили својим кануима од једног до другог острва и никада се и нигде нису дуго задржавали. Углавном су ишли готово потпуно голи, а само за време јаким зима или када напада снег огртали су се у коже фока или гванак лама. Од фокине коже правили су огртаче које су качили или око врата (тувеаки) или око струка, као дугачку сукњу (масакана), на глави су имали високе и шиљате капе, сличне нашим шубарама. Кад зима стегне, обували су мокасине, такође направљене од фокиног крзна.

Била је то, ипак, оскудна одећа и обућа за тако јаке зиме. Наука ни до данас није успела да одгонетне како су успевали да их издрже. Утопљава-

кануу проводила највећи део живота. Жене су биле ненадмашни пливачи и гњурици. Лукас Е. Бриц, енглески истраживач који је добар део живота провео изучавајући ово племе, записао је: „Никада у животу нисам видео ни једног јединог белог човека да плива тако храбро и окретно као Јаманес Индијанке“. Оне су још у детињству почињале да уче пливање и веслање од сво-

Најчешће су ловили праћком, копљем и харпуном, али им лук и стрела нису били непознати

ОГЊЕНЕ ЗЕМЉЕ

клима најсуровија и најхладнија и где температуре понекад достижу и минус 20 степени Целзијуса, живело је племе које је себе називало Јаманес. На њиховом, сада већ изумрлом, језику јаманес значи „бити човек“.

Живот у кануу

Ово племе живело је у близини Бигловог канала. За тај крај света метеоролошки извештаји кажу да летње температуре иду до плус 27°C, а зимске до минус 20. Јаманеси важе за народ који је живео најјужније од свих народа наше планете. За разлику од Селк'нама, нису били нарочито високи: њихова просечна висина износила је око 164 cm. То су би-

ли су се окрећући своје крзнене огртаче наопако, тако да длака дође унутра а кожа споља, а читаво тело намазивали су фокином машћу. Да би маст што боље прионула, са целог тела скидали су маље добро наоштреним шкољкама.

Јаманеси су живели у кануу. Веома ретко излазили су на копно, и то углавном када су олује или друге природне непогоде. Кану је био дугачак око пет и широк један метар, имао је мало склониште у углу – где је породица спавала – а на средини је било огњиште. Ватра је горела непрекидно и никада се није гасила. Угаси ли се из било ког разлога, постојала је опасност да житељи тог кануа умру од хладноће.

Власник кануа увек је била жена, она је веслала и у

јих мајки. Те особине биле су од животне важности за породицу морских номада. Али, мушкарци нису знали да пливају и ако би се кану из неког разлога преврнуо, они су обично налазили смрт у таласима. Управо због вештине веслања и пливања дешавало се да се младићи венчавају са женама знатно старијим од себе. Забележено је да се један младић од 18 година венчао са Индијанком која је имала више од 50 година и вероватно четрдесетак година искуства у пливању и управљању кануом.

Усамљенички и номадски начин живота остављао је породицама веома мало времена за међусобно дружење. Нису имали никакве групе или друштва, поглавицу или било

ВЕТРОВИ БЕСНЕ, ВАЗДУХ ПУЦКЕТА

Европљани југ углавном везују за топле крајеве, вечна лета и жарко сунце. Али, то важи само за северну полулопту Земље, јер је на њој север близу пола (где је поларна клима), а југ близу екватора око кога влада тропска клима. Међутим, на јужној хемисфери је обрнуто: тамо је север близу екватора (и стога топлији), а југ је близу Јужног пола и зато је хладнији. Зато, ето, не треба да нас чуди што Огњена земља, која се налази на крајњем југу америчког копна, има климу веома сличну клими југоисточне Аљаске, Норвешке и јужних делова Исланда. То је хладна и влажна клима. Ветрови у равничарским крајевима често достижу брзину од 200 km/h, а на истоку, где су Анди, брзина ветра смањује се на „свега“ 100 km/h. Кише су готово свакодневне у највећем делу године, као и магле, облаци и велика влажност ваздуха. Током зиме на целом архипелагу пада снег, а температуре се спуштају до минус 18 степени Целзијусових (у Бигловом каналу и до минус 20 степени).

Електрична пражњења у овом делу света су неочекивано јака. Неретко, нарочито у пролеће, може се чути како

ваздух сам од себе пуцкета, због велике концентрације електрицитетa, а честа су и јака пражњења праћена реским праском. Лети температуре могу да се попну и до плус 27 степени, али углавном се крећу од 17 до 22 степена Целзијуса. Зимом сунца има веома мало и дан је веома кратак, а током лета изузетно дугачак. Свиће већ између три и три часа и тридесет минута, а вече пада тек око 23 часа. Упркос томе, лета су углавном кишовита.

Све у свему, предео у коме човек не би пожелео да живи, ако баш не мора. Међутим, за Индијанце је та земља све. Они су је волели и били део ње. Када им је одузета, одузето им је и право на живот ■

РАДНИ ДАН

У сваком кануу живела је по једна породица – један мушкарац, једна или две жене, њихова деца, обично их је било двоје или троје, и пас, једина домаћа животиња коју су познавали народи Огњене земље. Радни дан породице Јаманеса изгледао је приближно овако: ујутру по изласку сунца жена довела свој кану до једног од многобројних стеновитих острва и ту искрца мужа и синове. Они цео дан остају на острву где или лове по плићак или одлазе у унутрашњост копна у потрази за птицама, видрама, лисицама и гванакко ламама. Ловили су праћком, копљем и понајвише разним врстама харпуна. Правили су посебне лагане харпуне од кости којима су ловили птице и тешке, велике харпуне од дрвета за ловљење рибе. За разлику од осталих племена Огњене земље, нису користили лук и стреле.

Жена се након тога враћа у дубље воде на Огњеној земљи заиста леденог мора и ту већи део дана рони и гњура у потрази за шкољкама, рачићима и крупним рибама. Са собом увек носи велику корпу везану око врата и у њу убацује улов. У предвечерје одлази кануом до острва по мушки део своје породице и онда сви заједно проводе ноћ у кануима на пучини ■

су од дрвета и коже њен бу-
дући кану.

Повод за дужи останак на копну биле су и јаке зиме, када се море заледи, а температура се спусти више степени испод нуле. Куће Јаманеса на копну биле су прилагођене хладноћи и јаким ветровима, који крај Бигловог канала дувају и до 200 km/ч. На површини земље налазио се заклон полуполтастог облика, сачињен од испреплетаних грана прекривених кожом ламе гванакко, видре или фоке и лисице. Испод заклона налазила се просторија укопана у земљу, у којој је породица живела. На средини просторије горела је обавезна и вечна ватра.

Копно је било и уточиште у ком су се рађале бебе. Жена која очекује бебу била је у свом кануу скоро све време, а када би осетила да се време срећног догађаја приближило, одлазила би на неко од суседних острва и ту би себи изградила мало склониште. После порођаја враћала би се са бебом у свој кану, у ком је живот поново почињао по старом.

Болесници су боловали на острвима, а онај ко умре на острву, ту је бивао и сахрањен. Изнад његове колибе остављали су црни канап да се вијори на ветру као знак да су ту боравили зли духови.

Исцртано тело

Јаманеси су били прави мајстори у прављењу корпи од дрвета, коре или лишћа и гранчица. Биле су то корпе разних величина и облика, с дршкама, поклопцима, преградама... У њима се носила храна, затим дрва, шкољке, камење. У корпама се такође чувала лична својина неке породице, огртачи, мокасине, оруђа и оружја, накит...

Кану, корпе, накит и коже уловљених животиња – то је била целокупна имовина једног Јаманеса. Када би неко из племена умро, сахрањивали би га у поду куће у којој је провео своје последње дане, а сва његова имовина је спаљивана. Јаманеси, као уосталом и друга племена Огњене земље, нити су имали пуно материјалних добара нити су им придавали велику важност.

Мада су ишли готово наги, Јаманеси су веома полагали на спољашњи изглед. Поред тога што су са читавог тела скидали длачице и мазали га фокином машћу, и му-

шкарци и жене носили су разне нарукнице, огрлице и дијадеме. Накит су правили од шкољки, каменчића, костију и тврдих плодова, а дијадеме и од шареног перја птица. Пажљиво су исцртавали лице, руке, ноге и стомак. Сваки цртеж и његова боја имали су одређено значење, било духовно или практично.

Иако су живели једноставно и били скромних могућности, њихов поглед на духовност и схватање изванматеријалног света био је веома сложен. Веровали су у два врховна натприродна бића која управљају целокупним светом и васионом. Једно биће је творац људи и он управља њима, а друго је творац природе и

Иако су ишли наги, Јаманеси су и те како држали до свог изгледа – волели су накит и правили га од каменчића, шкољки, тврдих плодова...

Жена Јаманеса која чека бебу одлазила је на најближе острво и на њему остајала док се не породи и не опорави, а онда се с приновом враћала у свој кану

Јаманес Индијанци су бојили и пажљиво исцртавали своје тело, најчешће геометријским фигурама и цртицама

управља животињама. Веровали су да духови мртвих одлазе у врсту раја у ком увек сија сунце. Али, право изненађење за беле истраживаче био је језик и говор Јаманеса.

Речи Јаманеса звучале су белим истраживачима љубазно и милозвучно и имале су пуно самогласника (за разлику од Селк'нам Индијанаца, чији је језик био прилично груб). Ипак, необично је да народ који највећи део године проводи у усамљеничком животу на мору има тако богат језик.

Јаманеси су имали и веома сложен језик боја. Тело су пажљиво бојили и исцртавали по себи цртице и геометријске фигуре. Свака боја је имала своје особито

ТРИДЕСЕТ И ДВЕ

На својим путовањима Чарлс Дарвин је посетио и Огњену земљу и упознао Јаманесе. Описао их је као примитивно племе људождера чији се језик састоји од стотинак речи. Овим површним описом начинио је велику грешку. Јаманеси никада нису били људождери, а њихов језик садржи најмање 32.000 речи! Многе од тих речи не могу се превести на европске језике. Имали су, на пример, пет израза за снег и још више за обалу. Употреба одређене речи зависила је од многих чинилаца. Да ли је, на пример, онај ко прича о некој обали већ био на њој или не,

каког вођу. Племена су у већем броју окупљала на обали углавном када је море данима немирно и опасно по живот или у срећним тренуцима када нека породица наиђе на обали на насуканог кита.

Вечна ватра

То је био повод за велико славље и гозбу која је трајала по неколико дана. Тада би се на обали окупало племе Јаманеса, позивајући у посету и два суседна племена Селк'наме и Алакалуфе. На брзину би се поред обале изградиле мале колибе од дрвета и коже и одмах палиле велике и многобројне ватре – то је био позив суседним племенима. На тим гозбама препричавале су се легенде из древних времена, али и доживљаји сваке породице. Ови сусрети били су прилика да се уговоре и обаве венчања јер ко зна када ће се породице поново састати. Изабрана девојка, њен отац и свекар градили

значење. Када би се родила беба, срећни отац бојио је лице црвеном бојом и украшавао груди и десно раме белим перјем. Када би, пак, неко из породице умро, сви би обојили лица у црно, ако су желели мир са неким другим племеном, бојили су лица у бело...

Јаманеси, или Јагани како су их називали Енглези, више не постоје. Заувек су извукли своје кануе на копно и ишчезли из наше стварности. Иза њих је остало само неколико црно-белих фотографија и песме сачуване у многобројним фонетским записима. Можда су заиста отишли на оно далеко место иза хоризонта где, по њиховим легендама, сунце увек сија.

Само по најачој зими Селк'нами и Јаманеси огртали су се крзном и обували мокасине

Донели су са собом своје обичаје, пушке, морална правила. По тим правилима сваки Индијанац морао је да носи европску одећу, ципеле, кошуљу, панталоне... Али, европска одећа и индијански начин живота нису се слагали: таква одећа била је непрактична за климу Огњене земље и готово увек хладна и влажна. Племена је за неколико година десетковано, готово сваки други Индијанац умро је од упале плућа или туберкулозе.

Шпански и португалски морепловци описивали су ове људе као дивљаке који ходају голи, имају више жена, немају душу ни осећања. Но, не треба заборавити да су посаде тих назовиистраживачких бродова углавном чиниле групе прописвета и пустолова који су кренули у потрагу за златом. Ништа друго није их занимало, људски живот понајмање. Тек почетком 20. века неколицина европских научника почела је озбиљно да проучава културу овог данас потпуно несталног

СЕЛК'НАМ – СВИ СМО ИСТИ

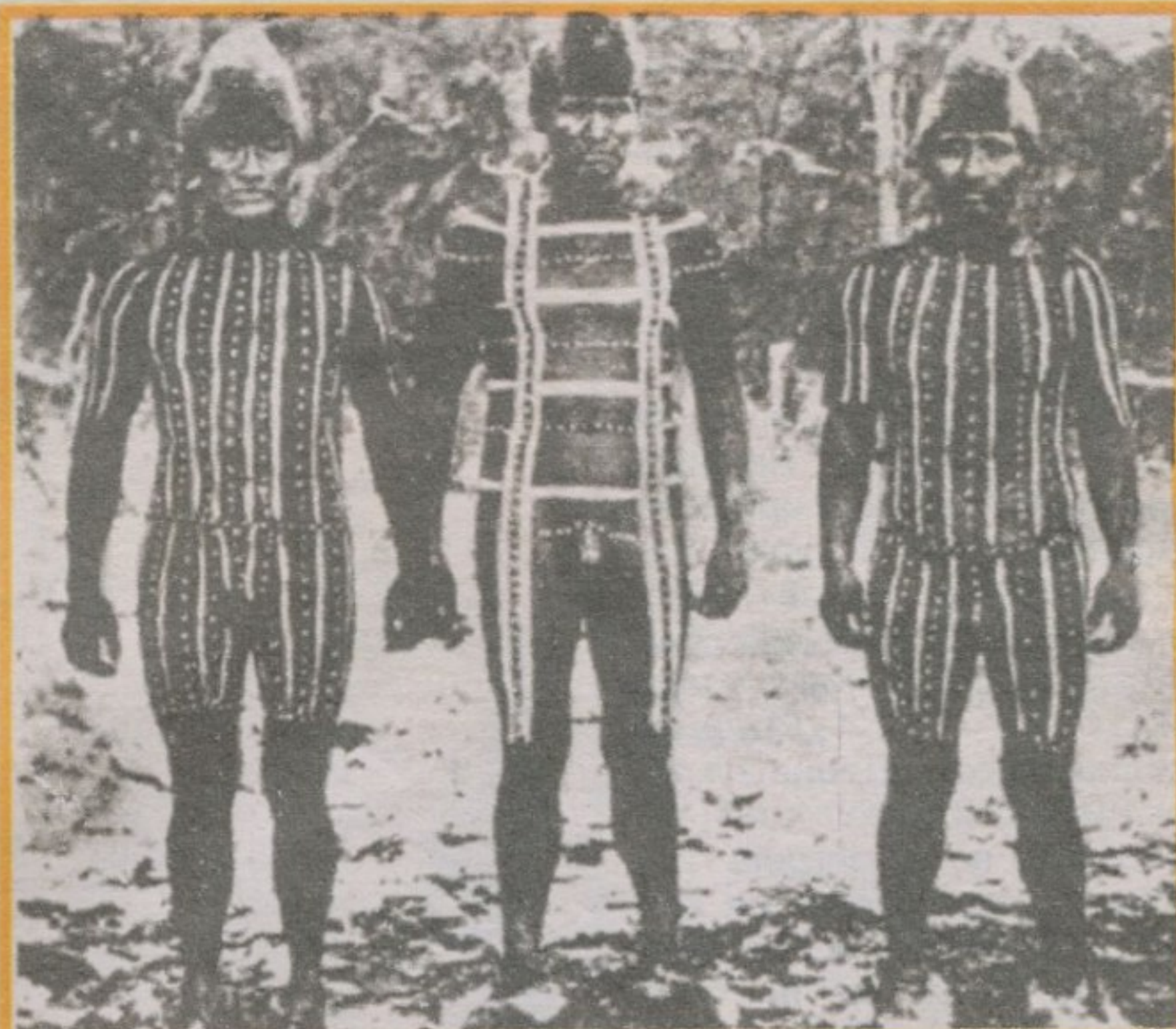
Друго велико племе Индијанаца живело је на Великом острву (Исла гранде). То је најпознатије племе са Огњене земље. Јаманеси су их звали Она (људи се севера), а они су сами себе звали Селк'нам (што на њиховом језику значи: сви смо исти). Велико острво је разним природним препрекама, рекама, језерима, стенама, шумама, степама (пампама) било подељено на 39 делова. Свака Селк'нам породица заузима је један део острва. Породице су имале од 40 до 120 чланова.

Бржи од коња?

Припадници овог племена били су горостаси. Није била реткост срести мушкарца високог готово два метра, док су жене биле високе око 170 центиметара.

Селк'нами су такође били номади, али су лутали само по Великом острву. Нису имали кануе нити су икада пловили. Због те особине звали су их и „људи пешаци“. Селк'нами не само да су били високи (заједно са сродним племеном из Патагоније били су највиши Индијанци који су икада живели у обе Америке), већ су то били и изузетно крупни људи. У древним записима шпанских и португалских морепловаца обавезно уз опис сусрета са неким припадником овог племена стоји и следеће: „... Пришао ми је један дивљак циновског раста, огромне главе и руку...“. Неки претерују и наводе: „... Ти људи су могли да трче брже од коња и да чупају велика стабла из корена.“

Припадници овог племена су, као и Јаманеси, углавном

Шамани, врачари, имали су веома важну улогу у тајанственом обреду званом хаин – превођењу дечака и девојчица у свет одраслих

ишли голи и боси, а када би снег добро нападао и када би ветрови фијукали пампама, огртали су коже гванако ламе, с длаком окренутом унутра, и обували своје грубе мокасине. На глави су, као и Јаманеси, имали капе – шубаре. И они су скидали маље са тела и мазали се машћу морских лавова.

Од чега су умирали?

Било која одећа коју би носили индијански ловци била би непрекидно мокра и хладна као и предео у коме су живели. Отежавала би им кретање и нарушила здравље. То потврђује и један тужан податак.

У првој половини 20. века бели досељеници су у великом броју, у потрази за златом, приспели на Огњену земљу.

племена. Најпознатији је већ поменути Лукас Е. Бриц чији је отац био мисионар, а на Огњеној земљи провео је скоро три деценије.

Чак и само име овог племена Селк'нам – сви смо једнаки – говори понешто о њиховом начину размишљања. Као и Јаманеси, нису имали никаквог вођу или поглавицу, нису имали касте нити класе и није постојала посебна подела између права мушкараца и жена. Једино су били забрањени бракови између припадника исте породице и са исте територије.

Селк'нам Индијанци сматрали су да ловац мора бити витак и мишићав. Његово тело је доказ да је кадар да лако ухвати плен и издржава

ХИЉАДЕ РЕЧИ

да ли се, у тренутку разговора, између њега и поменуте обале налази вода или копно... Нису то били само описи обала, већ и дата ситуација у којој би се она поменула. Хасук, дуан, лапикун, асетан, вахан – ми за све то имамо једну реч – обала. Занимљив је и глагол „подићи“. Ата – подићи шаком; мниката – подићи целом руком (обухватити и подићи); кумата – подићи ногом или главом; гоиата – подићи један предмет на други; мулата – подићи нешто са два прста (као шољицу за кафу). Да би објаснили различите породичне везе, користили су више од 50 речи ■

своју породицу. Жена таквог ловца, по неписаном правилу, требало је да буде мало дебља, што би говорило да хране има у изобиљу и да нико у породици не оскудева. Готово сви мушкарци из племена били су ловци, а жене су углавном скупљале плодове, разне воћке, печурке итд.

НЕЖНИ РОДИТЕЉИ

Мушкарци из племена Селк'нам ступали су у брак са двадесетак година, а жене са 17 или 18. Обично су остајали заједно до старости, али било је и развода, мада ретко. Имали су двоје или троје деце. Селк'нам Индијанци су били нежни родитељи, децу су веома поштовали и о њој је бринуло више људи из породице. Највише података о њиховој бризи за децу даје Лукас Е. Бриц. Бебе су, каже он, имале колевке у којима су их мајке љуљале. Описује и како мајка даје беби воду. „Вода је хладна, готово ледена, па зато прво мајка узме гутљај тако хладне воде, загреје га у својим устима, нагне се над дете и пусти да тако загрејана вода падне до његових усана.“ Даље наводи: „Ови људи никада се не љубе, немају такав обичај, али видео сам неколико пута како родитељи наслоне своје усне на мала дечија тела и тиме им исказују своју љубав.“

Жене су се углавном порађале саме и то поред неке реке, језера или морске обале. После порођаја жена сама сече пупчану врпцу и купа се заједно са бебом. За рођење бебе везан је и један необичан и прилично непрактичан обичај познат под називом ковада. То је обичај да муж верно пропати порођајне болове своје жене, као да се и сам порађа. Кука и превија се, облива га зној... После порођаја и купања жена жури у своју колибу где се муж савија од болова. Ту га чува, теши и храни извесно време, док се, ваљда, мушка породица не дозове к себи ■

Показивање остарелог или дебелог тела није било прихватљиво. Старији ловци но-

Селк'нам Индијанци имали су двоје или троје деце коју су веома поштовали и брижно чували

Тенениск, један од последњих великих шамана Огњене земље, умро је 1926. године

сили су стога неку врсту одеће начињене од кожа не би ли на тај начин сакрили оно чега су се стидели.

Позив у сну

Селк'нами су били монотеисти, веровали су у постојање једног бога. Његово име било је Темаукел, он је творца људи и свега што их окружује. Он нема тело, колибу, жену ни децу, већ усамљен живи на једном светлећем месту иза неба. Звезде су, по њиховом веровању, биле отвори на небу кроз које је могла да се назре светлост тог места, а Темаукел кроз звезде будно мотри шта се дешава на Земљи.

Веровали су и у постојање људске душе коју су називали каспи. После смрти сваког

припадника племена његова душа напушта овај свет и одлази да живи горе, иза неба, у краљевству Темаукела.

Посебно место у племену заузимају шамани – врачеве. То је могао да буде сваки мушкарац или жена из племена. Ко ће то бити, није се знало унапред јер је будући шаман позив добијао у сну. Јављао му се дух неког претходног шамана и давао му своју посебну песму, моћ и знање. Након тога „изабраник“ би пролазио обуку која је трајала две до три године. У зависности од потребе, шаман је могао бити лекар (курандеро) који лечи болесне саплеменике, чаробњак који утиче на време и одушевљава својом песмом којом китове наводи на обалу да се насучу, или вештац који баца зле чини на непријатеља.

Један од последњих великих шамана са Огњене земље живео је почетком 20. века. Звао се Тенениск и био је међу

угледнијим људима у племену... И данас постоје звучни записи његових магичких песама које је снимила неколицина европских истраживача. И опет нам је Лукас Бриц оставио најверније описе овог моћног човека: „Био је атлетски грађен, широких рамена и висине око 177 cm, продорног погледа, орловског носа и косог, забаченог чела, личио је на некога ко не живи у нашем, стварном свету. Био је доброћудан и разуман човек. Знали смо се двадесет пет година. Последњих година, када смо заиста постали добри пријатељи, често сам се шалио

на његов рачун говорећи му да међу прецима мора да је имао каквог орла или гаврана. Од њега сам чуо да је шаман способан да у трансу одлази у далеки свет где живе мртви и да тамо може видети ствари које ће се тек догодити. Учио ме је да такви људи имају велику моћ, али да она некада може бити изузетно јака, а некада равна нули.“

Тенениск је умро 1926. године, као и многи његови саплеменици, од неке болештине коју су бели досељеници донели на Огњену земљу. Његова жена Лелувацин такође је била шаман. Осим једне избледеле фотографије, снимљене почетком века, о њој готово да нема никаквих других података.

ХАИН – КАДА

Један од најважнијих задатака сваког шамана било је учешће у „обреду преласка“ познатом под називом хаин. То је био најважнији ритуал у животу сваког Селк'нам Индијанца – прелазак из једног животног доба у друго. Током тог тајанственог обреда шамани су помагали младићима и девојкама да из детињства пређу у свет одраслих. У току ноћи хаина шамани су молили богове да прихвате младог саплеменика, који се називао клоке-тен, као зрелог човека који може слободно да управља својим животом и својом судбином. Младим Селк'намима у току хаина причали су легенде о томе како је настао свет и људи на њему. Најпознатија је забележена у списима многих истраживача тако да је до наших дана стигла у готово непромењеном облику:

„У давно доба, у времену без времена на земљи су живели Хоовини (то су били моћни ша-

ПОСЛЕДЊА

Селк'нама више нема. Бели досељеници који су од 1880, у потрази за златом, стизали на Огњену земљу убијали су их пушкама и болестима. Убијали су их из обести, неосноване мржње према њима или зато што су им крали овце. Досељеници су на индијанској земљи основали огромне поседе и гајили хиљаде оваца. Право приватне својине Индијанци нису могли да схвате – овце су биле добре за јело и живе су на земљи на којој су ова племена ловила хиљадама година. Није им било јасно да она више није њихова.

За нешто мање од стотину година потпуно су истребљени. Последња три припадника Селк'нам племена умрла су у другој половини 20. века. Били су то Естебан Јисхтон који је умро 1969. године, Лола Киспија, жена шамана, последња која је у потпуности живела по старим индијанским обичајима, умрла је 1966. године у дубокој старости, и Ангела Лу-их, такође шаман племена, умрла је 1974. године.

Од четири велика племена – Јаманес, Алакалуфес, Селк'нам и Хаусх – која су хиљадама година живела на територији Огњене земље није остао ни један једини чистокрвни потомак. Већ

ПОДНИКНИ
ЗАБАВНИК

ДЕТЕ ПОСТАЈЕ ЧОВЕК

мани, планете и понека звезда). Међу њима су постојали и мушкарци и жене. Жене Хоовини су владале, а мушкарци Хоовини морали су да раде све: да лове, одржавају ватру, бригу о деци, спремају храну, праве корпе... Хаин се у то време обављао само за женске Хоовине. Тада су из дрвећа, земље, стена и река излазили застрашујући духови природе и упућивали младе како треба живети у зрелом добу. Мушкарци Хоовини, застрашени, све су гледали издалека. Али, једног дана, Крен (Сунце) открио је да жене не господаре духовима, већ се прерушавају у њих да би мушкарце држале у страху и ропству. Када су то сазнали, бесни Хоовини мушкарци напали су и побили све Хоовине жене. Спасла се само Кре (Месец), која је била Сохон Уханте (најмоћнији од најмоћнијих шамана), побегла на небо и претворила се у Месец. Пре то што је успела да побегне,

Крен (Сунце) ухватио је своју жену Кре (Месец) и бацио у ватру хаина. Зато она и данас има лице које гори. Сунце и даље јури своју жену Месец, али је никада више није стигао.

Остали Хоовини мушкарци покупили су све своје девојчице и дечаке и кренули даље. Прешли су преко истока где су Анди и средиште васионе где живи врховни бог Темаукел (реч – најмоћнија од свих), затим су отишли на север где је земља мртвих и најзад се спустили далеко на југ где су одлучили да остану. Ту на југу Хоовини су се претворили у све оно што нас данас окружује. Тако је настао данашњи свет и време је почело да тече. Неки од њих претворили су се у ветар (схену), снег (хос), море (коск), кишу (схалу), од других су настале животиње, а трећи су се претворили у Селк'наме који ће постојати док буде времена!" ■

ЗЕМЉА ЉУДИ

двадесетак година научници настоје да што више сазнају о овим племенима. Али, још нису открили ништа више но што пише у старим и често несређеним списима малобројних европских истраживача, који су се срчано залагали да језик и обичаји ових народа остану бар негде записани или снимљени.

Нама је овај предео, смештен на супротној страни

наше планете, познат под називом Огњена земља. У светској литератури углавном може да се нађе под шпанским називом Тјера дел фуего (Tierra del Fuego), а Селк'нам Индијанци су ту исту земљу, док је још била њихова, звали Кару Кинка или у преводу „последња земља људи“ (последња насељена земља). Случајност или не, тек – ово је заиста била последња земља на тлу обе Америке коју су запосели бели досељеници ■

Деса Ђорђевић-Милутиновић

Само по најјачој хладноћи, када се и море заледи, напуштали су кануе и на копну подизали заклоне од грања покривене кожом гванако ламе, видре, фоке или лисице

Свет у бројкама

САОБРАЋАЈНА ГУЖВА

650

килограма аутомобилског горива по глави становника сваке године потроше житељи Европске заједнице.

608

килограма бензина или нафте по глави становника сваке године потроше Италијани, што је ништавни поређењу са...

2964

килограма аутомобилског горива које по становнику потроше у Луксембургу за само годину дана! Када је о аутомобилском гориву реч, они су европски шампиони потрошње.

45

одсто повећана је потрошња горива за аутомобиле у Европи, у поређењу са 1985. годином. Овај податак говори да су аутомобили закрчили Стари континент, али и како је живот без аутомобила постао готово немогућ.

139

одсто повећана је потрошња бензина и нафте за потребе аутомобилског превоза у Португалу и Шпанији током протеклих 15 година. Подаци о огромном загађењу животне околине нису, очигледно, утицали на власнике аутомобила...

21

одсто повећана је потрошња аутомобилског горива у Шведској и то је најмањи пораст потрошње од свих земаља Европске заједнице.

500

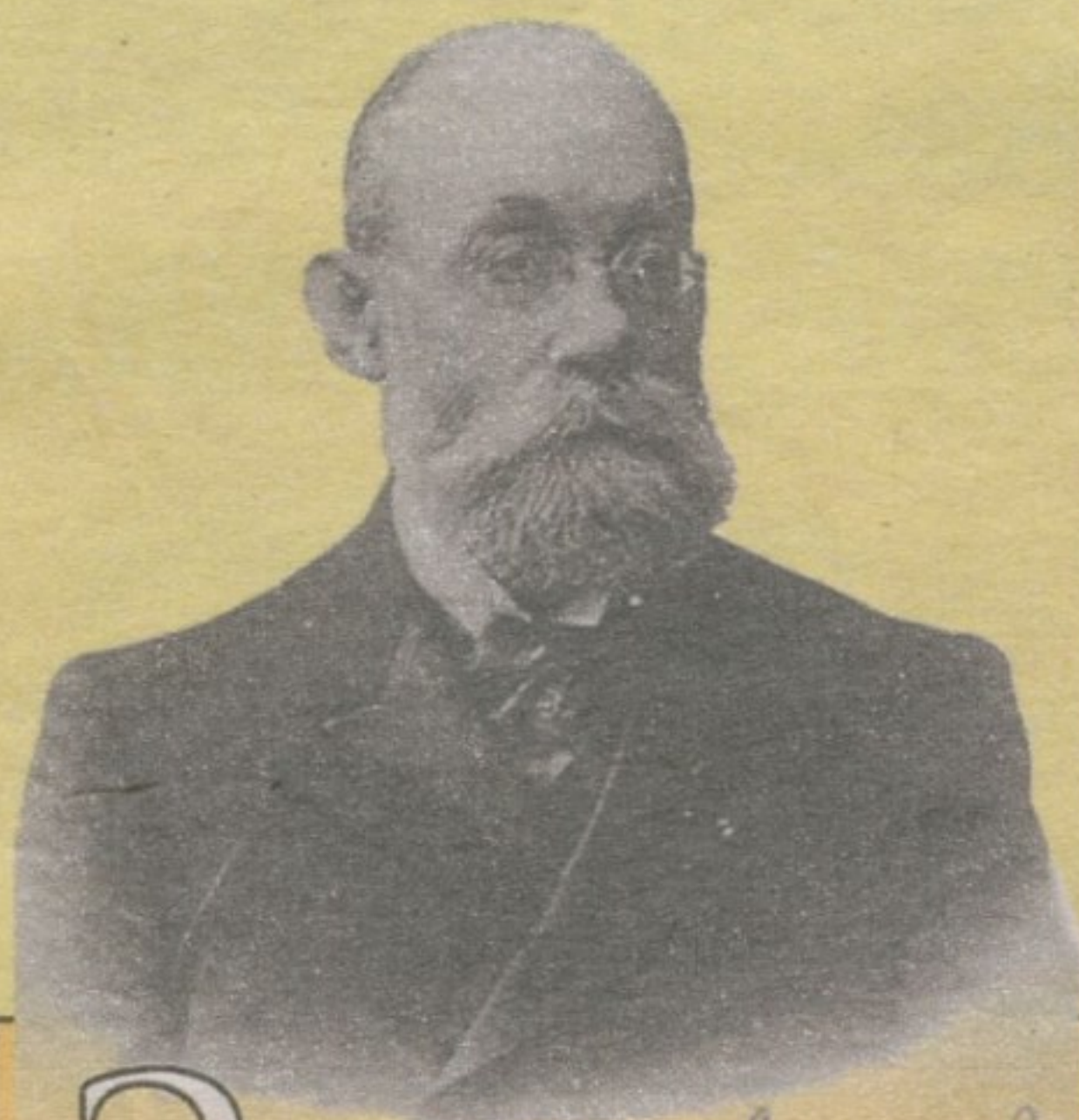
километара на час брзина је коју развија нови воз „Трансрапид“ експериментално пуштен у саобраћај на северу Немачке.

40

седишта има у једном вагону „Трансрапида“, а воз се састоји од три вагона ■

— тридесет девет

ПЛАТИ А КРСТИХ

3. *Stojan Novaković*

Мисао о изради великог речника српског језика (на њу је дошао Стојан Новаковић) родила се 1888. године. Одбор за остварење тог подухвата почео је да ради 1893. Када је објављен први том?

- А: 1899.
- Б: 1913.
- В: 1959.
- Г: 1960.

1.

Београд је први пут доспео под српску власт 1284. године захваљујући једном нашем краљу из династије Немањића који га је добио као мираз од угарског краља чијом се кћерком оженио. Који је то Немањић?

- А: Стефан
- Б: Драгутин
- В: Милутин
- Г: Урош

2.

Шта на арапском значи цифра, израз који се у многим језицима, само с незнатном разликом, користи и данас?

- А: Нула
- Б: Мало
- В: Сићушно
- Г: Незнатно

4.

Шта је стива, или морска пена како се још зове, од које се праве украсни предмети, нарочито луле?

- А: Метал
- Б: Хемијска смеша
- В: Хемијско једињење
- Г: Минерал

5.

По чему је био познат Стентор, учесник Тројанског рата?

- А: По лукавости
- Б: Мудрости
- В: Јаком гласу
- Г: Издржљивости

6.

Колико је мува једним ударцем убио јунак Дизнијевог стрипа „Храбри кројач“?

- А: 6
- Б: 7
- В: 8
- Г: 9

7.

Како се код Феничана и Картагињана звао бог Сунца, ватре и рата коме су приношене људске жртве и чије се име и данас користи за свирепост?

- А: Молох
- Б: Молос
- В: Молуск
- Г: Молескин

8.

Шта сакупљају коколефили?

- А: Шарене каменчиће
- Б: Кључеве
- В: Шкољке
- Г: Привеске

9.

Како се зове стена која је потопљена приликом изградње хидроцентрале „Бердап“ на Дунаву?

- А: Бабе
- Б: Бабуна
- В: Бабакај
- Г: Баракауда

10.

Од свих животиња паукови могу да живе на највећим висинама где се хране само оним што им ветрови доносе. До које их висине налазимо?

- А: 6000 метара
- Б: 6500 метара
- В: 7000 метара
- Г: 7500 метара

11.

Коју од ових слика није насликао Сава Шумановић?

- А: Весела браћа
- Б: Жене крај језера
- В: Пијана лађа
- Г: Улица у Шиду

12.

Поред тога што је Голгота место на коме је, по Библији, разапет Исус Христос, иста реч у преносном смислу значи мученички пут, мучеништво. Шта на изворном арамејском значи реч голгота или гулгота?

- А: Несрећа
- Б: Лобања
- В: Вешала
- Г: Распеће

13.

Једна улица усред Београда носи име јунака Конде из Првог српског устанка, Епирца по рођењу, који је из турске војске, где је имао звање бимбаше, прешао на страну Срба. Шта је у турској војсци био бимбаша?

- А: Четовођа
- Б: Вођа јаничара
- В: Заповедник над 1000 људи
- Г: Извиђач

14.

Колико километара износи највећа даљина до које може да се чује грмљавина?

- А: 7-10
- Б: 9-15
- В: 18-22
- Г: 29-35

15.

Који је истраживач први стигао на Јужни пол?

- А: Роберт Скот
- Б: Руал Амундсен
- В: Ричард Берд
- Г: Џејмс Рос

16.

Када у некој песми почетна слова стихова дају неко име или реч, то се зове акростих. Али, акростих се назива и порез који су у средњем веку два црногорска града плаћала српским владарима. Која два града?

- А: Бар и Будва
- Б: Херцег-Нови и Тиват
- В: Котор и Цетиње
- Г: Улцињ и Подгорица

17.

Из ког је језика преузета реч копачка, назив за ципелу фудбалера?

- А: Немачког
- Б: Мађарског
- В: Чешког
- Г: Пољског

18.

Како се назива највећи грчки храм старог века саграђен у дорском стилу?

- А: Пантенол
- Б: Пантенон
- В: Пантелон
- Г: Партенон

19.

Како се звао сплав на коме је Норвежанин Тор Хејердал са дружином препловио Тихи океан од Перуа до Тахитија?

- А: Рики-Тики
- Б: Кон-Тики
- В: Тави-Тики
- Г: Мики-Тики

20.

Једна од најуспешнијих жена преводилаца код нас у 19. и 20. веку звала се Станка и носила је исто презиме као и њен брат, познати писац. Чија је она сестра?

- А: Милована Глишића
- Б: Драгутина Илића
- В: Бранка Радичевића
- Г: Јована Стерије Поповића

К. В.

1964.

РОЂЕНИ

7. јануар: Николас Кејџ, амерички филмски глумац.

Николас Кејџ

27. јануар: Бриџит Фонда, америчка филмска глумица, унука Хенрија Фонде.

9. јул: Ђанлука Вијали, италијански фудбалски репрезентативац.

31. октобар: Марко ван Бастен, холандски фудбалски репрезентативац.

УМРЛИ

30. јануар: Ален Лед, амерички филмски глумац.

25. фебруар: Морис Фарман, пионир француског ваздухопловства.

12. март: Јован Бијелић, наш сликар.

24. април: Герхард Домаг, немачки биолог, добитник Нобелове награде.

28. мај: Џавахарлал Нехру, премијер Индије од њене независности.

18. јун: Ђорђо Моранди, италијански сликар.

12. август: Ијан Флеминг, британски писац, „отац“ тајног агента Џејмса Бонда.

18. септембар: Шон О'Кејзи, ирски драмски писац.

28. септембар: Харпо Маркс, амерички комичар, један од чувене браће Маркс.

15. октобар: Кол Портер, амерички џез композитор.

ПОГИНУЛИ

24. мај, Перу: 300 особа на фудбалској утакмици у стампеду насталом када су навијачи, разјарени због непризнатог гола, с трибина јурнули на терен, а полиција узвратила сузавцем и мецима.

Британија: Џона Вајта, интернационалца фудбалског клуба „Тотнем хотспр“, ударио и усмртио гром док је седео испод дрвета на терену за голф у Енфилду.

НОВИ ПРЕДСЕДНИК

3. новембар, САД: Линдон Џонсон изабран за председника САД. Ово је његов први мандат ако се не рачуна време кад је био

председник после убиства Џона Кенедија.

НОВИ КРАЉ

6. март, Атина: преминуо грчки краљ Павле. Наследио га је син Константин.

МАЛИ ПРИНЦ

10. март, Лондон: британска краљица Елизабета II родила четврто дете, а трећег сина.

ВЕНЧАНИ

19. фебруар, Лондон: глумац Питер Селерс и глумица Брит Екланд.

15. март, Монреал: филмске звезде Ричард Бартон и Елизабет Тејлор.

18. септембар, Атина: млади грчки краљ Констан-

тин и данска принцеза Ана-Марија.

БИТЛСОМАНИЈА

11. април, САД: композиције Битлса заузеле свих пет места на Билборду топ фајв (Billboard Top Five).

ОТВОРЕНО

4. септембар, Шкотска: висећи мост, најдужи у Европи, преко реке Форт.

22. новембар, Њујорк: мост Верацано, један од најдужих на свету, на улазу у њујоршку луку.

НОБЕЛОВЕ НАГРАДЕ

Мир: Мартин Лутер Кинг, амерички борац за расну једнакост.

Физика: Чарлс Хард Та-

Елизабет Тејлор и Ричард Бартон

унз, амерички физичар, Николај ГенADIJEВИЧ Басов, совјетски физичар, и Александар Михајлович Прохоров, совјетски физичар.

Хемија: Дороти Мери Хокин Кроуфут, британска хемичарка.

Медицина: Конрад Блок, амерички биохемичар, и Федор Линен, немачки биохемичар.

Књижевност: Жан-Пол Сартр, француски филозоф и књижевник. Награду је одбио.

ОСНОВАНО

2. јун, Јерусалим: у циљу окупљања разних палестинских група у изгнанству основана Палестинска ослободилачка организација ПЛО (PLO – Palestinian Liberation Organization).

ПОЧЕТАК СУКОБА

12. фебруар, Кипар: између Турака настањених на источном делу Кипра и Грка дошло је до крвавог сукоба и тамо ће бити упућене мировне снаге Уједињених нација.

ПРВИ ПУТ

1. јануар, Британија: BBC емитовао Top of the Pops, музичку емисију са хитовима који су заузели прва места.

13. април, Холивуд: Сидни Поатје први је Црнац који је добио награду Оскар.

16. април, Западна Немачка: Цералдина Мос прва је жена која је сама авионом облетела свет.

23. јун, Јужноафричка Република: снег у Јоханесбургу први пут откако се памти.

Јапан: чувени јапански „воз-метак“ први пут у саобраћају на линији Токио – Осака. Он се креће брзином од 210 километара на сат.

ПРЕСУДЕ

7. март, Лос Анђелес: два човека осуђена на доживотну робију због отмице сина Френка Синатре.

14. март, Далас: Џек Руби, који је убио Лија Харвија Освалда, осуђен на смрт.

16. април, Британија: два наест чланова банде која је 1963. извршила велику пљачку воза осуђено на робију од укупно 307 година.

11. јун, Преторија: Нелсон Мендела и још осморица вођа борбе црнаца про-

тив апартхејда у Јужноафричкој Републици оптужени су за заверу у циљу свргавања владе и осуђени на доживотни затвор.

ОБЈАВЉЕНО

„Херцог“, роман америчког писца Сола Белоуа.

„Речи“, аутобиографско

Нелсон Мендела

дело француског филозофа и књижевника Жан-Пола Сартра.

„Човек једне димензије“, есеји немачког филозофа и социолога Херберта Маркузеа.

„После пада“, драма америчког књижевника Артура Милера с мотивима из његовог несрећног брака с Мерилин Монро.

ЗИМСКА ОЛИМПИЈАДА

29. јануар, Аустрија: отворене IX зимске олимпијске игре у Инсбруку.

ВЕЛИКИ ПЛАН

6. фебруар, Лондон: Британија и Француска договориле се да се испод канала Ламанш, који раздваја ове две земље, изгради тунел који ће коштати 160 милиона фунти стерлинга.

ИЗУМИ И ОТКРИЋА

● Амерички математичар Пол Коен доказао да Канторов хипотеза континуума не зависи од других аксиома теорије скупова и да се у теорију скупова може укључити као посебан аксиом.

● Швајцарска млекара „Вербандс Молкереј“ пустила у продају дуготрајно млеко.

● Џон Кемени и Томас Куртис развили компјутерски програм BASIC.

● Амерички свемирски сателит „Ренџер 7“ послао на Земљу снимке Месечеve површине изблиза.

● Британски астроном и

математичар Фред Хојл образложио нову теорију универзалне гравитације.

● Група совјетских физичара добила вештачки 104. хемијски елемент периодичног система елемената назван курчатовијум према совјетском физичару Игору Васиљевичу Курчатову.

● Амерички физичар Мареј Гелман поставио хипотезу кваркова, честица од којих се састоји „елементарна“ честица. Он је претпоставио да има 6 кваркова помоћу којих се, теоријски, могу изградити све друге елементарне честице. Назив кварк је реч без одређеног значења и узета је из дела Џејмса Џојса „Финеганово бдење“.

● „Америчка дуванска компанија“ пустила на тржиште цигарете „карлтон“ са смањеним процентом катрана, такозване low-tar цигарете.

ПИРАТЕРИЈА

2. јул, Британија: радио Керолајн и радио Атланта ујединили се и основали прву националну пиратску радио-станицу која емитује искључиво поп музику и слуша се више него све остале у Британији. Она се налази на броду „негде испред источне обале“ и ради легално у међународним водама.

НОВА НУКЛЕАРНА СИЛА

16. октобар, Кина: Кина обавила пробу своје прве атомске бомбе у близини границе са СССР.

ГЛАВНИ ОСКАРИ

Најбоља женска улога: Патриша Нил у филму „Худ“.

Најбоља мушка улога: Сидни Поатје у филму „Љиљани у пољу“.

Најбоља режија: британски редитељ Тони Ричардсон за филм „Том Џонс“.

Најбољи филм: „Том Џонс“ британског редитеља Тонија Ричардсона.

ФИЛМОВИ

„Мери Попинс“, мјузикл Волта Дизнија са Џули Ендрјус и Диком ван Дајком.

„Грк Зорба“, америчког редитеља Мајкла Какојаниса са Ентонијем Квином и Аленом Бејтсом.

„Др Стрејнцлав“, америчког редитеља Стенлија Кјубрика с Питером Селерсом.

Војници-лутке за развијање ратничког духа код дечака: GI Joe се продаје у САД, Action Man у Европи и обојица су бестселери

„Ноћ игуане“, америчког редитеља Џона Хјустона с Ричардом Бартоном, Авом Гарднер и Дебром Кер.

„Шербурски кишобрани“, француског редитеља Жака Демија с Катрин Денев и Нином Кастелнуовом.

„За шаку долара“, „шпагети вестерн“ италијанског редитеља Серђа Леонеа с Клинтон Иствудом, Ђан Маријом Волонтеом, Хосе Калвом и Лијем ван Клифом.

Клинт Иствуд

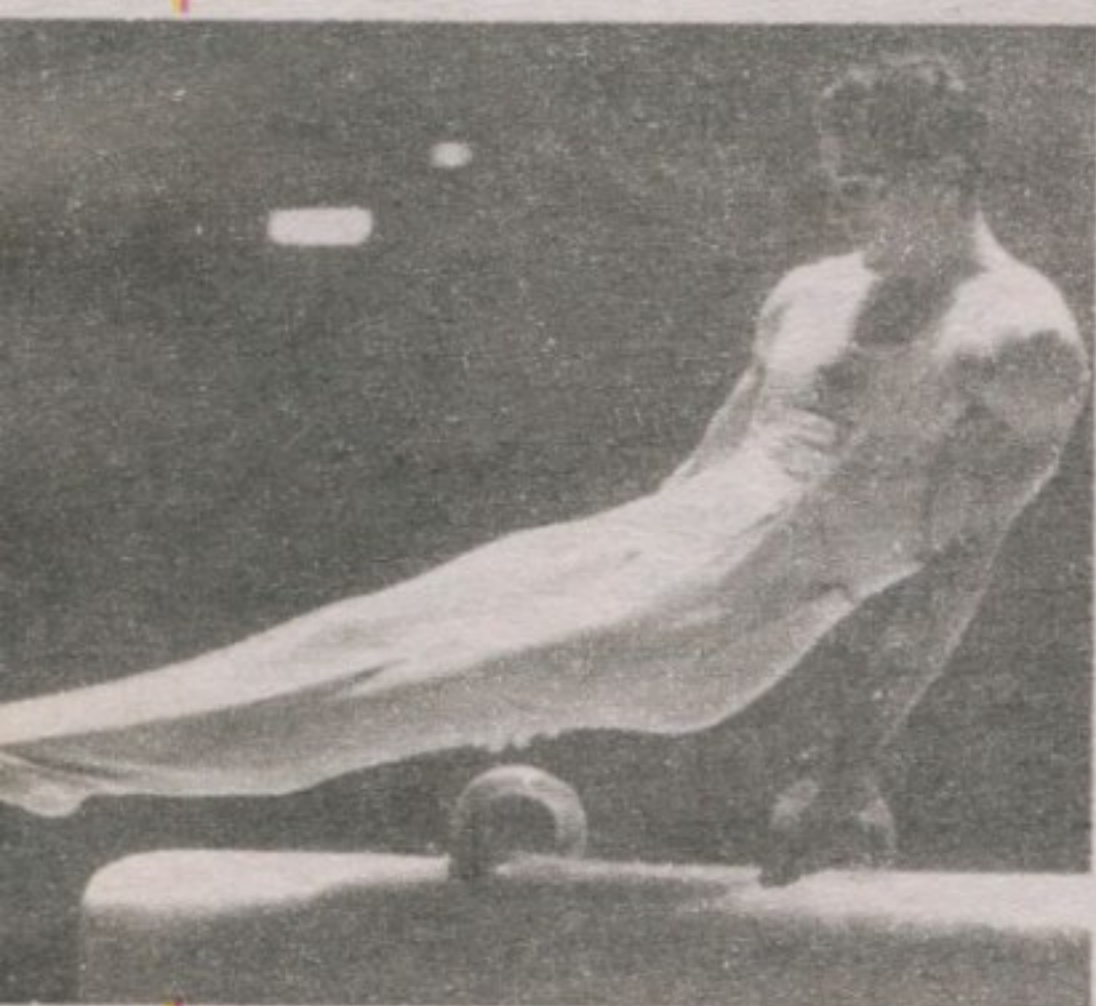
„Јеванђеље по Матеји“, италијанског редитеља Пјера Паола Пазолинија са Енрикеом Иразокијем, Маргеритом Карузо, Сузаном Пасолини и Марчелом Морантеом.

„Моја драга леди“, мјузикл америчког редитеља Џорџа Кјукора са Одри Хепберн и Рексом Харисоном.

„Голдфингер“, филм о тајном агенту Џејмсу Бонду са Шоном Конеријем.

ЈУГОСЛОВЕНИ НА ОЛИМПИЈАДИ

24. октобар, Токио: на 18. олимпијским играма Југославија је освојила две златне медаље: атлетичар **Мирослав Церар** на коњу с хватаљкама и рвач **Бранислав Симић**, у средњој категорији; једну сребрну: **репрезентација ватерпола**; две бронзане медаље: гимнастичар **Мирослав Церар** на вратилу и рвач **Бранислав Мартиновић** у перо категорији.

Сребрна ватерполо репрезентација

У ватерполо репрезентацији играли су: Милан Мушкатировић, Иво Трумбић, Златко Шименц, Бошко Станишић, Мирко Сандић, Антон Нардели, Винко Росић, Озрен Боначић, Зоран Јанковић, Фране Нонковић и Карло Стипанић.

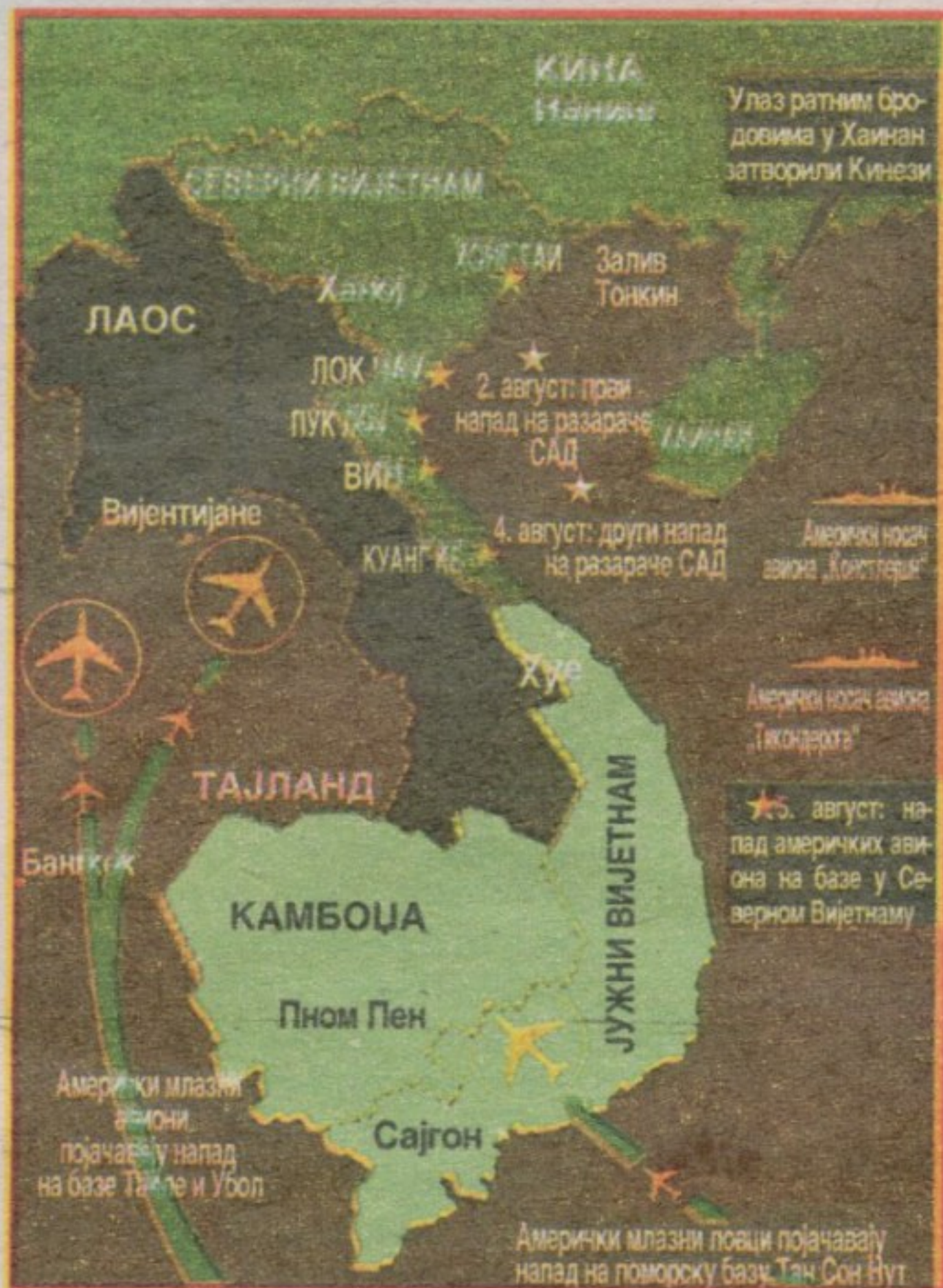
МУЗИЧКИ ХИТОВИ

1. „Can't Buy Me Love“, Битлси
2. „Feel Fine“, Битлси
3. „Glad All Over“, Дејв Кларк Фајв
4. „Needles and Pins“, Серчерси
5. „Anyone Who Had a Heart“, Сила Блек

Он и његов саксофон

четрдесет четири —

Овако је почело

АМЕРИКА ПРОТИВ ВИЈЕТНАМА

7. АВГУСТ

Председник САД Линдон Џонсон тражио је и добио подршку Конгреса да „предузме све неопходне кораке“ против комунистичког режима у Северном Вијетнаму. Неки чланови Конгреса изразили су бојазан да би такво овлашћење могло да увуче САД у нежељени рат.

До кризе је дошло пошто су, наводно, три северновијетнамска торпедна чамца руске израде у недељу напала амерички разарач „Медокс“ у заливу Тонкин не наневши му никакве штете. С „Медокса“ су одговорили паљбом и један чамац је погођен, а два су успела да побегну. Председник Џонсон одмах је наредио напад с носача авиона „Тикондерога“ и „Констлејшн“. Према америчким изворима, уништено је 25 вијетнамских торпедних чамаца и 4 поморске базе, а тешко је оштећено нафтно постројење на дужини од 160 километара на обали Северног Вијетнама ■

КАСИЈУС КЛЕЈ ШАМПИОН

25. ФЕБРУАР, МАЈАМИ

Амерички боксер, двадесетједногодишњи хвалисави Касијус Клеј који је пре четири године освојио златну олимпијску медаљу у полутешкој категорији, победио је фаворита и светског шампиона Сонија Листона. Пред публиком одушевљеном његовим стилем и брзим радом ногу он је нокаутирао Листона који с повређеним оком и раменом није био у стању да настави меч ■

Касијус Клеј — „I'm the Best“

ХРУШЧОВ УПАО У КЛОПКУ

15. ОКТОБАР, МОСКВА

Никита Хрушчов, неоспорни вођа Совјетског Савеза дуже од шест година, смењен је у „удару“ у Кремљу и отправљен у пензију. Његово место на челу КП Совјетског Савеза заузео је Леонид Брежњев, а место премијера Алексеј Косигин ■

Никита Хрушчов

ОНА ЈЕ НОВА МОДА

13. ФЕБРУАР, ЛОНДОН

Мери Квант, британска дизајнерка која се прославила лансирањем мини-сукње, бацила је Паризу рукувицу у лице променивши светску моду: хаљине имају облик слова А и високо су изнад колена, ципеле су равне... Лондон је постао центар светске моде ■

Мери Квант

КОЛТРЕЈН ПОД СВЕТЛОШЋУ РЕФЛЕКТОРА

Тенор саксофониста Џон Колтрејн, ученик Мајлса Дејвиса, постао је један од водећих цез музичара шездесетих година века.

Његова композиција из 1960. „My Favorite Things“ пружила је солистима дотад невиђену слободу импровизације, а албум из ове године „A Love Supreme“ донео му је место вође авангарде ■

ПРВИ ПРЕДСЕДНИК НЕЗАВИСНЕ КЕНИЈЕ

12. ДЕЦЕМБАР, НАЈРОБИ

Данас је Кенија постала независна држава у саставу Комонвелта, а Џомо Кенијата, поглавица најутицајнијег племена Кикијуи, њен први председник ■

Бојана Дожић

ЗАБАВНИК

19. 4. 2002.

Необични дијаграми и задачи

Са шаховских меридијана

Шаховске посластице

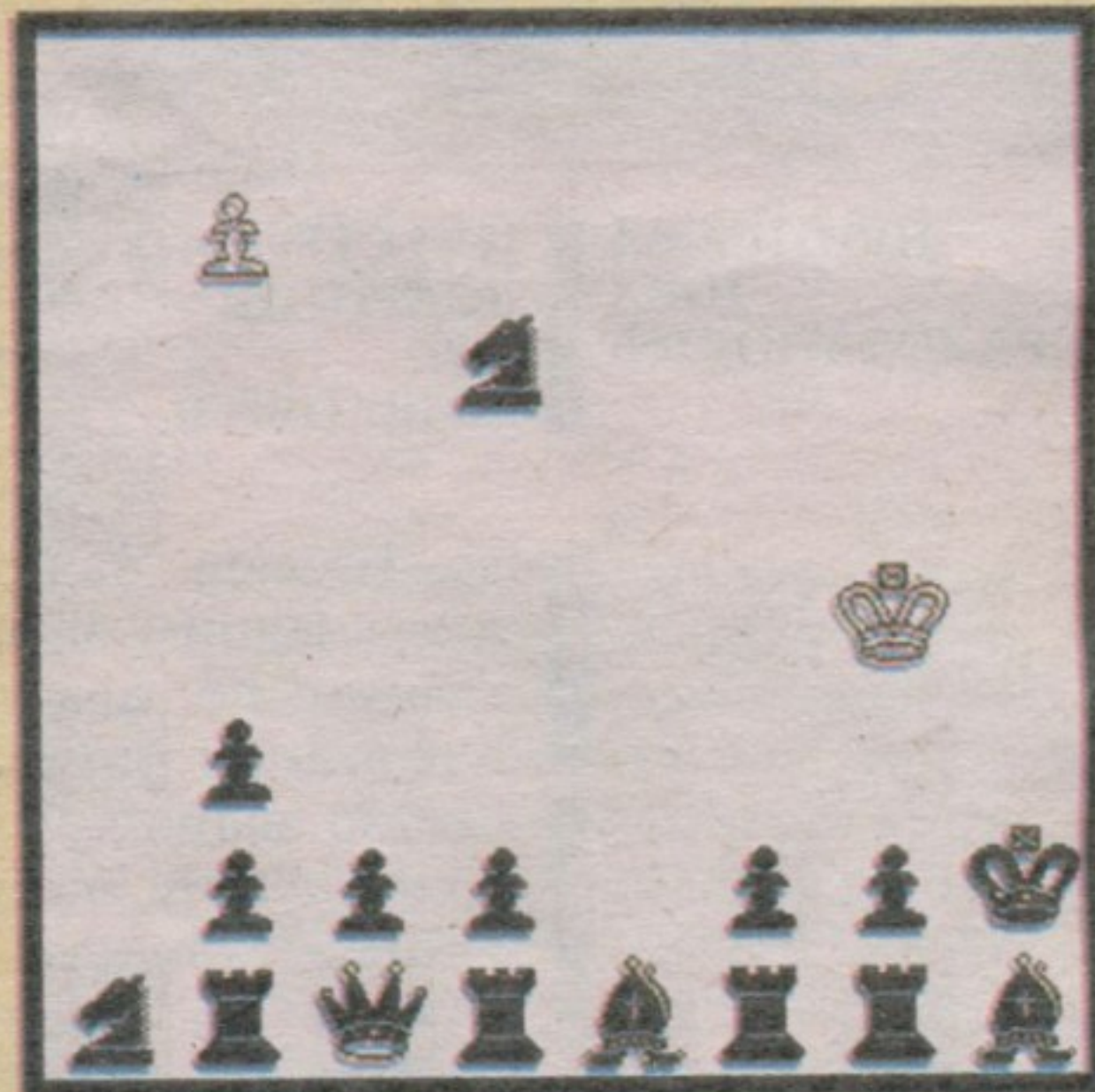
У шаховским задацима правило је да водич белих фигура вуче први потез. У овом случају, на крајње необичном дијаграму, решење је необично. Бели добија без обзира ко је на потезу. Необичност позиције граничи се с фантастиком јер бели има само пешака и краља, а црни све фигуре – али су непокретне (патиране) све осим краља. Овакви задаци захтевају мало оштроумности јер ако би бели одмах претворио пешака у краљицу на пољу d8 црни би био у пату. Зато бели мора да нађе другачије, победничко решење. То се односи и на си-

У овом, другом по реду шаховском задатку, који се зове студија, задатак белог је да ремизира. Како, упитаћете се.

Сада бели располаже свим фигурама од којих су неке непокретне, али је невоља у томе што му је краљ у матној мрежи. Црни ловац са поља d6 уз помоћ краља који је на пољу d8 само што није рекао у првом следећем потезу мат бели краљу узимањем коња на пољу c7 (1. L:c7 мат). Али, бели је на потезу и серијом одбрамбених потеза жртвује, једну за другом шест фигура. Следи

Да се у шаху дешава и немогуће, показује и следећи пример који је такође дело маште шаховског композитора. Црне фигуре су се престројиле, па су заузеле позицију белог који је остао само с пешаком и краљем. Невоља је што је црни краљ, и поред потпуне материјалне предности, огољен и прети му мат. Ако се бели пешак са поља b7 промислише у краљицу, наступа пат. Зато бели мора да шест наредних потеза маневрише другим фигурама да би матирао црног ■

Др Ото Титус Блати

Мат у 6 потеза

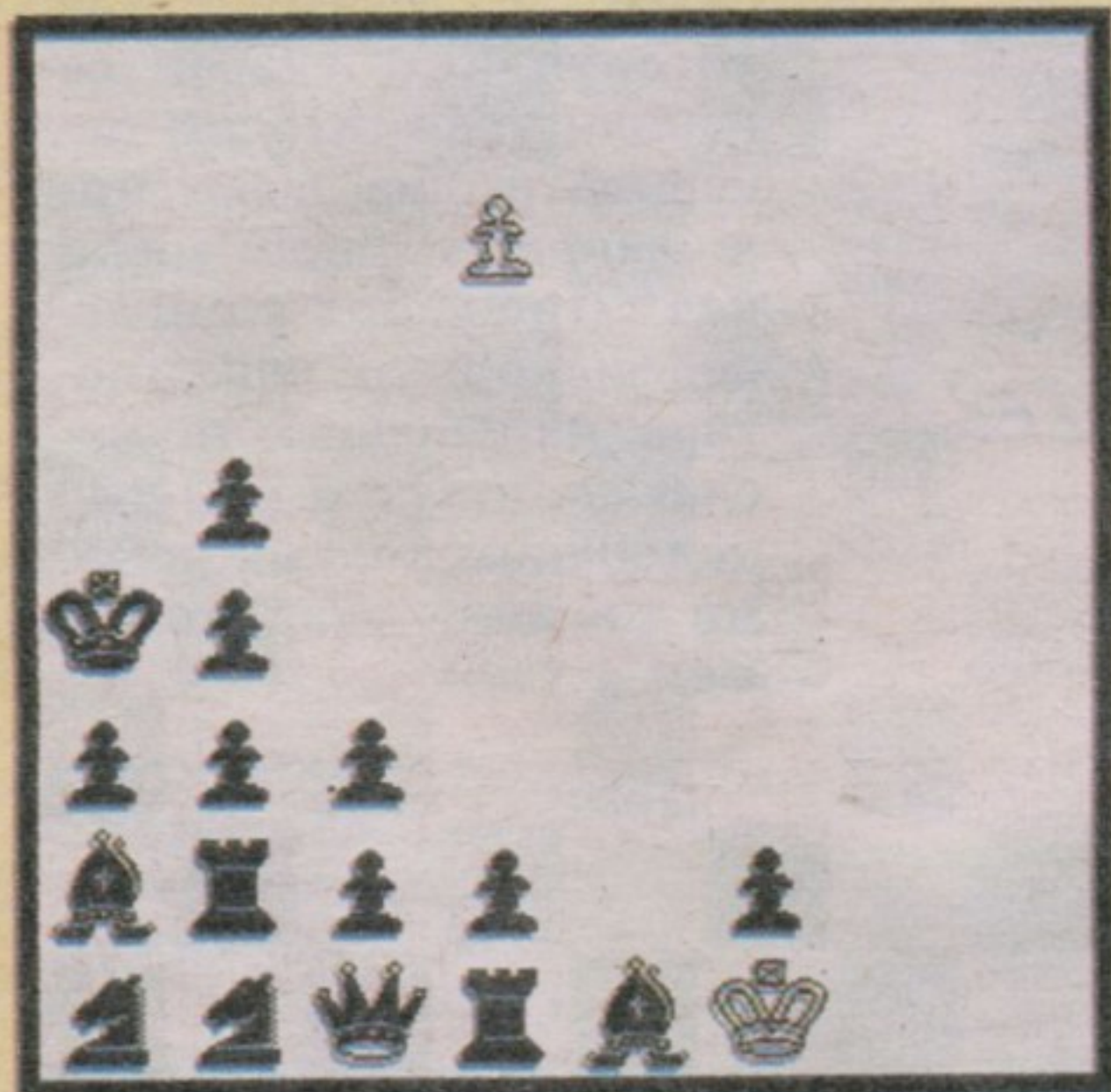
Решење је: 1. b8T! Sf7 2. Kf4 Kh3 3. Tf8 Kh4 4. T:f7 Kf5 5. Tf6! Kh4 6. Th6 мат.

И за крај – ево завршетка партије између велемајстора Драгољуба Минића и Мађара Хонфија која је одиграна у Врњачкој Бањи 1966. године. Играна је шпанска партија, Минић је био бели и у 23. потезу одиграо је фантастичан потез 23. De3-a7!! Црни је сада беспомоћан јер му се краљ нашао у матној мрежи. Бели је само привидно жртвовоао краљицу јер је њена супарница на c7 беспомоћна.

Б. Сидоров

Б. Сидоров

Минић – Хонфи

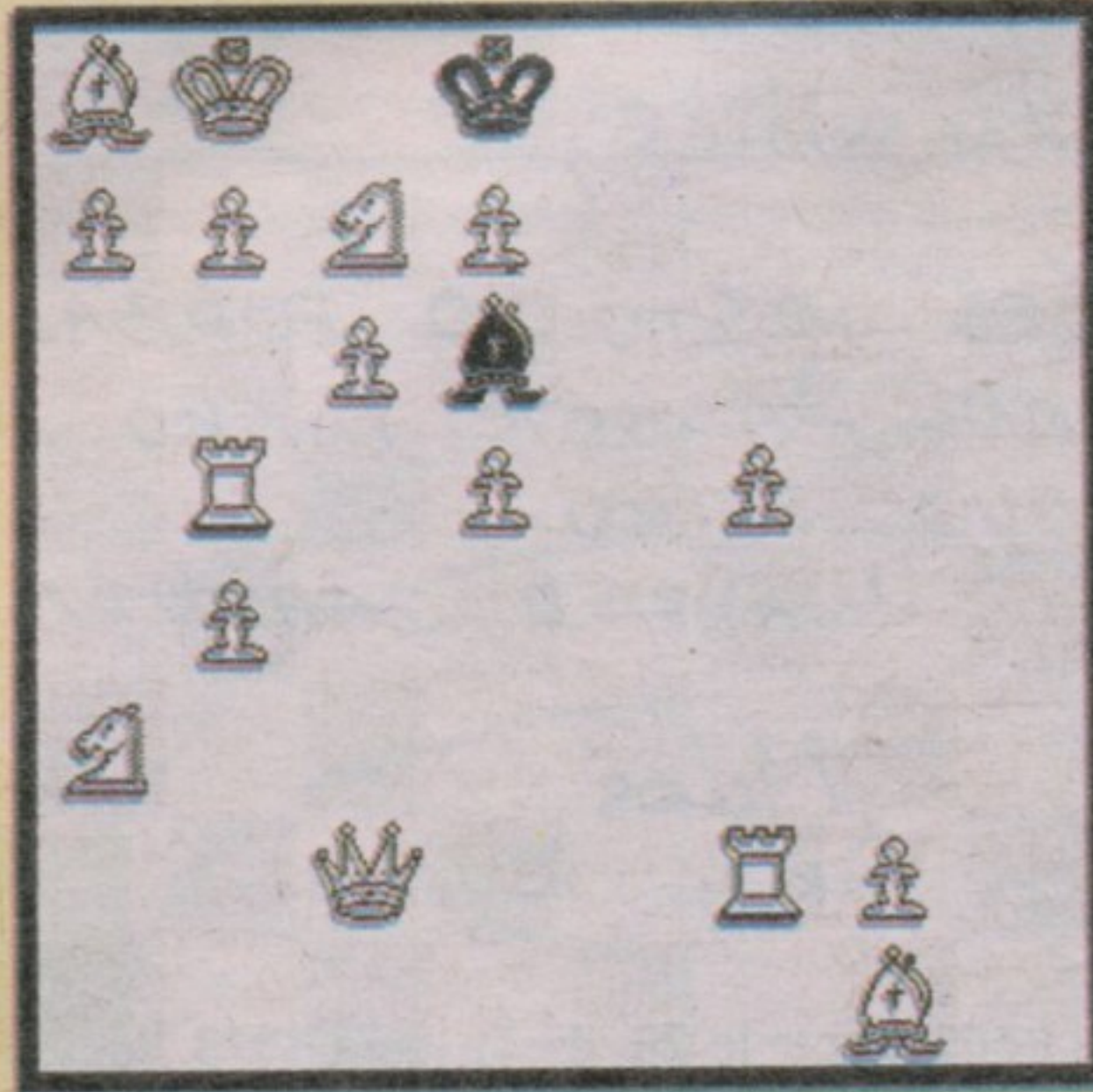

Бели добија у 3 потеза без обзира ко је на потезу.

Решење је: 1. d8T! Ka5 2. Td6 Ka4 3. Ta6 мат.

1. Ka5 d8D+! 2. Ka6 Db8 3. Ka5 Da7 мат.

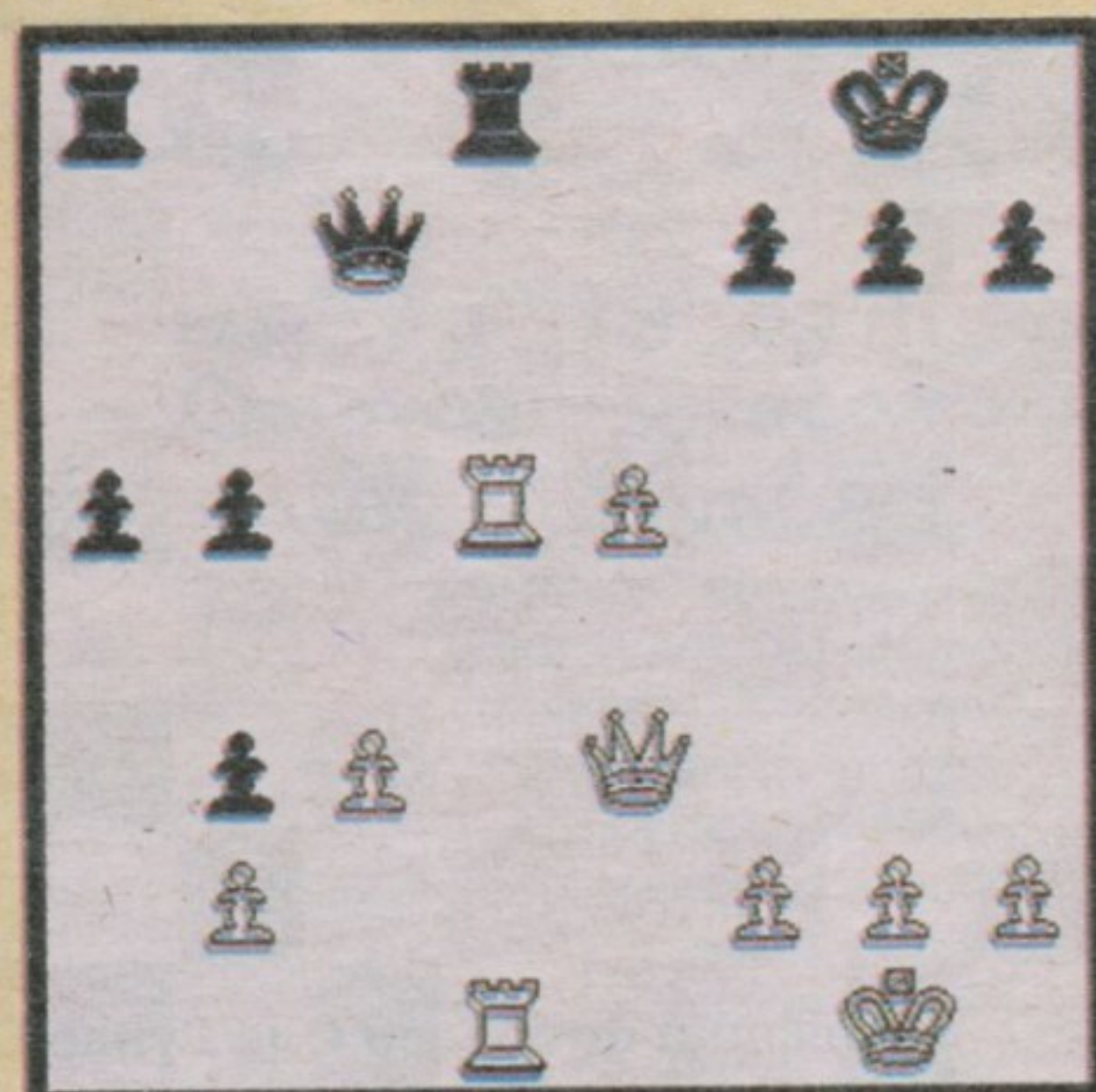
туацију у којој би црни био први на потезу ■

Бели вуче и ремизира

Решење је: 1. Lh2! L:h2 2. g3! L:g3 3. Tf4 L:f4 4. d6 L:d6 5. Dh2 L:h2 6. Te5 L:e5 7. Sb5 Lh2 8. f6 L:c7+ 9. S:c7 пат!

упловљавање у луку пата. И, да буде занимљивије, црни краљ је сада патиран – уместо да бели буде матиран! ■

Позиција пре него што је Минић повукао 23. De3-a7!!

Хонфи није могао много да размишља. Пред неизбежним матом предао је партију која се уврстила у ред шаховских лепотица по свом финалу. Потез у овој партији најлепши је од свих које је Минић одиграо у својој каријери. ■

Славко В. Домазет

ПОДНАТИК
ЗАБАВНИК

19. 4. 2002.

четрдесет пет

ПРИПРЕМА
ЈОВА
РАДОВАНОВИЋ

ИЛУСТРОВАО
ДОБРОСАВ
БОБ
ЖИВКОВИЋ

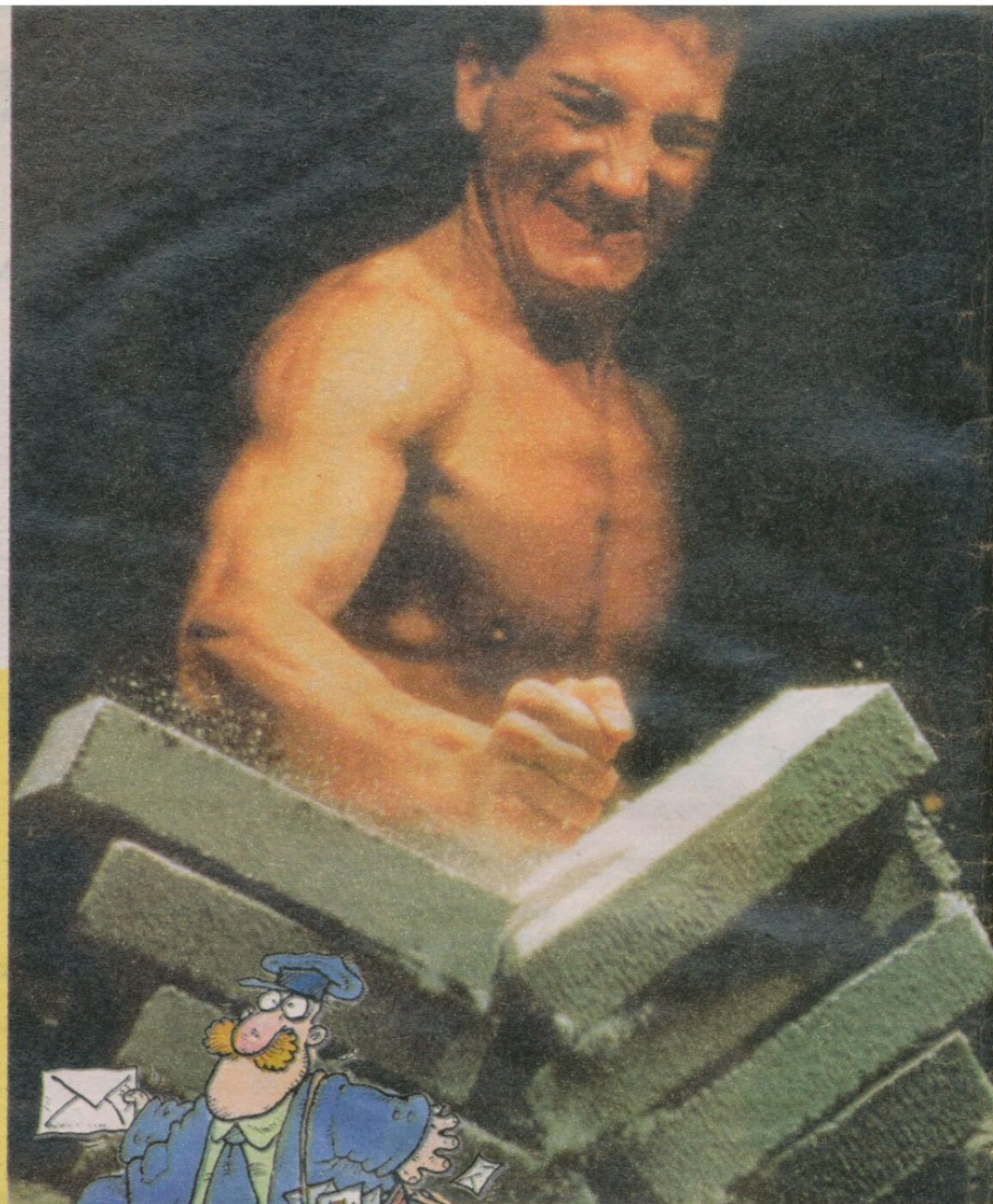
ШАКА КАО МАЉ

Како каратистима полази за руком да шаком полове и по неколико наслаганих цигала?

РАДОВАН
ПЕТРОВИЋ
Нови
Београд

Призор када каратиста једним замахом полове по неколико наслаганих цигала исто је тако задивљујући као и снага коју он том приликом користи. Испитивања су показала да снага тог ударца, познатог у каратеу као „тамашивара“, изражена у тежини износи чак – пола тоне. Тајна овог замаха лежи у вештини да се што је могуће више кинетичке енергије усмери ка ивици

шаке и да се потом та снага сручи на циљ, обично неколико наслаганих цигала или препова ослоњених на две размакнуте површине. Шака постиже брзину од готово седам метара у секунди, а ударац се изводи тако што тај невероватно јак замах није завршен оног трену кад шака удари у цигле, већ неколико центиметара ниже. Зато те наслагане цигле и попусте под шаком која их полове као да су ударене маљем ■

УБИЦА ДЕЧИЈЕГ ЛИЦА

DRAGI ZABAVNIČE,

HTEO BI DA MI KAŽEŠ NEŠTO O FUDBALERU KOJI SE ZOVE OLE GUNAR SOLSKER. I AKO MOŽEŠ OBJAVI I JEDNU NJEGOVU SLIKU.

UNAPRED ZAHVALAN

MILOS
KRAJČEVIĆ.

Норвешки фудбалер Оле Гунар Солскер рођен је 26. фебруара 1973. године у граду Молдеу. Спортску каријеру је започео 1995. године у истоименом фудбалском клубу. Већ у првој сезони постигао је 20 голова на 26 утакмица! То није могло да промакне скаутима „Манчестер јунајтеда“ и у зиму 1996. године он долази у овај енглески клуб. У улози нападача, до краја сезоне мрежу противника затресао је чак 17 пута и добио надимак „Убица дечијег лица“ – због младалачког изгледа, али и фудбалског умећа. Током следећих неколико сезона пратиле су га повреде, те Оле губи место у тиму, углавном остајући на клупи за резерве. Али, користи сваку прилику која му се пружи и поново постаје „докер“ тренера сер Алекса Фергусона. Кад год загусти – ту је „Убица дечијег лица“ ■

четрдесет шест

OLE GUNNAR
SOLSKJÆR

ОЛОВО ПОСТАЈЕ ЗЛАТО?

Гледао сам филм „Хари Потер“ и видео да се олово може претворити у злато. Да ли је то измишљотина или је тако нешто заиста могуће постићи?

ДРАГАН Д.
Београд

Да би се један хемијски елемент претворио у други, требало би променити само језгро атома од којих је тај елемент састављен. Овако нешто може се постићи у нуклеарним реакторима користећи субатомске честице. То значи да би из сваког појединачног атома олова требало „избацити“ три протона да би се добили атоми који чине злато. Да ли је то некеме, осим у филму „Хари Потер“, заиста пошло за руком?

Амерички хемичар и нобеловац Глен Сиборг осамдесетих година прошлог века изводио је опите с оловом излажући их киши субатомских честица у нуклеарном реактору. Успео је да добије врло малу, али значајну количину злата. Нису потврђене приче да се то седамдесетих година случајно десило и совјетским научницима. На оловним заштитницима који

су били постављени око нуклеарног реактора нашли су мало златног праха. Ипак, тешко је поверовати да из оловне руде (на слици) може да се добије злато■

ПАПСКО ИМЕ

Молим вас да ми одговорите зашто се садашњи папа Јован Павле II баш тако зове.

ДЕЈАН
Кладово

Ово прво двојно име у историји папства дао је себи кардинал Албино Лучани (1912–1978) када је 26. августа 1978. године изабран за папу. Учинио је то из поштовања према двојници својих претходника, папама Јовану XXIII (1881–1963) и Павлу VI (1897–1978). Случај је хтео да овај папа остане на том положају само до 28. септембра 1978.

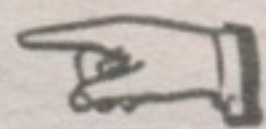

године када је умро од срчаног удара. Тако је понтификат (папски мандат) овог папе ушао у историју Католичке цркве као најкраћи за последња скоро четири века.

Његов наследник, пољски кардинал Карол Војтила (рођен 18. маја 1920, изабран за папу 16. октобра 1978) такође се назвао Јован Павле. Оно „Други“ додато је имену новог папе само да би се разликовао од претходника који је, из истог разлога, постхумно означен као „Први“. Садашњи поглавар Католичке цркве иначе је први папа у последњих 450 година који није Италијан и први Пољак изабран на то место у историји католичанства.

Папа Јован Павле II је 13. маја 1981. године у Риму тешко рањен хицима из пиштоља младог Турчина по имену Али Агџа који је због тога осуђен на доживотну робију. Тако се и овај атентат сврстао у необичне догађаје који прате владавину последња два „света оца“■

— четрдесет седам

ТРЕБА ИХ МЕЊАТИ!

Да ли је можда неки лекар измислио гаће и грудњак?

ПЕТАР
Подгорица

Није. Интимни доњи веш настао је у древном Египту када су жене племенита рода почеле да облаче по две тунике. Унутрашња је предак кошуље и носиће је и грчке жене. У доба старог

Рима појавили су се делови рубља слични модерном грудњаку: такозвани „mamillare“, трака од коже да груди мало спљошти, и „strophium“ који их обмотава, али нимало не стеже. Француска краљица Катарина Медичи, кћерка војводе Лоренца II из италијанског града Урбина, увела је ношење гаћа у 16. веку. Гаће су на њеном матерњем језику назване mutande (од латинског глагола mutare = мењати), а у смислу „оно што треба да се мења“. Из моде су изишле у 17. веку и вратиле се у 18. дугачке до ножних чланака. Од тада су се полако, али све више смањивале да би се данас, често, свеле на минималне траке ■

ПОСЛУГА И ЗА ОНАЈ СВЕТ

Ако је истина да су у древној Кини владари и племићи сахрањивани уз људске жртве, занима ме зашто је то чињено.

КСЕНИЈА
Шабач

Начин на који су сахрањивани чланови старих кинеских владарских породица и припадници племства даје верну слику понашања према моћним покојницима. Зна се да је било покушаја да се сачувају њихова тела, али се у томе није успевало (за време династије Шанг, на пример, која је владала од 16. до 11. века пре наше ере). Људи из доба династије Шанг нису познавали поступак мумифицирања који су њи-

РЕАЛ ЈЕ КРАЉЕВСКИ

Мој друг и ја смо се кладили, па вас молимо да пресудите! Реч је о овоме: он тврди да је славни мадридски фудбалски клуб Реал добио то име чим је основан, пре сто година, а ја сматрам да је он тек касније тако назван.

ЛАЗАР
Костолац

Ти си у праву. Реал из Мадрида није се увек исто звао. Тај данас најуспешнији светски фудбалски клуб основан је 6. марта 1902. године под енглеским именом „Madrid Football Club“. После тога требало је да прођу скоро две деценије пре него што је клуб добио свима добро знано краљевско име (шпански: реу – краљ, real – краљевски). То је учињено 29. јуна 1920. године по жељи тадашњег шпанског монарха Алфонса XIII (1886–1941) чији унук краљ Хуан Карлос (рођен 1938) Шпанијом влада од 1975 ■

хови савременици у Египту тада увелико примењивали.

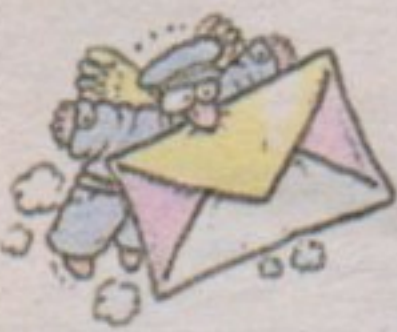
Поуздано је, међутим, утврђено да су у то време у древној Кини сахране владара и племића биле праћене људским жртвама. Тиме се, како се претпоставља, желело обезбедити да угледни покојници имају послугу и у загробном животу. Зато су заједно с њима, као жртве, сахрањивани и други људи. У касније откривеним гробницама из овог доба нађени су и костури младих мушкараца, затим кола с кочијашем, па разна обредна оружја, посуде, предмети од жада и други жртвени дарови. Као жртве често су сахрањиване и животиње. Тако је неки човек, вероватно љубитељ четвороножаца посебне врсте, недалеко од своје гробнице сахранио слона.

Сахрањивање људи, као пратња мртвима, напуштено је по завршетку владавине династије Шанг. Временом су људске жртве биле замењене фигурама које су или сахрањиване или постављане у низу, уз церемонијални прилаз до гробнице ■

Дописујте се, људи!

• Зовем се Јелена Ђурић, имам десет година, волим музику, у хороскопу сам Лав. Моја адреса је: Ђока Миравевића 21/32, Соларна зграда – блок 6, 81000 Подгорица ■

• „Ваш лист је најбољи и у мојој породици чита се од првог броја“, пише нам Ивана Ивановић. „Ја бих волела да се дописујем са вршњацима из целог света. Моја адреса је: Сл. Пилорете, 36300 Нови Пазар. Волим спорт и сакупљам писма“ ■

• Данијела Перенчевић, Деканске баште 5/22, 22000 Сремска Митровица – иде у трећи разред, у хороскопу је Лав ■

• Анита Стоморјан, Ђуре Салаја 6/5, 26000 Панчево – иде у пети разред, сакупља марке и шарене салвете. Позива сву децу која читају „Политикин Забавник“ да јој пишу ■

• Стефан Крстић, Илије Бирчанина 23/2, 19350 Књажевац – има тринаест година и иде у седми разред основне школе „Димитрије Тодоровић Каплар“, чита „Забавник“, воли Симпсонове, слуша страну музику, воли рукомет и кошарку ■

• Даница Ковачић, Булевар револуције 353, 11000 Београд – има десет година и желела би да се дописује са вршњацима ■

• Јелена Горњаковић, Аранђеловачка 17, 19000 Зајечар – сакупља салвете и омоте чоколаде, иде у пети разред, навија за „Звезду“ ■

• Милош Бујошевић, Мачванска 11, 26000 Панчево – жели да се дописује са децом из целог света ■

• Вид Ковачевић, Булевар Лењина 7/35, 11070 Нови Београд – има осам година, учи енглески, желео би да се дописује са децом из целог света ■

РЕШЕЊА

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Колосеум, Беко, опасно, абакус, нагиб, Италија, труп, Асен, Пам, Рим, интрада, д, АН, клиринг, Се, п, промаја, тас, Ума, вата, силе, научити, рабат, колико, камата, трон, раскорак ■

СЛОГОВНИ УГАО

Аманда Куцер, мандарина, Дарио, куна, цер ■

ДОПУНИТЕ БРОЈ

7 самураја, 12 жигосаних, 10 малих црнаца, 39 степеница, 4 јахача апокалипсе, 20.000 миља под морем, 101 далматинац, 3 ратна друга, 400 удаца, 9½ недеља ■

КОМБИНОВАНА УКРШТЕНИЦА

Васкрс, монолог, икосаедар, коњи, Крф, знак, кот, т, такса, немо, оса, о, Арск, тенисер, ри, елеватор, са, имати, обест, гибати се, Анарт, Ојаци, тетрапак ■

КРИПТОГРАМ

Синоним (узима се прво слово синонима наведених речи: сат, искра, назив, отров, насеље, имитатор, мета) ■

РЕШЕЊЕ КВИЗА

ПОЛИТИКИН
КО ЧИТА ЗАБАВНИК ТАЈ И ЗНА

1-Б; 2-А; 3-В; 4-Г; 5-В; 6-Б; 7-А; 8-Б; 9-В; 10-Г; 11-А; 12-Б; 13-В; 14-Г; 15-Б; 16-А; 17-В; 18-Г; 19-Б; 20-А

на ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржај

ПОЛИТИКИН
ЗАБАВНИК

БРОЈ 2619

YU ISSN 0032-339X

Први број „Политикиног Забавника“ изашао је 28. фебруара 1939. године

Главни и одговорни уредник Зефирино Граси

Генерални директор Дарко Рибникар

Издаје и штампа ПОЛИТИКА
Newspapers and Magazines (PNM) d.o.o.

Заменик главног и одговорног уредника Недељка Сташић

Ликовно графички уредник Душан Глушац

Графички уредник стилиста Горан Војиновић

Редакција Слободанка Делибашић
Бојана Дожић
Мина Илић
Петар Милатовић
Весна Минић
Вито Недељковић
Мирјана Огњановић
Биљана Орловић
Љубомир Патрновић
Јова Радовановић
Весна Ракић
Весна Софреновић
Миленко Тодоровић

Техничка редакција Слободанка Вујић
Зоран Петканић
Митра Тиљев

Секретаријат Зорица Филиповић

Редакција „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“
Македонска 29
11001 Београд, П. факс 124

Телефони Секретаријат 3224-471
Техничка редакција 3226-620

централа 3224-191 и 3225-761
претплата 3228-776

Маркетинг агенција Македонска 31/П.
тел. 3220-645

Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају. На основу мишљења Републичког секретаријата за културу СР Србије, број 413-2973-02 од 22. 1 1973. године не плаћа се порез на промет.

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:

1 месец 156,00 дин. 3 месеца 468,00 дин. 6 месеци 936,00 дин.
Претплата на жиро рачуне број: 40801-603-4-3054128 и 40801-603-1-2054128 уз обавезну назнаку:

ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ
„ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“.

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:

Полугодишња/возом: 69 EUR или противвредност осталих валута. Полугодишња/авионом: I група – Европа: 96 EUR. II група – Азија – Африка: 102 EUR. III група – Америка – Аустралија: 108 EUR или противвредност осталих валута.

ПРЕТПЛАТА СЕ ВРШИ ПРЕКО:

девизног рачуна код Комерцијалне банке: 540100-17372424

и девизног рачуна код Raiffeisen bank: 540100-4117372424.

Као сврха уплате ОБАВЕЗНО навести ПРЕТПЛАТУ НА ЛИСТ

„ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“.

Копију уплате обавезно послати на адресу „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“, 11000 Београд, Македонска 29, Yugoslavia

• Уплате за ОГЛАС на горе наведени рачун, а копију уплате на факс: +381 11 3226 353 или +381 11 3249 293

Годишњу претплату на лист не примамо.

Интернет адреса: <http://www.politika.co.yu>
Е. пошта: politikin.zabavnik@politika.co.yu

Skupština grada Beograda, Zabavnik i Centar za brigu o deci, Vas pozivaju da 15. Beogradski maraton trčite u žutim majicama i da se na taj način uključite u akciju za obnovu Dečije klinike.

www.decijaklinika.org

вечерње
НОВОСТИ

15. Beogradski *Stark* Maraton 2002.

KUPITE ŽUTU MAJICU I POMOZITE DEČIJOJ KLINICI

Od prošle godine žute majice su simbol solidarnosti Beograđana sa decom u nevolji. 25000 žutih majica sa porukom Trčim za decu koje su naši sugrađani kupili povodom Beogradskog maratona donelo je značajna sredstva za pomoć domovima za hendikepiranu decu i decu bez roditelja. Ove godine kupite žute majice sa znakom "ZA DEČIJU KLINIKU" i na taj način dajte doprinos od 300 din. konačnoj obnovi Univerzitetske dečije klinike u našem gradu. Učestvujte i ovim putem u akciji celog našeg grada.

Već sledeće sezone klinika u Tiršovoj će u svakom pogledu biti jedna savremena ustanova, a ova lepa majica biće i dalje u modi i nosićete je sa posebnim ponosom.

Naručite majice za svoju firmu ili porodicu i na taj način pomozite Dečijoj klinici.

15.
Beogradski *Stark*
Maraton 2002.
za naš grad

info tel. 011 33 44 600

žiro račun klinike: 40802-603-5-7022454

ПОЛИТИКИН
ЗАБАВНИК

Akcija lista ZABAVNIK i Centra za brigu o deci

РЕКЛИ

СУ

НЕМА НИЧЕГ ОТМЕНИЈЕГ И ЦЕЊЕНИЈЕГ ОД
ВЕРНОСТИ ВЕРНОСТ И ИСТИНА НАЈСВЕТИЈА СУ
САВРШЕНСТВА И ДАРОВИ ЉУДСКЕ ДУШЕ.

ЦИЦЕРОН
римски говорник
(106–43. пре н.е)

ПРИСИЉАВАТИ СЕ ДА
ОСТАНЕМО **ВЕРНИ**
ОНОМЕ КОГА ВОЛИМО
ИСТО ЈЕ ШТО И
ПОЧИНИТИ ПРЕЉУБУ.

ФРАНСОА ЛА РОШФУКО
француски мислилац
(1613–1680)

ВЕРНОСТ ЈЕ ЧАК И У
ЉУБАВИ ЧИСТО
ФИЛОЗОФСКО ПИТАЊЕ ЈЕР
НЕМА НИЧЕГ ЗАЈЕДНИЧКОГ СА
НАШОМ ВОЉОМ. МЛАДИ ЖЕЛЕ ДА
БУДУ ВЕРНИ, А НИСУ. СТАРИ БИ
ХТЕЛИ ДА БУДУ НЕВЕРНИ, АЛИ НЕ
МОГУ.

ОСКАР ВАЈЛД
енглески писац
(1854–1900)

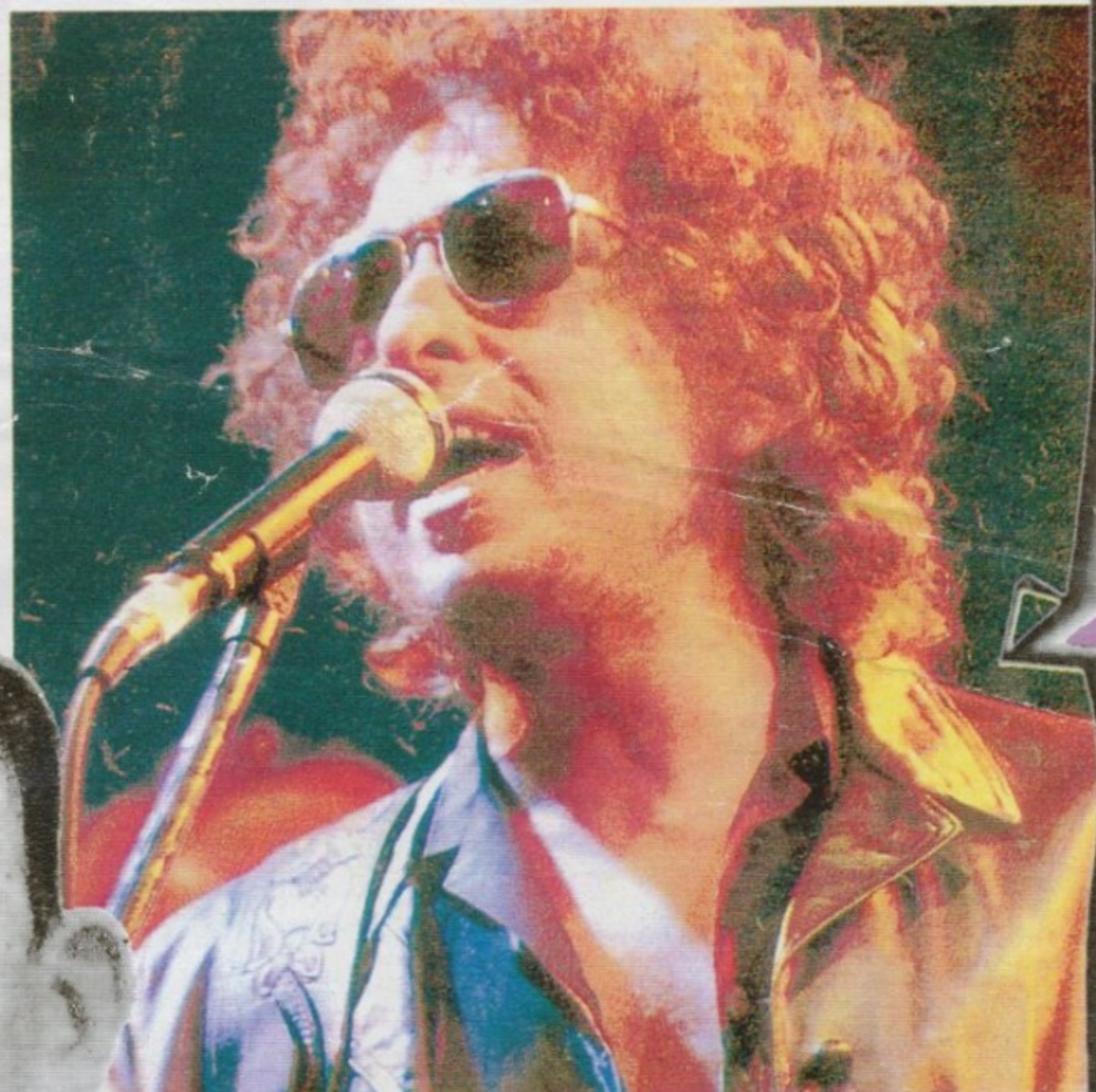
О ВЕРНОСТИ

ВЕРНОСТ: ВРЛИНА ТАКО
ДРАГОЦЕНА ЗА ОНЕ КОЈИ СУ
ПРЕВАРЕНИ.

ЕМБРОУЗ БИРС
амерички писац
(1842–1914)

ИДЕАЛНА ЖЕНА ЈЕ
ОНА КОЈА ЈЕ **ВЕРНА**,
АЛИ ПОКУШАВА ДА
БУДЕ ШАРМАНТНА
КАО ОНА КОЈА ТО
НИЈЕ.

САША ГИТРИ
француски писац
и редитељ
(1882–1957)

МОЈА ЉУБАВ НЕ ГОВОРИ О
ВЕРНОСТИ, АЛИ ЈЕ ЧВРСТА КАО
ЛЕД, КАО ВАТРА...

БОБ ДИЛАН
амерички кантаутор
(рођен 1941)

ЗНАТЕ ЛИ ЗАШТО ЈЕ ПАС
ВЕРАН СВОМ ГОСПОДАРУ?
ЗАТО ШТО ЈЕ НАВИКАО НА
ЊЕГОВЕ БАТИНЕ!

ИВАН ЦАНКАР
словеначки писац
(1886–1918)

ЗАЛОГ КОЈИ ШТИТИ
ВЕРНОСТ **НИЈЕ**
ДУЖНОСТ, ВЕЋ
СЛОБОДА.

ЕЛЕН КЕЈ
шведска списатељица
(1849–1926)

BY JIM DAVIS

ГАРФИЛД GARFIELD

GARFIELD

